

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**BAĞLANMA ÖRÜNTÜLERİ, EŞE YÖNELİK KİŞİLERARASI
ŞEMALAR VE EVLİLİK SORUNLARIYLA BAŞA ÇIKABİLME
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Fatma Mahperi Uluyol

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

BAĞLANMA ÖRÜNTÜLERİ, EŞE YÖNELİK KİŞİLERARASI
ŞEMALAR VE EVLİLİK SORUNLARIYLA BAŞA ÇIKABİLME
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Fatma Mahperi Uluşol

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

KABUL VE ONAY

Fatma Mahperi Uluyol tarafından hazırlanan “Bağlanma Örüntüleri, Eşe Yönelik Kişilerarası Şemalar ve Evlilik Sorunları ile Başa Çıkabilme Düzeyleri Arasındaki İlişkiler” başlıklı bu çalışma, 08.08.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Danışman)

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Jüri Tarihi]

[İmza]

[Öğrencinin Adı Soyadı]

*Œiddet Sonucu YaŒamını Yitiren
Yüzlerce KADININ Anısına...*

TEŞEKKÜR

Öncelikle, yaşamım boyunca her zaman yanımda olan varlıklarıyla mutlu ve güvende hissettiğim sevgili ailem, iyi ki varsınız. Bugün olduğum kişi olmamda ve hedeflerime ulaşmamda bulunduğu fedakarlıklar ve emeği için annem Meryem ULUYOL'a teşekkür ederim. Bu çalışma süresince de takıldığım yerlerde yardımına koşan kardeşim Emin, ablalarım Mehpare ve Mehpeyker'e ve Anıl ÖZER'e destekleri için çok teşekkür ederim.

Uzmanlık eğitimim boyunca iyi bir psikolog olma yolunda bana sağladıkları bilgiler ile öğrencileri olduğum için şanslı hissettiğim sevgili hocalarım Prof. Dr. Ferhunde Öktem, Prof. Dr. Elif Barışkın, Prof. Dr. Gonca Soygüt, Prof. Dr. İhsan Dağ, Dr. Zeynel Baran, tez jürime katılımı ve değerli katkıları için Dr. Hayal Yavuz Güzel'e ve yardımları için Arş. Gör. Yusuf Bayar'a teşekkür borçluyum. Ayrıca, süpervizyon süresince kendisinden hayat ve terapiye dair çok şey öğrendiğim Doç. Dr. Sedat Işıklı'ya katkıları için minnettarım.

Sadece tez sürecinde değil uzmanlık eğitimin süresince deneyiminden çok şey öğrendiğim, hoşgörüsü ve duyarlılığının yanında, bu çalışmanın ortaya çıkmasında sağladığı büyük katkısı, yardımları ve sabrı için danışmanım Doç. Dr. Sait Uluç'a çok teşekkür ederim.

İyi ki tanışışım dediğim, beni ilerlemem konusunda cesaretlendiren ve desteklerini hep arkamda hissettiğim insanlıklarından çok şey öğrendiğim Nilüfer Arıak ve Michelle Adams'a gönülden teşekkür ederim.

Hacettepe'de geçirdiğim iki yılı güzel kılan, beraber öğrenmeyi ve eğlenmeyi güzel kılan dönem arkadaşlarım ve mesai arkadaşlarım Gamze Şen, Özge Şahin ve Burcu Korkmaz'a dostlukları için teşekkür ederim. Özellikle, Ankara'da yaşamayı güzel kılan Nermin Taşkale'ye tez aşamasında her soruma sabırla cevap verip, motivasyonumu her zaman arttırdığı, ne anlatırsam anlatayım sabırla beni dinleyip yanımda olduğunu hissettirdiği içten dostluğu için teşekkür ederim.

Son olarak, lisans ve yüksek lisans eğitimimde maddi destek sağlayarak akademik hayatıma katkı sağlayan Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'na teşekkür ederim.

ÖZET

ULUYOL, Fatma Mahperi. *Bağlanma Örüntüleri, Eşe Yönelik Kişilerarası Şemalar ve Evlilik Sorunlarıyla Başa Çıkabilme Düzeyleri Arasındaki İlişkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Evlilikte eşlerin tartışma ya da çatışma anında hissettikleri ile karşıdan beklentilerine göre tepkileri hem kendi davranışlarını hem de eşlerinin davranışlarını etkilemekte bu durumda çiftlerin evlilikten aldıkları doyumunu etkilemektedir (Lafontaine ve Lussier, 2005; Güven ve Sevim,2005). Çiftler arasındaki duygu ve düşünce döngüsünün şekillenmesinde Bağlanma kuramının önemli katkıları vardır. Bağlanma, erken dönemde çocuk ve bakımveren arasındaki ilişki ile başlar ve bu ilişkinin kalitesine bağlı olarak bireysel farklılıklar oluşur. Bowlby (1979)'e göre erken dönemde kurulan bağlanma örüntüsünün kalitesine göre zihinsel modeller gelişir. Bu temsiller çocuğun kendine ve annesine dair duygularını ve beklentilerini içerir. Bu beklentilere göre de tekrarlayan deneyimlerle kendilik değerine atıfta bulunmaya devam eder. Erken dönem de oluşan kendilik ve diğerleri algısına Bowlby (1969) “ İçsel Çalışan Modeller” adını vermiştir. Bu yapıların çocuklukta zeminlerinin oluştuğu ve yaşam boyu benzer şekilde devam ettiği düşünülmektedir (Main ve Weston, 1981). Zihinsel modeller kavramı kişilerarası süreçlerde de yer almaktadır. Kendilik ve diğerleri zihinsel modellerinin kişilerarası süreçlerde oluştuğu ve geliştiği yaklaşımından kişilerarası şemalar kavramı ortaya atılmıştır (Safran ve Segal, 1990). Yetişkinlik hayatında ikili ilişkiler düşünüldüğünde de evlilik ilişkisinin eşlerin hayatlarında önemli rol oynadığı düşünülmektedir. İlgili alanyazın göz önünde bulundurulduğunda evlilik uyumunda, bağlanma örüntüleri ve kişilerarası şemaların ilişkisi eşlerin kendilerini ve eşlerini algılayış şekli ve buna bağlı olarak evlilik sorunları ile başa çıkabilme düzeylerinde önemli rol oynamaktadır.

Bu araştırmada evli kişilerin bağlanma biçimleri, kişilerarası Şema örüntüleri ve psikolojik iyilik halleri arasındaki ilişkiler incelenecektir. Ayrıca evlilik uyumlarının ve psikolojik iyilik hallerinin katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre değişimi de ele alınmıştır. Araştırmanın örneklemi, 130 erkek 130 kadın olmak üzere 260 evli kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 21 ile 74 arasında değişmektedir. Katılımcılara çalışmanın amaçları doğrultusunda Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Kişilerarası Şemalar Ölçeği (KŞÖ), Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri (YİYE-II) ve Semptom Tarama Envanteri (SA-45) verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre bağlanma örüntüleri ve kişilerarası Şemalar için cinsiyetler arasında anlamlı fark görülmemiştir. Kaygılı ve kaçınıcı bağlanma örüntüleri ile evlilik uyumu arasında ters yönlü anlamlı ilişki görülmüştür. Evlilik uyumu ile kişilerarası Şemalardan dostluk ve düşmanlık boyutu ile anlamlı ilişki görülmürken, pasiflik ve baskınlık boyutunda anlamlı ilişki görülmemiştir. Sosyo-demografik değişkenlerden ise kadın ve erkeklerde evlilik süresi, eşlerin yaşları, çocuk sahibi olma durumları ile evlilik uyumları arasında ters yönlü ilişki belirtilmiştir. Kadınlarda erkeklerden farklı olarak, gelir seviyesi, çalışma ve çocuk sayısı değişkenleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı fark görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlar alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Psikolojik İyilik Hali, Kişilerarası Şemalar

ABSTRACT

ULUYOL, Fatma Mahperi. *The Relationship Between Attachment Style, Interpersonal Schemas for Partner and the Ability to Cope with Marital Problems*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Feelings of married couples during a discussion or conflict and their reactions in respect to their expectations' from the other side effect both their own behaviors and the other sides' behavior. This situation also influences the satisfaction they get from their marriages. (Lafontaine ve Lussier, 2005; Güven ve Sevim, 2005). Attachment theory has a very vital role in shaping the emotional and cognitive cycle between couples. Attachment starts with the relationship between the caregiver and the child in the early childhood and due to the quality of this relationship personal differences occur. According to Bowlby (1979) mental models are formed in line with the quality of the emotional mental representation formed in the early childhood. These mental representation involve the emotions and expectations of the child towards his/her mom and himself/herself. With respect to these expectations the child continues to refer to the self-worth. Bowlby (1969) called the self and the other concept which is formed during the first stages as the 'Internal Working Model'. Grounds of this concept is formed during childhood and continues during the whole life (Main ve Weston, 1981). Mental representation concept takes place in the interpersonal processes. As a result of the approach which advocates that the self and the other mental models are created in the interpersonal processes, 'Interpersonal schema' concept was created (Safran ve Segal, 1990). When relations during adulthood is considered marriage plays an important role in couples' lives. When the literature is considered, in marital adjustment; the relation between attachment patterns and interpersonal schemas affects the perception of couples about themselves and their partners and as a result of this the capability to cope with the problems in their marriage.

In this study the relation between the attachment styles, interpersonal schemas and psychological well-beings of married people will be analyzed. In addition to this, the

differences in marriage adjustment and psychological well-being are studied from a socio demographic perspective. The sample of this study consist of 260 people out of which 130 are men and 130 are women. Age of the participants changes between 21 and 74. All individuals participating in this study completed Dyadic Adjustment Scale (DAS), Interpersonal Schema Questionnaire (ISQ), Experiences in Close Relationship II (YIYE-II) and Symptom Assesment-45 (SA-45). According to the result there is no differences for attachment style and interpersonal schemas. There is a negative correlation between insecure attachment (avoidant and anxious) style and marriage adjustment. There is a significant relationship between marital adjustment and interpersonal schemas of hostile and friendly. However, there is no significant relationship between marital adjustment and dominant and submissive schemas. There is a negative correlation between socio-demographic variables that are duration of marriage, partner's age, having children and marital adjustment for women and men. For women in contrast to men there is a significant differences between marital adjustment and income, working situation and number of children. The study results are discussed under the framework of literature.

Key Words

Marital Adjustment, Attachment Style, Interpersonal Schemas, Psychological well-being

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
EKLER DİZİNİ	xiii
BÖLÜM 1	
GİRİŞ	1
1.1. BAĞLANMA KURAMI	1
1.1.1. Bağlanmanın Normatif Yönü: Davranış Sistemleri	2
1.1.2. Bağlanmada Bireysel Ayrılıklar: İçsel Çalışan Modeller	3
1.1.3. Çağdaş Bağlanma Kuramları: Bir Kontrol ve Düzenleme Sistemi Olarak Bağlama	7
1.1.4. Bağlanma ve Romantik İlişkiler	9
1.1.5. Bağlanma ve Eş Seçimi	11
1.2. KİŞİLERARASI ŞEMALAR VE İLİŞKİLER	13
1.2.1. Kutuplu Döngü Modeli	16
1.2.2. Bağlanma ve Kişilerarası Şemalar	19
1.2.3. Cinsiyetin Bağlanma Biçimi ve Kişilerarası Davranışlara Etkisi	22

1.3. EVLİLİK UYUMU	22
1.3.1. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler	25
1.3.2. Bağlanma ve Evlilik Uyumu İlişkisi	29
1.3.3. Evlilik Uyumu, Bağlanma ve Psikolojik İyilik Hali	30
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI	33
BÖLÜM 2	
YÖNTEM	
2.1. ÖRNEKLEM	36
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	37
2.2.1. Demografik Bilgi Formu	37
2.2.2. Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri (YİYE-II)	37
2.2.3. Kişilerarası Şemalar Ölçeği (KŞÖ)	38
2.2.4 Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ)	38
2.2.5. Semptom Tarama Envanteri (SA 45)	39
2.3.İŞLEM	40
2.4. VERİLERİN ANALİZİ	40
BÖLÜM 3	
BULGULAR	
3.1. EVLİLİK UYUMU ALT BOYUTLARI VE SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR BULGULAR	41
3. 2. DEĞİŞKENLER ARASI İLİŞKİLER	43
3.3. BAĞLANMA BİÇİMİ, KİŞİLERARASI ŞEMALAR, EVLİLİK UYUMU VE PSİKOLOJİK İYİLİK HALİ İÇİN CİNSİYETE BAĞLI FARKLILIKLARIN İNCELENMESİ	47
3.3.1. Bağlanmanın Cinsiyet Açısından İncelenmesi	47
3.3.2. Evlilik Uyumunun Cinsiyet Açısından İncelenmesi	48
3.3.3. Kişilerarası Şemalardaki Cinsiyet Farkının İncelenmesi	48

3.4. ARAŞTIRMADA TEST EDİLEN KURAMSAL MODELLE İLGİLİ ANALİZLER	49
3.4.1. Araştırma Modelinin Analizlerinin Sonuçları	50
3.4.2. Araştırmanın Yeniden Düzenlenmiş Versiyonunda Değişkenlerin Yordama Güçlerine İlişkin Analiz Sonuçları	52
BÖLÜM 4	
TARTIŞMA	
4.1. EVLİLİK UYUMU, PSİKOLOJİK İYİLİK HALİ VE SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TARTIŞILMASI	55
4.2. KİŞİLERARASI ŞEMALAR VE BAĞLANMA ÖRÜNTÜLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TARTIŞILMASI	58
4.3. BAĞLANMA KİŞİLERARASI ŞEMALAR VE PSİKOLOJİK İYİLİK HALİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TARTIŞILMASI	64
4.4. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI VE YENİ ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER	66
4.5. SONUÇ	69
KAYNAKÇA	71
EKLER	89

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 2. 1. ÇUÖ, KŞÖ, YİYE-II boyutları ve SA45 Toplam Puanına İlişkin Korelasyon Tablosu	45
Tablo 3. 1. Bağlanma Biçimlerinin Kadın ve Erkek Açısından İncelenmesi	47
Tablo 3. 2. Evlilik Uyumunun Kadın ve Erkek Açısından İncelenmesi	48
Tablo 3. 3. Kişilerarası Şemaların Kadın ve Erkek Açısından İncelenmesi	49
Tablo 3. 4. Bağlanma, Kişilerarası Şemalar ve Evlilik Uyumuna Modeline İlişkin Yolların Regresyon Ağırlıkları	53

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 1. 1. Ölçüm Modelinin İlk Hali	52
Şekil 1. 2. Katılımcıların Bağlanma Örüntüleri ve Kişilerarası Şemalarıyla İlgili Yapısal Eşitlik Modeli	55

EKLER DİZİNİ

	Sayfa No
EK 1 Kişisel Bilgi Formu	88
EK 2 Kişilerarası Şemalar (KŞÖ)	90
EK 3 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)	95
EK 4 Çiftler Uyum Ölçeği (ÇUÖ)	97
EK 5 Semptom Tarama Envanteri (SA-45)	98
EK 6 Gönüllü Katılım Formu	100
EK 7 Tablo 3. 5. Evlilik Uyumu Toplam Puan ve Alt Boyutları ile Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi Sonuçları	101
EK 8 Tablo 3. 6. Sosyo-demografik Değişkenlerin Sıklık ve Yüzde Tablosu	102
EK 9 Tablo 3.7., 3.8 ve 3.9. Evlilik Uyumu, Bağlanma ve Kişilerarası Şemaların Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	104
EK 10. Şekil 2. 1. 1982 Kutuplu Döngü Modeli	105
EK 11. Şekil 3. 1. Kontrol Sistemleri Modeli	106

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Kişilerarası bir pencereden bakıldığında birey gerçek ya da imgesel önemli diğeriyle olan ilişkilerinin bir ürünü olarak tanımlanabilir. Kişinin güçlü duygusal bağları olan önemli diğerleri (anne ya da eş gibi) bir tür sosyal ayna olarak işlev görmektedir. Kendilik tanımı ve kendilik duygusunun bu aynaların yansımaları çerçevesinde örgütlendiği düşünülebilir. Kişilerarası alanın düzenlenmesinde diğer kişilerin gözlenen davranışları kadar kişilerarası şemalar da önemli bir role sahiptir. Gelişimsel olarak ele alındığında kişilerarası beklentilerin ilk biçimlenmesi anne ile çocuk arasındaki ilişkide ortaya çıkmaktadır. İleride yakın ilişkilerdeki kişilerarası beklentilerin bu ilk ilişki temelinde biçimlendiği kabul edilmektedir. Bu ilişkilerden belki de en önemlisi eş ilişkisi olarak düşünülebilir. Evlilik uyumunun en önemli belirleyicilerinden biri kişinin eşini nasıl algıladığı ve kendisinin onun tarafından nasıl algılanıyor olabileceğine ilişkin beklentileridir. Bu beklentiler kişilerarası davranışları belirleme konusunda büyük önem taşıma olasılığına sahiptir. Bu çalışmada, kişilerarası şemaların kaynağını oluşturduğu var sayılan bağlanma örüntüleri, eşe yönelik kişilerarası beklentileri içeren kişilerarası şemalar, kişinin evlilik uyumu ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkiler süreç modelleri çerçevesinde ele alınmıştır. Giriş bölümünde sırasıyla Bağlanma Kuramı, kişilerarası şemalar ve evlilik uyumuna ilişkin alanyazın çalışma kapsamında sınırlanarak aktarılmıştır. Günümüzde evlilik uyumunda gözlenen sorunların, eşlerin psikolojik ve fizyolojik problemleri (Scott ve Cordova, 2002; Erdoğan, 2007; Heene, Buysse ve Van Oost, 2007), boşanma oranları, kadına yönelik evlilik içi şiddet eğilimindeki artış (Efe ve Ayaz, 2010) ve çocuk yetiştirme uygulamalarındaki sıkıntılarla (Yılmaz, 2001; Erdoğan, 2007) yakından ilişkili olabileceğine işaret eden çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Ayrıca, evlilik uyumunun artırılması sadece aile sisteminin kendi içindeki işlevselliğini değil ailenin dışarı ile olan ilişkilerini etkilemesi açısından da önemli bir etkidir (Fışıloğlu, 1992). Bir diğer ifadeyle, evlilik uyumu eşler başta olmak üzere tüm aile sisteminin psikolojik iyilik hali üzerinde etkili olup, aile bireylerinin diğerleri ile olan ilişkilerini de şekillendirmektedir. Bu nedenle

çalışmadan elde edilen bilgilerin koruyucu ruh sağlığı ve eş / evlilik terapisi alanına görgül katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.1 BAĞLANMA KURAMI

1.1.1. Bağlanmanın Normatif Yönü: Davranış Sistemleri

Bağlanma kuramı çocuk ve bakım veren kişi arasındaki duygusal ilişkinin yaşam boyu gelişim üzerindeki etkisini açıklamaya yönelik bir yaklaşımdır. Kuramın temeli John Bowlby ve Mary Salter Ainsworth tarafından Nesne İlişkileri Kuramı, evrimsel yaklaşım ve Bilişsel Gelişim terimleri klinik bir çerçevede harmanlanarak oluşturulmuştur (Mikulincer ve Shaver, 2007). Ortaya çıktığı dönemdeki baskın olan görüşlerle karşılaştırıldığında, Bowlby ve Ainsworth'ün yaklaşımı kişilerarası ilişkilerin normal ve patolojik gelişimini anlayabilmek için oldukça farklı bir bakış açısı sunmuştur.

Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1969, 1979; 1980), insanın evrim sürecinde hayatta kalabilme olasılığını arttıracak biçimde kendisine bakım veren kişiye yakın kalabilmeyi sağlayan bir davranış sistemi geliştirdiğini savunmaktadır. Buna göre, bebekler doğumdan sonraki yetersizlikleri nedeniyle hayatta kalabilmek için bakım verecek bir yetişkine ihtiyaç duyar. Bu amaçla karşıdan yakınlık ve bakım elde etmeye yönelik, doğuştan getirilen göz temasıyla başlayıp takip, ağlama ve en sonunda yapışmayla devam eden hiyerarşik bir davranış örgütlenmesine sahiptir. Bu durum evrimsel olarak da bebeğin hayatta kalma şansını arttırmaktadır. Bu davranış sistemlerinin tehlike veya tehdit içeren durumlarda tetiklendiği savunulmaktadır (Bowlby, 1980).

Modele göre bağlanma sisteminin tetikleyicisi, başta ayrılık ihtimali olmak üzere, çeşitli iç ya da dış kaynaklı tehditlerin yarattığı kaygı duygusudur (Bowlby, 1980). Bebek kaygıyla başa çıkabilmek ve bu duyguyu düzenlemek için temel bakım veren kişi ile yakınlık kurmaya ya da fiziksel mesafeyi düzenlemeye çaba göstermektedir. Bebek bu amaçla anneye (bakım veren kişi) sinyaller gönderir. Annenin de bakım verme davranış sistemi harekete geçer ve bebeğe yönelir. Anne bebeği rahatlatıp yeniden güvende hissettirebilirse, bağlanma sisteminin etkinliği azalır. Böylece bebek anneden ayrılıp, keşfetme davranışına devam edebilir. Bu nedenle, tehlike anında çocuğun yakınlık

arayışı sırasında, bakım veren kişinin ulaşılabilirliği ve duyarlılığının hissedilmesi psikososyal işlevlerin gelişimi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, annenin ulaşılabilirliği ya da duyarlılığında ortaya çıkan herhangi bir sorun da bağlanma sistemini harekete geçirip, bebeğin keşfetme davranışlarını azaltmaktadır. Bu durumun süreklilik kazanıp keşif davranışlarının aşırı engellenmesi uygun psikososyal işlevlerin gelişimini engelleyebilmektedir. Hazan ve Shaver'a (2000) göre bu durumun etkisi yaşam boyu sürmektedir. Bu sürekliliği açıklayabilmek için davranışsal deneyimlerin ötesinde bu deneyimlerle bağlantılı olarak gelişen zihinsel temsillere odaklanmak gerekmektedir (Main, Kaplan ve Cassidy, 1985).

1.1.2. Bağlanmada Bireysel Ayrılıklar: İçsel Çalışan Modeller

Bowlby'e (1969, 1979) göre, bağlanmanın oluşumundaki bireysel farklılıklar "**İçsel Çalışan Modeller**" kavramı ile açıklanmaktadır. Çocukların bakım veren kişilerle olan iletişiminden, bağlanmanın çalışan modelleri gelişmektedir. Temelleri bebeklikte atılan ve çocukluk dönemi boyunca gelişimini sürdüren bu temsillerin kalitesi, bakım veren kişinin, çocuğun erken dönemdeki duygusal ihtiyaçlarına ne tür yanıtlar verebildiği ve ne ölçüde tutarlı olabildiğine bağlı olarak değişmektedir (Collins ve Feeney, 2004). Bebek annesiyle olan ilişkisi sonucunda annesi ve kendisi hakkında zihinsel temsiller oluşturur (Bowlby, 1980). Bu temsiller annenin olası tepkilerine yönelik bebeğin beklentilerini içerdiği gibi kişiler arası hedeflere yönelik çocuğun kendi davranış stratejilerini de biçimlendirmektedir (Bowlby, 1979).

Çalışan modeller, bireyin kendilik, önemli diğer kişi ve aralarındaki ilişki hakkındaki zihinsel temsilleri içerir ve bu temsillerin biçimlenmesi üzerinde önemli bir rol oynamayı sürdürür. Bowlby'e (1980) göre, çocuğun "**kendilik**" kavramı kendisini sevebilir olarak görmesiyle ilgili inanç ve beklentilerden oluşur. "**Diğerleri**" kavramında ise çocuğa bakım veren kişinin ihtiyaçlarını uygun ve zamanında karşılaması, destekleyici, güvenilir ve şefkatli olmasına göre diğerlerine yönelik olan beklenti ve inançlarını içerir. Bowlby, ebeveynle olan iletişim sonucunda oluşan kendilik ve diğerleri algısı ile ilgili çalışan modelleri, yeni durumlardaki bağlanma tepkilerini açıklamak için kullanmaktadır. Ayrıca, çalışan modeller, bilinçli ya da bilinçdışı olarak, kişilerin algılarını, ne tür duygular deneyimleyeceklerini, başa çıkma

ve savunma mekanizmalarını etkilemektedir (Shaver, Collins ve Clark, 1996). Bakım verenle tutarlı ve sıcak ilişkisi sonucu güvenli bağlanan bebeklerin çalışan modelleri olumlu olarak gelişmektedir. Buna göre, kendilerini sevebilir ve değerli olarak algımlarken, önemli diğlerini de güvenilir ve destekleyici olarak algılamaktadır. Öte yandan, çocuğun yakınlık ihtiyacı karşılanmayıp, sıklıkla soğuk ve reddedici yaşantılarla karşılaşması durumunda çalışan modellerin olumsuz olarak biçimleneceği kabul edilmektedir.

Bowlby, bağlanmanın kuramsal alt yapısını oluştururken, Ainsworth de, bağlanma davranışının incelenmesi için davranışsal ölçümlere dayalı görgül araştırma yöntemlerini geliştirmiştir. Ainsworth (1970 ve 1978) araştırma süreçlerinde anne-bebek arasındaki iletişimin özelliklerine göre bebeklerde bireysel farklılıklar gözlemlemiştir. Bu farklılıklar da laboratuvar ortamında “Yabancı Ortam” deneyi ile incelenmiştir. Çalışmada çocukların, oyuncakların olduğu bir ortamda, çevreyi keşfetme davranışları ve temel bakım veren kişiden ayrılma, birleşme ve bir yabancı ile kaldıklarındaki tepkileri incelenmiştir. Çocukların bakım veren kişiden ayrılma ve tekrar birleşme durumlarına verdikleri tepkilere göre üç farklı kategori: güvenli, güvensiz- ikircikli veya güvensiz- kaçınan olarak tanımlanmıştır. Bu çalışma bağlanmanın sınıflandırılmasına önemli katkı sağlamıştır.

Bağlanma üzerindeki ilk çalışmalarda, çocukluk dönemi ve çocuk-ebeveyn ilişkisi üzerinde durulurken, daha sonraki çalışmalar Bowlby'nin de savunduğu gibi bağlanmanın ömür boyu sürdüğünü ve yetişkinlik dönemindeki yakın ilişkileri de içerdiği tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Main, çocukluk ve yetişkinlik dönemi bağlanması üzerine çalışmaları ile yetişkinlik dönemi çalışmalarına öncülük etmiştir. Main (1985, 1990) çalışmaları ile zihinsel temsillerin nesiller arası ilişkisi ve bu konudaki araştırma yöntemlerine destek sağlamıştır. Main ve Solomon (1990), çocukluk dönemi bağlanmanın sınıflandırılması tartışmalarına Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978)'in üçlü modeline ek olarak deorganize bağlanma biçimi olan dördüncü kategoriyi eklemiştir. Bu gruptaki çocukların anneleri odadan ayrıldıktan sonra organize olmayan farklı davranışlar gösterdikleri gözlenmiştir. Örneğin, hareket etmeden yerde yatma, donakalma gibi davranışlar gösterdiklerini ve bu süreçte yakınlık arayışında olmadıkları gözlemlenmiştir. Bir başka çalışmasında Main ve ark. (1985), çocuk katılımcılarda gözlemlenen bağlanma modellerinin, bu çocukların ebeveynleriyle

yapılan görüşmeler sırasında aynı modelleri yansıttıkları gözlemlenmiştir. Çalışmada, güvenli bağlanan çocukların %75'inin annelerinin de güvenli bağlandığını; güvensiz bağlanan çocukların %73'ünün annelerinin ise güvensiz bağlanma biçimine sahip oldukları bulunmuştur. Güvensiz bağlanan çocukların ebeveynleri de çocukları ile benzer şekilde bilişsel ve duygusal güçlükler yaşamaktadır. Kaçınıcı bağlanan çocukların ebeveynleri ise bağlanmayı önemsiz görmekte ve geçmişlerinde özellikle duygu yüklü anıları çağırma zorlanmaktadır (akt. Tolan, 2002). Bu çalışmanın sonucunda "Yetişkin Bağlanma Görüşmesi" ölçeği ile erken dönem bağlanma ile ilgili olayları ve yetişkinlerin bu olayları algılayış biçimlerini değerlendirdikleri bir ölçüm aracı geliştirilmiştir.

Nesiller arası bu geçişin gösterilmesinden sonra, bağlanma örüntüsünün yaşantılarla birlikte değişip değişmeyeceği araştırma konusu olmuştur. Farklı çalışmalarda bağlanma süreci incelenmiştir. Araştırmacılar genel olarak zihinsel temsillerin sonraki yıllarda gelişmeye ve değişmeye devam ettiğini savunmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994). Fakat yapılan çalışmalarda sosyal koşullarda değişiklik olmadığı sürece bağlanma zihinsel temsillerinin nispeten sabit olduğu ileri sürülmektedir (Waters, 1978; Main ve Weston, 1981). Bu yapılar bilinçdışı olarak diğerleri ile olan ilişkilerimizde davranışlarımızı yönlendirmektedir. Ayrıca mevcut ve ileride oluşabilecek olan ilişkilere karşı beklentilerimizi şekillendirmektedir (Crowell ve Treboux, 1995).

Bu tartışmalar, yetişkinlik dönemi ilişkilerine ve bağlanmanın etkili olabileceği farklı boyutlar üzerindeki çalışmalara ışık tutmuştur. Yetişkinlik dönemi ilişkileri ele alındığında, romantik ilişkiler ve bağlanma araştırmacılar açısından ilgi konusu olmuştur. Bu bağlamda Hazan ve Shaver (1987), bağlanmanın yaşam boyu sabitliği fikrinden yola çıkarak, kişilerin ebeveynleri ile kurdukları ilişkiye bağlı olarak oluşan bağlanma biçimlerinin, romantik ilişkilerindeki etkilerini incelemiştir. Yazarlar çalışmalarında, Ainsworth'ün (1978) çalışması kendilik ve diğerleri algısını içeren çalışan modellerin yetişkinlik döneminde de devam ettiğine ve romantik ilişkileri etkilediğine işaret etmiştir. Hazan ve Shaver (1987) katılımcılardan, kendilerini ve romantik eşlerini oluşturdukları anket üzerinden değerlendirmelerini istemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre kişilerin çocukluk dönemi bağlanma biçimleri; yetişkinlik dönemi yakın ilişki deneyimlerini, bilişlerini, davranışlarını ve duygulanımlarını etkilemektedir. Kişilerdeki bağlanma örgütlenmesi ile kişilerin romantik ilişkileri

hakkında hisleri de benzer şekilde sınıflanmaktadır. Çocukluk döneminde, bakım veren kişiler ile sıcak ve ihtiyaçlarının karşılandığı bir ilişki yaşayanlar, yetişkinliklerinde eşleri ile güvenli bağlanma kurmaktadır. Bakım veren kişiler tarafından reddedici, kaçınıcı davranış görenlerin kaçınıcı bağlanma; bazen sıcak bazen reddedici tutumlarla karşılaşan çocukların ise yetişkinliklerinde kaygılı/kararsız bağlanma biçimi geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Her bir bağlanma örüntüsü kendilik ve romantik eşle ilgili algılarda birbirinden çok farklı özellikleri ortaya koymaktadır. Kaçınıcı kişiler, kısa süreli ilişkiler yaşarken, ilişkiler hakkında olumsuz deneyimler ve inançlar yansıtmışlardır. Ayrıca, kişinin bağlanma örüntüsü sadece kendi davranışlarını değil, kişilerarası ilişkilerdeki tutum ve davranışlarını da etkilemektedir. Bu döngü romantik ilişkileri anlamak açısından önemli katkı sunmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987).

İzleyen yıllarda yetişkinlik dönemindeki bağlanmanın sınıflandırılmasına yönelik çalışmalardan, Bartholomew ve Horowitz'in (1991) çalışması alanyazında öne çıkan çalışmalardan biridir. Yazarlar, Bowlby'nin bağlanma modelinden faydalanarak dörtlü bağlanma modelini geliştirmişlerdir. Üçlü modellerden farklı olarak, kaçınıcı bağlanma sınıflaması korkulu ve kayıtsız olarak iki farklı sınıflamada tanımlanmaktadır. Bu gruptandırılmaya göre dört farklı kategori tanımlanmıştır. Bunlar güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma biçimleridir. Güvenli, saplantılı ve kayıtsız bağlanma Üçlü Modeldeki yapıyla paralellik göstermektedir. Modeldeki farklılık "korkulu bağlanma" sınıflandırmasıdır. Korkulu bağlanma da kişilerin hem "kendilik" hem de "diğerleri" algısı olumsuzdur. Bu kişiler ilişkilerinde yakınlık kurmayı isterler fakat başkalarına güvenmezler. Reddedilme veya kayıp oluşabileceği düşüncesi ile yakınlık kurmaktan kaçınırlar. Bartholomew ve Horowitz (1991) korkulu-kaçınıcı bağlanan bireylerin, kişilerarası ilişkilerinde sosyal olarak güvensiz, onaylanmaya ihtiyaç duyan ve girişkenlik konusunda zorluk yaşayan kişiler olduklarını belirtmiştir. Kayıtsız - kaçınıcı kişilerin ise diğerlerine karşı aşırı soğuk davrandıklarını belirtmişlerdir.

Son dönemde, bağlanma konusundaki tartışmalar sadece kaç çeşit bağlanma biçiminin olduğu üzerine değil, aynı zamanda bağlanmayı ölçmek için kullanılan yöntemler de tartışılmaktadır. Yapılan faktör analizi çalışmaları, gruplama yöntemi yerine boyutsal çalışmanın bağlanmayı daha iyi ölçtüğünü savunmaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2007).

1.1.3. Çağdaş Bağlanma Kuramları: Bir Kontrol ve Düzenleme Sistemi Olarak Bağlanma

Mikulincer ve Shaver (2007) tarafından ortaya atılan “Kontrol Sistemleri Modeli” (control systems model) bağlanma sisteminin kendisinin doğuştan getirilen bir duygu, dürtü ve kişilerarası alan düzenleme aracı olduğu görüşüne dayanmaktadır. Model, Hazan ve Shaver (1987) ve Fraley ve Shaver’ın (2000) daha önce öne sürdükleri bağlanma dinamikleri kontrol sistemleri modelinin geliştirilmiş biçimi olarak kabul edilebilir. Modele göre, yetişkin bağlanma sistemi başlangıçta anne ile birlikte yürütülen eş düzenleme (co-regulation) faaliyetlerinin zaman içinde içselleştirilerek kendilik düzenlemesi (self-regulation) biçimine dönüşmüş biçimdir. Bu düzenleme sistemleri sadece anlamsal bilgiler (semantic) değil anısal (episodic) ve işlevsel (procedural) bilgileri de içermektedir. Araştırmacılar “Kontrol Sistemleri Modeli” çerçevesinde ayrılık ve yaşam stresine yönelik iki temel yaklaşım biçimi tanımlamaktadır. Bunlardan ilki güven temelli yaklaşım biçimleri olarak da adlandırılan *birincil bağlanma yaklaşım biçimleridir*. Buna göre ilişkisel bir tehdit karşısında sorunun varlığı fark edilmekte ve bağlanma sistemi etkin duruma geçmektedir. İzleyen aşamada yakınlığı sağlamaya yönelik uyumlu yaklaşım biçimleri etkin bir biçimde kullanılarak gerçek ya da imgesel düzeydeki önemli diğeriyle temas kurma çabası ortaya çıkmaktadır. Temas ve duygusal düzenliliğin sağlanmasının ardından sorun odaklı problem çözme yöntemleri devreye girmektedir. Güven temelli yaklaşım biçiminin ortaya çıkabilmesi için gerekli koşul bağlanma figürünün ulaşılabilirliğine ilişkin temel bir inancın ve bu amaca yönelik etkin yaklaşım biçimlerinin kişi tarafından içselleştirilmiş olmasıdır.

Güvensiz yaklaşım biçimleri olarak adlandırılan, *ikincil yaklaşım biçimleri* bağlanma figürünün ulaşılabilirliğine yönelik endişelerin varlığı ya da teması sağlamaya yönelik yaklaşım biçimlerindeki yetersizliklerle ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Eğer bağlanma figürünün ulaşılabilirliği ya da olumlu tepkiselliği belirsiz olarak algılanıyorsa kaygı temelli harekete geçirici (anxious hyperactivation) yaklaşım biçimi devreye girmektedir. Bu durumda bağlanma sistemi kolay uyarılabilir olmanın yanı sıra sürekli olarak etkin durumda kalmaktadır. Öte yanda bağlanma figürünün ulaşılamaz algılandığı durumlarda kaçınma temelli hareketsiz hale getirici (anxious deactivation) yaklaşım biçimleri devreye girmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Bu koşulda bağlanmayla ilişkili tehditler ya göz ardı edilmekte ya da bilgi işleme süreçlerinin

dışında bırakılmaya çalışılmaktadır. Model, kendilik ve diğerleri hakkındaki inançlar ve beklentilerle birlikte kişiler arası ilişkileri ve stresi yönetmek için kullanılan ilgili kuralların, birincil ve ikincil yaklaşım biçimleri ile olan ilişkisini de açıklamaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2007). Bağlanma Stratejileri Modelinin şematize edilmiş hali EK 11, Şekil 3. 1. 'de sunulmuştur.

Modele göre kişinin birincil ve ikincil yaklaşım biçimleri farklı düzeylerde ve bir arada kullanması mümkündür. Belli bir anda tehlikenin niteliğine ve bağlanma figürünün ulaşılabilirliğine yönelik değerlendirmeler aşağıdan yukarıya bilgi işleme (bottom-up) sürecini başlatıp, bağlanma sistemini etkin hale getirebilir. Örneğin, mevcut bağlanma figürünün ulaşılabilir ve olumlu tepkisel algılanması, güvensiz örüntüleri olan bir kişinin kendini güvende hissedip, buna göre davranmasını sağlayabilir. Bağlanma sisteminin etkin hale geçme olasılığı kişinin duruma ilişkin öznel yorumuna bağlıdır. Kişinin geçmişten bugüne aktarılan bağlanma yaşantıları ile bağlanma sisteminin etkinlikleri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Sonuç olarak, gerçek tehlikenin varlığı önemli olmakla birlikte kişinin durum hakkındaki içsel yaşantıları (düşünceler, hayaller, fanteziler) ve dışsal durumun kendisi bağlanma sisteminin tetiklenmesinde ortak rol üstlenmektedir.

Diğer bilişsel yapılar gibi bağlanma sistemleri de yeni deneyimlerle değişme olasılığına sahip olmanın yanı sıra tutarlılığını koruma eğilimindedir. Güven temelli yaklaşım biçimlerinin özünde olumsuz duygunun kabulü ve sağlıklı temas kurmaya yönelik uyumlu yaklaşımlar yer almaktadır. Bu durum birincil yaklaşımları kullanan kişinin kendine ve çevresine yönelik farkındalığını arttırmakta ve daha sık deneyim yaşama şansı sağlamaktadır. Böylece kişinin güvenlik alanının genişlemesine olanak sağlayan güvenli bağlanmanın sürekli genişleme ve yeniden inşa döngüsü ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, ikincil yaklaşım biçimleri olumsuz duygunun göz ardı edilmesi ya da işlevsel olmayan yaklaşım biçimlerine başvurulması nedeniyle bir deneyim kısırlığına yol açmaktadır. Böylece kişilerarası yaşantıları baştan sınırlamaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2007). Bu bağlamda, bütün çocuklar bakım veren kişilerine, aralarındaki ilişkinin kalitesine bakmadan bağlanırlar. Fakat bu ilişkinin kalitesine bağlı olarak kişiler arasında bağlanma stillerinde farklılıklar oluşmaktadır.

1.1.4. Bağlanma ve Romantik İlişkiler

Alandaki önemli isimlerden Hazan ve Shaver (1987), Campas ve ark. (1983) tarafından yapılan çalışmadan esinlenerek yetişkinlik dönemi romantik ilişkileri ve bağlanma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Amerika'daki anne-çocuk bağlanma dağılımının incelendiği çalışmada %62 güvenli, %23 kaçınıcı, %15'inin ise kaygılı bağlanma gösterdiği rapor edilmiştir (akt. Tolan, 2002). Hazan ve Shaver (1987) da kişilerin çocukluk dönemindeki bağlanma biçimini yetişkinlikte de devam ettiği hipotezinden yola çıkarak, gazete okuyucuları üzerinden yaptıkları çalışmada bu oranlara benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Buna göre %56'sı güvenli, %25'i kaçınıcı, %19'u ise kaygılı kategorisinde sınıflandırılmıştır. Daha sonrasında bu kişilerden ilişkileri hakkında bilgi alınmıştır. Güvenli bağlanan kişiler, en önemli romantik ilişkilerini mutlu, güvenilir olarak tanımlamış ve eşleri hata yapsa da destekleyebildiklerini vurgulamışlardır. Kaçınıcı bağlanan kişiler ise romantik ilişkilerinde yakınlıktan korktuklarını, duygusal iniş çıkışlar yaşadıklarını ve kıskançlık hissettiklerini belirtmiştir. Olumlu aşk deneyimleme boyutunda hiç yüksek puan almamışlardır. Kaygılı bağlanan kişiler aşk deneyimlerini birlik olma arzusu, kıskançlık, aşırı cinsel çekim, takıntılar ve duygusal iniş çıkışlar şeklinde tanımlamışlardır. Sonuç olarak, farklı bağlanma örüntülerine sahip kişiler eşlerin ulaşılabilirliği ve güvenilirliği, ilişkinin gidişatı ve kendilik değerleri hakkında farklı inançlara sahip oldukları saptanmıştır.

Bağlanmanın romantik ilişkiler üzerindeki etkisi gösterildikten sonra çalışmalarda bağlanmanın ilişkinin farklı dönemleri üzerindeki etkileri de araştırılmıştır. Bağlanma alanyazını çerçevesinde ilişki süreci flört, ilişkiye başlama ve ilişkinin sürdürülmesi olmak üzere üç ana aşamada incelenmektedir. Flört aşaması ele alındığında, özellikle kısa süreli cinsel hazları karşılamak için olmayan, flörtöz yaklaşım ve ilk buluşmalar bağlanma sistemini harekete geçirmektedir. Bu tür duygusal ilişkiler kişide ilgi görme ve destek alma yönünde beklentiler doğururken aynı zamanda dışlanma ve onaylanmama korkularını da yaratabilmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Güvenli bağlanan kişiler, belirsizliği ve gerginliği yapıcı bir şekilde ele alıp, tanışma veya flört evresinde rahat ve kolaylaştırıcı olabilmektedir. Kaygılı ve kaçınıcı eğilimler ise bu ilk ilişkinin akışını karıştırmaktadır. Kaygılı bağlanmış kişiler kendi endişelerine odaklanıp, sürekli olarak eşinin onaylamama veya dışlama sinyallerine aşırı duyarlı olup, reddedileceklerine dair tetikte beklemektedir. Kaçınıcı bağlanmada ise kişi ilişki

başlangıcında mesafe koyup, kendisi hakkında paylaşımlarını engellemektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007).

Flört döneminden sonraki dönemde ise yine bağlanma örüntülerine bağlı farklılıklar gözlenmektedir. Güvenli kişilerin eşlerinin destekleyici ve güvenilir olduğu inancı, ilişkinin sürmesi için beklenti oluşturmaktadır. Bu hisler karşılıklı yakın, doyurucu bir ilişki arzu etmelerini ve kendilerini uzun süreli bir ilişkiye hazırlamalarına olanak sağlamaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2007). Kaygılı ve kaçınıcı kişilerde ise, ilişkide potansiyel tehlikeler ve endişeler hakkındaki tekrarlayıcı düşünceler (ruminasyonları), duygusal olarak uzak durma, kendine aşırı güvenme gibi yaklaşımlar olmaktadır. Kişilerin işlevsel olmayan bu girişimleri karşılıklı yakın, destekleyici, uzun süreli bir ilişki beklentilerine zarar verebilmektedir. Kaygılı bağlanan kişilerin ilişki eğilimleri de duygu ikilemi içindedir. Açık uçlu ve kapalı kendini bildirim ölçeklerinden elde edilen sonuçlara göre, bu kişiler eşlerine yakın olmak isterken aynı zaman da reddedilmekten korkmaktadırlar. Kaçınıcı bağlanan kişiler, olumsuz durumlarda alınan kapalı ölçümlerde mesafe konusunda duygu ikilemi içinde kaldıklarını bildirmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Ayrıca bu etkileşimin karşılıklı olduğu, kontrol sistemlerinin faaliyetlerinin eşlerin bağlanma örüntülerine göre karşılıklı olarak değiştiği gösterilmiştir. Örneğin eşlerin ikisi de eşine güven duyduklarını belirttiklerinde, iki tarafta yüksek oranda ilişki uyumu rapor etmektedir. Eşlerden biri eşine daha az güvendiğini bildirdiğinde, problem çözme sırasında eşlerini daha çok dışladıkları gösterilmiştir. Bu durumda güvensiz bağlanmış eşin daha çok olumsuz olmasına ve bu döngünün devam etmesine sebep olmaktadır (Kobak ve Hazan, 1991). Kaçınıcı bağlanmadaki bağımsızlık ve kaygılı yaklaşımdaki eş hakkında güvensizlik - şüpheler bağlılığı ve ilişkinin devamlılığını etkilemektedir. Bir döngü olarak, bu kişilerin eşleri de uzaklık ve müdahaleci davranışlar nedeniyle kendilerini ilişkiye bağlı hissedemeyip, ilişkiden doyum alamamaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2007).

Son olarak ilişkinin sürdürülmesi aşamasında, güvenli bağlanan kişiler kendilerini daha iyi ifade ederken, kaçınıcı bağlanan kişiler eşlerinden gelen uyarılara daha az duyarlı olup, hislerini açıklamakta zorluk yaşamaktadır. Kaygılı bağlanan kişiler, kendilerine odaklanıp terk edilecekleri veya eleştirilecekleri düşünceleri ile eşlerinin duygu ve düşüncelerine karşı tutarlı bir duruş sergileyememektedir (Feeney, 2004). Lavy (2006), çalışmasında kaygılı bağlanan kişilerin, eşlerinin arzularını göz önüne almadan

yakınlığı arttırma ve zorlayıcı (intrusive) girişimleri incelenmiştir. Kaygılı bağlanan kişilerin eşlerine çok özel kişisel sorular sorma, eşlerin tek başına yapacağı plana müdahale etme gibi daha çok zorlayıcı davranışlarda bulunduğu görülmektedir (akt. Mikulincer ve Shaver, 2007).

Özetle, bağlanma örüntülerinin ilişkilere etkisi üzerine pek çok çalışma yapılmaktadır. Bağlanma araştırmacıları, bağlanma ve kurulan ilişkileri ve sonuçlarını iki temel mekanizma ile açıklamaktadır. Bunlar daha önce tartışılan çalışan modeller ve sosyal çevrelerdeki ayırıcı farklılıklardır. Dolayısıyla, kişilerin çalışan modelleri doğrultusunda birilerini seçip, bu seçim de kişilerin kişilik özellikleri ve davranış biçimleri ilişkili olup, ilişkiyel zorluklara yatkınlık sağlayabilir.

Alanyazında kişilerin çalışan modellerine göre eş seçimi üzerine farklı görüşler yer almaktadır. Bir sonraki bölümde bağlanma ve eş seçimi ilişkisi tartışılacaktır.

1.1.5. Bağlanma ve Eş Seçimi

Eşlerin bağlanma örüntüleri ilişki dinamiklerini etkilemektedir. Eşlerin bağlanma örüntülerinin karşılaştırılması ve ilişkiye etkisi üzerine farklı çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda Holmes ve Johnson (2009), gözden geçirme makalelerinde alanyazında tartışılan bağlanma ve eş seçimi üzerine farklı hipotezleri karşılaştırmıştır. Bağlanma, kişilerarası bağlamda incelendiğinde kişinin güven duygusunu yakalaması kendi bağlanma biçimine ve eşinin bağlanma biçimine bağlıdır. Ayrıca, aynı anda eşler arasındaki karşılıklı ilişkideki davranışlara da bağlıdır. Alanyazında eş seçimi konusunda üç temel teori tartışılmaktadır.

Benzerlik hipotezi bireylerin kendi bağlanma stillerine benzer, bağlanma örüntüsüne bağlı kişileri seçtiklerini savunmaktadır. Bu durum Kendini Geliştirme Hipotezi (Self Enhancement Theory) üzerinden açıklanmaktadır. Teoriye göre insanlar, kendilik imajlarını geliştirmek için diğerlerinden olumlu geribildirim almak arzusundadır. Dolayısıyla, benzer bağlanma örüntüsüne sahip eş ile olan ilişkide yakınlık, bağımsızlık ve istekler konusunda benzer olacağı için çiftler birbirlerine karşılıklı olumlu geribildirim vermiş olmaktadır (akt. Holmes ve Johnson, 2009). Buna göre kaçınıcı bireyler, kaçınıcı bağlanma stiline sahip kişileri, kaygılı kişiler ise, kaygılı kişileri seçmektedir.

İkinci olarak, *Tamamlayıcı Hipotezine* göre, kişiler bağlanma örüntülerinin özellikleri doğrultusunda beklentilerini gerçekleştiren kişileri seçtikleri savunulmaktadır. Hipoteze göre kaygılı kişiler kaçınıcı kişileri seçmek isteyecektir. Kaygılı kişiler ilişkide eşin uzak duracağı beklentisi içinde oldukları için bu durum kaçınıcı kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olacaktır. Bu yaklaşım Kendilik Tutarlılık Kuramı (Self-consistency Theory, Snyder ve Swann, 1978; Swann, 1983) ile desteklenmektedir. Teoriye göre bireyler kendilik imajlarını sürdürebilecekleri kişiler ile iletişimde olup, sosyal gerçekliği sürdürmek için istek içindedirler. Örneğin, kaygılı bağlanan kişiler kaçınıcı bağlanma örüntüsüne sahip biri ile olan ilişkisinde yakınlık arayışında bulunmayan, uzak ve dışlayan tavır içerisinde olacaktır. Böylece kaygılı bağlanan bireyin olumsuz kendilik imajı onaylanmaktadır. Kaygılı kişinin aşırı yakınlık arayışı, düşük bağımsızlık davranışları kaçınıcı bireyin olumlu kendilik algısını tamamlarken, diğerleri hakkındaki bağımlı olumsuz algısını da kanıtlamaktadır (akt. Holmes ve Johnson, 2009).

Son olarak, *Güvenli Bağlanma Hipotezine* (Attachment security hypothesis) göre kişilerin bağlanma örgütlenmeleri ve ilişki beklentileri ne olursa olsun, eş olarak güvenli bağlanan kişileri seçmektedirler. Çünkü öncelikli amaç ilişki beklentilerinde kendilerini güvende hissetme hissi olduğu savunulmaktadır. Öncelikli tercih güvenli bağlanan kişiler olsa da, ikinci tercih kaygılı kişiler yönünde olmaktadır. Kaygılı kişilerin yakınlık kurma isteklerinin olması olumlu bir etki yaratmaktadır. Kaçınıcı bireylerin yakınlık kurma isteklerinin düşük olması ve kaçınıcı yaklaşımları ve başkaları hakkındaki olumsuz düşünceleri eş seçiminde en son tercih konumuna götürmektedir (Latty-Mana ve Davis, 1996; Chappell ve Davis, 1998; akt. Holmes ve Johnson, 2009).

Bu alanda yapılan çalışmalarda yukarıda özetlenen üç hipotezi de destekleyen sonuçlar bulunmaktadır. Örneğin, Frazier, Byer, Fischer, Wright ve Debord (1996) araştırmalarında, kaygılı bağlanan kişilerin, eş olarak kendi bağlanma örüntülerindeki kişileri seçtiklerini göstererek, benzerlik hipotezini desteklemektedir. Chappell ve Davis (1998), güvenli bağlanma hipotezini destekleyecek şekilde, kişilerin öncelikle güvenli, daha sonra kaygılı en son olarak da kaçınıcı bireyleri çekici bulduklarını çalışmalarında göstermişlerdir (akt. Holmes ve Johnson, 2009). Collins ve Read (1990) ve Simpson (1990) araştırmalarında, yaklaşma konusunda rahat olmayan kişilerin, terk edilme korkusu olan kişilerle eşleştiklerini göstererek Tamamlayıcı Hipotezi destekleyecek sonuçlar ileri sürmektedirler.

Araştırmaların sonuçları arasındaki tutarsızlık için farklı açıklamalar ileri sürülmektedir. Çalışma deseni bunlardan biridir. Gerçek-hipotetik eş ve farklı tipte ölçeklerin kullanılmasına bağlı olarak araştırma sonuçlarının farklılaşabileceği tartışılmaktadır. Örneğin, Benzerlik hipotezi, gerçek kişiler üzerinden değil, hipotetik ilişkilerde ve ilişki başlarında destek bulurken, Tamamlayıcı Hipotez uzun süreli ilişkilerde ampirik olarak destek bulmaktadır. Güvenli Bağlanma Hipotezi ise hipotetik partner seçiminde çekici gelmektedir (akt. Holmes ve Johnson, 2009). Hipotetik eş üzerinden yapılan bir başka çalışmada kaygılı kişiler tamamlayıcı olarak kaçınıcı bireyleri tercih etmişlerdir. Kadınlar ise hem kaygılı hem de kaçınıcı bireyleri tercih etmişlerdir (Carnelley, Pietromonaco ve Jaffe, 1996). Feeney (1994) ise kaygılı kişiler kendileri gibi kaygılı kişileri tercih ederken, özellikle yaklaşma konusunda rahat olamayan erkeklerin eşlerinin kaygılı bağlanma örüntüsü olan kadınlar olduğunu belirtmiştir. Çalışma sonuçlarını etkileyebilecek faktörlerden biri de ilişki süresidir. İlişki süreleri kısa olan çiftler ile ilişki süresi daha uzun olan çiftler karşılaştırıldığında farklı sonuçlar bulunmuştur (Simpson,1990; Kirkpatrick ve Davis, 1994; Frazier ve ark, 1996; Collins, Cooper ve Allard, 2002).

Türkiye’de yapılan çalışmada, eşlerin bağlanma örüntülerinin farklı değişkenler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ertan (2002) çalışmasında Türkiye’de en çok her iki eşin de güvensiz bağlanma örüntüsü gösterdiği evliliklerin olduğunu belirtmiştir. Güvensiz bağlanma örüntülerinde de kaygılı bağlanma biçiminin daha yaygın olduğu ifade edilmiştir (Sümer ve Kağıtçıbaşı, 2010).

1.2. KİŞİLERARASI ŞEMALAR VE İLİŞKİLER

Önceki bölümde aktarılan bağlanma temsilleri ile kişilerarası temsiller pek çok açıdan birbirine benzemektedir. Özellikle Bowlby’nin “İçsel Çalışan Modelleri”, Kişilerarası Bilişsel Yaklaşımın şekillenmesinde etkili olmuştur. Ben ve diğerleri etkileşimi, iki yaklaşımda da zihinsel yapıyı açıklamak için kullanılmaktadır. Çocuğun anne ile olan ilişkisi sonucunda oluşan diğerleri beklentisinin, diğer insanlarla olan kişilerarası davranışlardaki beklentileri etkilediği düşünülmektedir (Shirk, 1998 akt. Uluç, 2005). Dolayısıyla, kişilerarası davranışlar ve beklentiler zihinsel temsilleri anlamak açısından önem taşımaktadır.

Kişilerarası davranışlar başkalarının varlığı durumunda yapılan açık ya da örtük hareketler olarak özetlenebilir. Leary (1957), davranışın en önemli belirleyicisinin gerçek ya da algısal (sembolik) boyutta diğer kişiyle yaşanması beklenen ilişki olarak ifade etmektedir. Plutchik (1997) ise kişilerin diğerleri ile olan ilişkilerinde yaşadıkları duygu, düşünce ve davranış biçimleri olarak ifade etmektedir (akt. Göçener, 2010).

Kişilerarası ilişkilere dair çalışmaların öncülerinden Sullivan, kişiliği, kişilerarası ilişkilerin bir sonucu olduğunu tartışmaktadır. Sullivan (1953) kişilerin kendilerine veya diğerlerine yönelik geliştirdiği imgeleri “kişiselleştirme (personafikasyon)” olarak tanımlamaktadır. İlk başta kişiler, diğerlerini değerlendirmek için bu algıları kullanmaktadırlar. Daha sonra diğer kişilere yönelik oluşturulan bu algılar sürekli ve sabit hale gelmektedir. Dolayısıyla, bu sabitlik ve süreklilik farklı durumlara göre değiştirilemediği için hatalı algılamalara neden olabilmektedir. Bu durumun da kişilerarası ilişkilerde problem yaratabileceği savunulmaktadır (Sullivan, 1953).

Kuramsal düzeyde tartışmaya devam etmeden önce “şema” kavramına açıklık getirilecektir. Şemalar var olan bilgilerin, yeni bilgilerin işlenmesi sırasında geri çağrılması ve bu yeni bilgilerin işlenmesi sürecinde etkili olan bellek temsilleri olarak tanımlanmaktadır. Bu bilişsel yapılar bilgilerin geri çağrılışını yönlendirdikleri gibi, işlem sırasında gerçek uyarıcının dışında değişik bilgilerle de süreci etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, günlük hayatta uyaranlar karşısında hangilerinin fark edileceği, öğrenme ve hatırlama gibi bilişsel süreçler üzerinde etkili olmaktadır (Mark ve ark. 1988, akt. Keskingöz, 2002).

Kişilerin diğerleri ile olan ilişkisi, kendileri hakkındaki bilgileri organize etmeleri için önemlidir (Fiske ve ark.,1991; Sediki ve ark., 1993; Kitayama,1991 akt. Berscheid, 1994). Dolayısıyla, kişilerarası bilişsel yapıları tartışırken, öncelikle “benlikle” ilgili şemalar ve bu şemaların kişilerarası ilişkideki yeri önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, kişilerin duygu ve davranışlarını etkileyen “benlik temsilleri” tartışılmaktadır. Markus (1977), bir kişinin bütün uyaranlara dikkat etmesinin imkânsız olduğunu bu yüzden seçici dikkat prensibi ile benlik şemalarını kavramsallaştırmıştır. Kişinin neye odaklanacağı bilişsel yapısı ile ilgilidir. Bilişsel yapı içerisinde olan seçim ve kodlama süreçlerinin de şemaları oluşturduğu tartışılmaktadır. Şemalar geçmiş yaşantılardan kaynaklanır ve kişinin bilgiyi nasıl yapılandırıp, sonrasında neyin geleceğini belirlemektedir. Ayrıca benlik şemasının sadece geçmiş yaşantıların genellemesi değil

aynı zamanda şimdiki ve gelecekteki davranışları da belirlediği ileri sürmektedir (Markus, 1983, akt. Boyacıoğlu, 1994).

Bowlby'nin (1969), benlik ve diğerleri ile ilgili zihinsel modellerin bağlanma biçimini etkilediği gibi, Safran ve Segal'de (1990) bu zihinsel modelleri, kişilerarası şemalar olarak adlandırıp, kişilerarası etkileşimleri anlamada kullanılabileceğini savunmaktadır. Yazarlara göre kişilerarası şemalar kişilerin bağlanma figürleri ile ilişkilerini sürdürüp, bu etkileşimi anlamlandırmalarını sağlamaktadır. Kişilerarası şema kavramı ile benlik ve diğerleri algısının birbiri ile etkileşim içinde olduğunu ve ayrı değerlendirilmemesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

Zihinsel modellerde olduğu gibi, kişilerarası şemalar da hem benlik hem de diğerleri algısını içermekte ve ilişki boyunca kullanılan kuralları ve stratejileri kapsamaktadır. Aynı zamanda sadece bireysel düzeyde değil kişilerarası ilişkileri de etkilemektedir. Dolayısıyla, benlik temsillerini diğerleri ile olan ilişkiden ayrı değerlendirilmemesi gerekir. Çarpıtılmış sosyal şemalar nedeniyle, diğerlerinin niyetleri ya da olayları değerlendirirken yanlış anlaşılmalara sebep olabilmektedir. Bu da kişide uyumsuz davranışlara yol açmaktadır (Carson, 1982). Ayrıca, Andersen ve Cole (1990) çalışmalarında, kişiler için önemli olan insanların zihinsel temsillerinin daha yüksek oranda organize ve ulaşılabılır olduğunu göstermiştir.

Harekete geçen şemalar kişilerin kişilerarası ilişkilerindeki izlenimlerini şekillendirip, hangi davranışların kodlanacağı konusunda seçicilik sağlamaktadır. Bu durum kişilerarası ilişkilerdeki önyargılar ve varsayımlar için bir açıklama teşkil etmektedir. Bu hipotezi test etmek için Safran ve Segal (1987) bilişsel mekanizmaların, şemaların diğerleri algısı üzerindeki etkisini incelemiştir. Oyuncular kullanılarak oluşturulan senaryo katılımcılara izletilmiş ve kişiler hakkındaki fikirleri sorulmuştur. Sonuçlar kişilerin kendi şemaları ile uyumlu olup, bilgiler kodlanırken şemaları ile uyumlu olacak şekilde seçici kodlama yapıldığı belirtilmiştir.

Yaşanılan olumsuzluklarda şemalar etkin olduklarında, kişilerin başa çıkma yöntemlerini de etkilemektedir. Kullanılan bu başa çıkma yöntemleri de kişilerin davranışlarını şekillendirmektedir. Bu durum da bilişsel-kişilerarası döngü olarak tanımlanmaktadır (Safran ve Segal, 1990). Thimm (2013), çalışmasında uyumsuz şemalar ile kişilerarası problemleri çembersel alan analizi ile incelemiştir. Erken

uyumsuz şemalar, uyumsuz başa çıkma stratejileri ürettiği için kişilerarası problemlerle ilişkili bulunmuştur.

Özetle, şemalar kişilerin kendi davranışları hakkındaki beklentilerini içermektedir. Bu beklentiler, başka biri ile etkileşim sırasında, kişinin davranışları üzerinde yönlendirilmede bulunmaktadır. Kişiler, kişilerarası ilişkilerinde benliği hakkında inanç ve bilgiler elde edip, bunları davranış biçimleri ve stratejiler geliştirmek için kullanmaktadır. Bu bölümde aktarılan kişilerarası şemalar kavramı Kutuplu Döngü Modeli ile tartışılacaktır.

1.2.1. KUTUPLU DÖNGÜ MODELİ

Kişilerarası örüntüler Kiesler (1996) tarafından "...iki insanın açık ya da örtük davranışları arasında gözlemlenen, tekrarlanan karşılıklı ilişki örüntüleri..." olarak tanımlanmıştır. Kişiler arası modellere göre, bireyi anlama çabalarının odağı yalıtılmış davranışlar değil, gerçek ya da sembolik değeriyle olan etkileşimlerin kendisi olmalıdır (Keisler, 1983). Başka bir ifadeyle, kişiyi anlayabilmek için kişilerarası davranışlara ya da temsillere odaklanmak gerekmektedir. Çünkü benlik kişilerarası alanda gelişir ve işlev görür (Keisler, 1983). Dolayısıyla benliğin yapılanması, bireyin diğer insanlarla kurduğu temaslar aracılığıyla tüm hayatı boyunca devam eden dinamik bir süreçtir. Kişilerarası davranış örüntüleri ve temsillerinin daha merkezi ve değişmeye daha dirençli parçaları benliğin temsilidir (Keisler, 1983).

Sullivan (1953), ilişkilerdeki tamamlama ilkesi fikrini ilk tartışan kişidir. Daha sonrasında Horowitz (1986), kişilerarası ilişkilerde bu prensibi deneye dayalı olarak çalışmıştır. Buna göre kişilerarası ilişkiler: sevgi-dostluk x düşmanlık boyutlarında veya kontrol: güç-statü x pasiflik boyutlarında ele alınmaktadır. Etkileşim sırasında, kişilerarası davranışlar da iki değişkenin birlikte hareket etmesi sonucu oluşmaktadır. Bu nedenle, bir kişinin davranışının karşı tarafta belli çeşitlerde rastlantısal olmayan tepkiler oluşturduğunu ve bu tepkilerin belli aralıklarda sınıflandırılabilceği savunulmaktadır.

Tamamlayıcılık ilkesi alanyazında 3 farklı modelle açıklanmaktadır. Bunlar Carson (1969, 1982) ve Wiggins (1979) modelleridir. Tracey (1994), üç modeli karşılaştırmış ve modellerin tamamlayıcılık ilkesini incelerken ayrıştıkları noktaları ele almıştır.

Bunlar davranışların temel oranlarındaki (rate base) farklılıkları, önceden gelen arkadaşça ya da düşmanca davranışlar arasındaki fark ve kodlama (sekizlik daire dilimi veya çeyreklik) değişkenleridir. Analiz sonuçlarına göre, tamamlayıcılık üç modelde de desteklenmiştir. Ayrıca, tamamlayıcılık davranışların temel oranları ve önceki davranış dostça ise daha iyi görünmektedir. Çeyrek dilimlerdeki davranışların tamamlayıcılıkları da çok daha güçlü bulunmuştur (Tracey, 1994).

Kiesler (1983) tamamlama prensibinden yola çıkarak, *1982 Kişilerarası Döngü* ile davranışların tamamlayıcı tepkilerinin dilimler şeklinde döngü üzerinde yapılandırmıştır. Kiesler'e (1996) göre, kişiler ilişkilerinde karşılıklı en az kaygı yaratacak aynı zamanda da kendilerinde en az kaygı yaratıp, güven duygusunu hissedebilecekleri davranışları görmek isterler. Kişilerarası döngüde bu şekilde tamamlama gösteren davranışlar kaygıyı azaltırken göstermeyenler arttırmaktadır.

Leary'e (1957) göre, tüm kişilerarası davranışlar kaygıdan uzaklaşacak ve olumlu benlik algısını koruyacak şekilde düzenlenir. İnsanların bu hedeflere ulaşmak için kullandıkları karakteristik yöntemler güvenlik hareketleri (*security operations*, Sullivan, 1953) veya kişilerarası tepkiler (*interpersonal reflexes*, Leary, 1957) olarak adlandırılmaktadır. Kişilerarası ilişki içinde nedensellik doğrusal değildir. A kişisi bir yandan B kişinin davranışlarını belirlerken diğer yandan da kendisi biçimlenmeye devam etmektedir (Kiesler, 1983). Dolayısıyla, nedensellik döngüsel, eşzamanlılık ve karşılıklılık ilkelerine dayanmaktadır (Danzinger, 1976). Ayrıca Leary (1957) normal ve anormal davranışları açıklarken, davranışın yoğunluğu, şiddeti ve esnekliğinin ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre, ortalama ya da esnek kişiler arası davranışlar uyumlu olurken, şiddetli, katı ve yoğun davranışlarda uyumu bozan davranışlar olarak tanımlanmıştır. Davranışlardan merkeze yakın olanlar uyumlu, merkezden uzaklaştıkça ise uyumu bozan davranışlar olarak döngü içerisinde sınıflandırılmıştır. Safran ve Segal (1990) bu sav ile paralel olarak, sağlıklı kişilerin davranış aralıklarının daha geniş olduğunu belirtmiştir. Uyumsuz davranışlar gösterenlerin diğerlerine karşı katı ve olumsuz beklenti içerisinde iken uyumlu kişiler daha çok olumlu beklenti içerisinde dirler.

Kişilerarası kuramcıların büyük çoğunluğuna göre kontrol ve yakınlık tüm davranış örüntülerinin temelinde yatan iki temel kişilerarası davranış boyutudur (Kiesler, 1983). Kontrol boyutunun bir ucunda baskınlık konumu diğer ucunda ise pasiflik konumu

bulunmaktadır. Kişilerarası ilişkide baskınlık konumunda bulunan kişi, ilişkinin akışını yönlendirme ihtiyacı duyar ya da yön veren olma durumunda kalır. Pasiflik konumunda ise yönlendirilmeye, uyum göstermeye yönelik bir ihtiyaç söz konusudur. Diğer boyut ise yakınlıktır. Yakınlık boyutunun bir ucunda dostluk, diğer ucunda ise düşmanlık konumu bulunmaktadır. Dostluk konumundaki kişi ilişki kurmaya ve yakınlaşmaya yönelik bir motivasyona sahiptir. Düşmanlık konumunda ise motivasyon tartışmak ya da uzaklaşmak yönündedir. Tamamlayıcılık ilkesine göre, kontrol boyutunda tepkiler birbirine karşıt tepkilerle (baskınlık-pasiflik) eşleşirken, yakınlık boyutunda kendine paralel tepkiler (düşmanca-düşmanca) ile tamamlanmaktadır. Örneğin, kontrolcü davranışlar, pasif davranışları ortaya çıkartırken, dostça davranışlar dostça davranışları ortaya çıkarmaktadır. Kısmen kontrolcü ve yüksek oranda dostça davranışlarda, kısmen pasif ve yüksek oranda dostça davranışlar ortaya çıkartacaktır. Eğer, kişi yatay ve dikey ekseninde tamamlayıcılık ilkesini gerçekleştiremezse, kaygı yaşar ve bu da davranışlarına yansır (Kiesler, 1996).

Bireyin kişilerarası davranışlarının altında yatan temel motivasyonlar, kontrol ihtiyacı ya da yakınlık ihtiyacıdır. Kişiler bir diğeriyle etkileşim içindeyken sürekli olarak bu iki temel boyut üzerinde hareket ederler (Keisler, 1983). Kişilerarası davranış döngüsü doğrudan bu iki davranış boyutu birleştirilerek elde edilir. Kontrol boyutu dikey eksene (x), yakınlık boyutu ise yatay (y) eksene yerleştirilir. Günümüzde kişilerarası kuram, normal ve normal-dışı tüm davranışları tanımlayıp, organize edebilecek görgül temelli bir model önerebilmektedir (Keisler, 1996).

Bu model kişilerarası ilişki modellerinin ve araştırmalarının meta-analizinden elde edilen kişilerarası ilişki döngüsüne (kutuplu döngü) dayanmaktadır (Leary, 1957; Wiggins, 1979; Keisler, 1983). Kutuplu döngünün olası kişilerarası davranış örüntülerinin tamamını kapsadığı varsayılır (Wiggins, Phillips ve Trapnel, 1989). Kişilerarası davranış örüntüleri bir merkezin etrafına daire dilimleri olarak yerleştirilir. Dairenin dikey ekseni kontrol boyutunu, yatay ekseni yakınlık boyutunu oluşturur. Keisler tarafından önerilen kişilerarası döngü sistemi 16 segmentten oluşmaktadır (Keisler, 1983). Döngü içinde birbiriyle bitişik olan değişkenlerin yüksek ilişki gösterdiği, uzak olanların, birbirine göre kutupta yer alanların, ters yönde yüksek ilişki gösterdiği varsayılmaktadır.

Kişilerarası ilişkiler karşılıklılık (reciprocity) ve tamamlanma (complementarity) ilkeleri çerçevesinde çalışır (Keisler, 1983). Başka bir ifadeyle, kişilerarası davranış örüntüleri diğer kişiyi belirli davranışları sergilemesi için yöreklendirecek, yönlendirecek ya da zorlayacak şekilde organize olmuştur. Örneğin, kutuplu döngü modelinde dikey (kontrol) eksenin tamamlayıcı davranış örüntüsü karşı kutbudur. Yani, ilişki içindeki iki kişiden birinin baskın davranışlar sergilemesi diğer kişiyi pasif davranışlar sergilemeye zorlayacaktır. Karşı taraf tamamlayıcı tepki olan uyum ve itaati gösterirse, ilişki içinde uyum oluşabilir. Eğer karşı taraf da baskın bir davranış örüntüsü sergilerse davranış tamamlanmamış olur. İlişki içindeki kişiler bu durumu kendileri için bir tehdit olarak algılar ve kaygıları yükselir. Etkileşim kesilir. Yatay (yakınlık) eksenin tamamlayıcısı ise kendisidir. Yakınlaşmaya yönelik davranışlar dostça tepkiler üretir. Düşmanca davranışlar ise yine tamamlayıcı olarak düşmanca tepkiler üretir.

1.2.2. Bağlanma ve Kişilerarası Şemalar

Bağlanma Kuramı ve Kişilerarası Şemalar alanyazın kapsamında daha önceki bölümlerde tartışılmıştır. Bu çalışmanın amaçlarından biri de bu iki kavramın birbirleri ile ilişkisi ve bu etkileşimin kişilerarası ilişkilere etkisinin incelenmesidir. Bu amaçla iki kavram arasındaki ilişki bu bölümde aktarılacaktır.

Bağlanma biçimleri, kişilerarası ilişkilerde davranışlardaki algıları ve ilişki işleyişini etkilediği alanyazında tartışılmaktadır. Bu durum iki temel sav üzerinden tartışılmaktadır. Öncelikle, kişinin kendi bağlanma biçimi, olayları deneyimleme ve beklentilerine göre durumun yorumlanmasında rol oynamaktadır. Buna bağlı olarak da verilecek duygusal tepkiyi etkilemektedir (Mikulincer, 1998, Mikulincer ve Shaver, 2007). İkinci olarak ise, kişilerin bağlanma biçimleri iletişim tarzlarını/davranışlarını etkilemektedir. Bu durum kişilerin eşlerinin yaptığı yorumları ve deneyimleri de etkilemektedir. Bu yüzden kişilerin kendi bağlanma stilleri ve eşlerinin bağlanma stilleri birlikte değerlendirilmelidir (Gallo ve Smith, 2001).

Kişilerin yoğun olarak kullandıkları bağlanma biçimine göre (güvenli, kaygılı ya da kaçınıcı) kişilerarası beklentileri de değişmektedir. Bu durum duygular ve davranışlar arasında iletişime bağlı olarak, tetikleyici bir uyarının belli duyguları, bu duyguların da belli davranışları tetiklediği şekilde açıklanmaktadır (Safran ve Segal, 1990).

Safran ve Segal (1990), erken çocuklukta bağlanma figürleri ile olan etkileşim sonucunda kişilerarası şemaların oluştuğunu savunmaktadır. Dolayısıyla, kişilerarası şemalara bakarak, kişilerin bağlanma biçimleri de yordanabilir. Bağlanma sistemi etkili kullanıldığında eşlerin ihtiyaçlarının ve isteklerinin karşılıklı olarak göz önüne alındığı ve karşılıklı doyumun olduğu, uyumlu bir iletişimin ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Shaver ve Mikulincer, 2007). Bağlanma sisteminin etkin bir biçimde çalışmadığı durumlarda ise karşılıklı zorlayıcı durumlar ya da çatışmalar oluşabilmektedir. Alanyazın kaçınıcı bağlanan bireylerin kişilerarası ilişkilerde daha çok bağımsızlık ve mesafelendirmeye yönelik beklenti içinde olduğunu göstermektedir. Kaygılı bağlanan kişilerin ise başkaları tarafından sevmeye ve kabul edilmeye yönelik beklentiye sahip olduğuna işaret edilmektedir (Raz, 2002; Waldinger ve ark., 2003 ve Avihou, 2006 akt. Shaver ve Mikulincer, 2007). Kaygılı bağlanan kişilerin, dışlanma ile ilgili düşünceleri daha zor bastırdıkları ve tepki süreleri açısından güvenli bağlananlarla karşılaştırıldığında dışlanma ile ilgili mesajlara daha hızlı tepki verdikleri görülmüştür (Baldwin ve Kay, 2003). Bir başka çalışmada da, kaygılı bağlanan kişiler, güvenli bağlananlara göre eşlerinin sevgisine ve ilişkideki desteğine aşırı vurgu yapmıştır. Kaçınıcı bağlanan kişiler ise yakınlıkla ilgili amaçları önemsememişlerdir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Mikulincer ve ark. (2009), yaptıkları çalışmada güvenli bağlanan kişiler güvensiz bağlananlara göre, güvenle ilgili temalara daha çabuk ulaşmıştır. Zaman geçtikten sonra hikâyeleri hatırlamaları istendiğinde de güvenli bağlanan kişiler, güven temalı daha çok hikaye hatırlamıştır.

Collins ve Feeney (2004) ise bağlanma biçimi ile sosyal destek algısı arasındaki ilişkiyi hipotetik bir senaryo yaratarak incelemiştir. Düşük destek mesajı alan güvensiz bağlanan kişiler (kaçınıcı – kaygılı) bu mesajları daha olumsuz algılayıp, daha sonra eşlerinin davranışlarını daha az destekleyici bulmuşlardır. Güvensiz bağlananlar tamamlamaları gereken görevde, güvenli bağlananlara göre daha kötü performans göstermişlerdir. Bu araştırma, çalışan modellerin destek algısını etkilediğini göstermektedir. Gallo ve Smith (2001), çalışmalarında evlilikteki işlevselliğin iki boyutu olan çatışma ve desteğin bağlanma biçimlerine göre nasıl değiştiğini incelemiştir. Deyimlerin değerlendirmesi ise Kişilerarası Kutuplu Döngü (Kiesler, 1983) üzerinden yapılmıştır. Daha önceki çalışmalarla tutarlı olarak, eşlerin bağlanma biçimleri, evliliğin işlevselliğinin yordanmasında kendileri ve eşleri için etkili olduğu gösterilmiştir. Eşler arasındaki uyumda çatışma ve desteğin algılanmasında kaygılı

bağlanma ilişkili bulunurken, bu durum kişilerarası ilişkiyi etkilemektedir. Evliliğin işlevselliği algısında, kaçınıcı kişilerin destekle ilgili algısı ilişkili bulunurken çatışma ilişkili bulunmamıştır. Bu sonuç yazarlar tarafından, kaçınıcı bireylerin uzaklaştırma ve geri çekilme stratejileri ile ilişkili olduğu yönünde tartışılmaktadır.

Pierce ve Lydon (1998), senaryo ile planlanmamış bir gebelik yaratarak çiftlerin stresli bir durum karşısındaki tepkilerini incelemiştir. Kronik olarak olumsuz kişilerarası beklentileri olan kişiler, daha çok olumsuz duygulanım göstermiştir. Çevrelerindeki önemli kişilerden daha az tavsiye ve duygusal destek istemiş ve kendilerini aşağılayıcı baş etme stratejileri benimsemişlerdir. Olumlu kişilerarası beklentiler aktive edildiğinde duygusal destek arayışı artmış ve kendilerini aşağılayıcı baş etme stratejileri azalmıştır.

Kişilerin başkaları hakkındaki bilgileri sadece diğerlerinin karakter özellikleri üzerine olan kişisel şemaları değil, kişilerarasındaki farklı davranışların sonuçlarının olduğu davranışsal şemaları da etkilemektedir. Dolayısıyla, kişilerin kendileri için eğer-sonra (if-then) düzenlemeleri, diğerleri ile olan iletişimlerdeki davranışların anlamını etkileyebilir (Safran ve Segal, 1990). Kammrath (2011), katılımcıların davranışsal şemalarının kendi eğer-sonra kişilik profilleri hakkındaki varsayımlarına dayandığını çalışmasında göstermiştir. Collins ve ark. (2006), çalışmalarında hipotetik partnerler üzerinden aldatma hikayelerinde kişilerin bağlanma biçimleri ile romantik ilişkilerini yorumlama süreçlerini incelemiştir. Sonuçlara göre, güvensiz bağlanan kişiler güvenli bağlananlara göre eşlerin aldatma durumlarında duygusal sıkıntı hissetmiştir. Bu kişiler ilişkiyi olumsuz yönde etkileyecek yorumlamada bulup, çatışma yaratacak davranışsal yönelimlerde bulunmuştur. İkinci kısımda, çalışan modeller ile verilen duygusal tepkiler arasındaki ilişki incelenmiş, kaygılı kişiler en yüksek, kaçınıcı kişiler en düşük duygusal sıkıntı tepkisi vermiştir.

Bir başka çalışmada, yakın ilişkide eşin kaygı ifadesine verilen duygusal tepki, bu ifadelerin algılanması ve değerlendirilmesi incelenmiştir. Bu amaçla bağlanma ve duygusal ilgi gösterme (caregiving affectiveness) arasındaki ilişkide aracı rol çalışılmıştır. Kaygılı bağlanan kişiler daha yüksek oranda eşlerinin kaygı ifadelerini algılamış, kişisel olarak daha çok sıkıntı hissetmiş ve duygusal ilgi göstermelerini etkilemiştir. Kaçınıcı bağlanan kişiler ise daha az kaygı ifadesi algılamış ve daha çok kızgınlık hissetmiştir (Monin, Feeney ve Schulz, 2012). Sonuç olarak, bağlanma örüntüsü kişinin duygusal ve bilişsel süreçleri üzerinde rol oynamaktadır.

Genel olarak bağlanmanın güvensiz çalışan modelleri, olumlu ve olumsuz olaylara daha çok uyumsuz tepkiler vermektedir. Bu sonuçlar farklı bağlanma biçimlerinin isteklerinin ve amaçlarının farklı olduğunu ve bireylerin kişilerarası ve kendine dönük ilişkilerini anlama açısından önem taşımaktadır.

1.2.3. Cinsiyetin Bağlanma Biçimi ve Kişilerarası Davranışlara Etkisi

Alanyazında tartışılan bir konu da bağlanma ve kişilerarası ilişkilerde cinsiyete göre farklılık oluşup oluşmadığıdır. Örneğin Simpson (1990) çalışmasında erkeklerin kaygılı bağlanma biçimlerinin, kadınların ilişkideki doyumlarına göre değişmezken; kadınlarda, erkeklerin ilişkiden aldıkları doyum ile kaygılı bağlanma biçimleri arasında ters ilişki olduğu belirtilmiştir. Barry ve Lawrence (2013) ise çalışmalarında beş yıl boyunca evli çiftleri takip etmiştir. Yüksek kaçınıcı bağlanma örüntüsüne sahip kişilerde çatışmalı ve destekleyici iletişim sırasında, kadınlar ve erkekler açısından fark bulmuştur. Yüksek kaçınıcı bağlanma örüntüsüne sahip erkeklerin eşlerinin olumsuz duygulanımları, eşlerin kaçınıcı davranışlarını yordamaktadır. Bu durum kadınlarda tutarlı sonuçlar vermemiştir. Bazı çalışmalarda kadınların kişilerarası ilişkilerinde daha çok uyumlu olduklarına yönelik bulgular vardır (Argyl ve Henderson, 1985; Collins ve Read, 1990).

Türkiye’de yapılan bazı çalışmalarda da farklı sonuçlar bulunmuştur. Erkekler, kadınlardan daha çok güvenli bağlanma gerçekleştirirken; kadınlar, erkelere göre ilişkilerinde daha çok korkulu bağlanma biçimi gerçekleştirdiği belirtilmektedir (Halat ve Hovardaoğlu, 2010). Erdoğan (2007) ise çalışmasında kadınlarda kaçınma ve kaygı boyutlarının, erkeklerde ise kaçınma boyutlarının yüksek olduğunu göstermiştir. Bağlanma örüntüsü açısından kadın ve erkek arasında farkın bulunmadığı çalışmalar da vardır (örn. Fışiloğlu, 1992; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006; Açık, 2008).

1.3. EVLİLİK UYUMU

Aile toplumların psikolojik, fizyolojik ve sosyal gelişimlerini sağlaması için önemli bir yapıdır (Menaghan ve Parcel, 1991). Evlilik ilişkisi kültürler arasında farklılıklar gösterse de kişilerarası ilişkileri anlamak açısından önemlidir Aile sistemindeki karı-

koca ilişkisi de diğer sistemler üzerinde önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla, eşler arasındaki uyumsuzluk ailenin işlevselliğini anlama açısından önemli bilgiler sunmaktadır (Minuchin, 1974).

Uyumlu bir evlilik insan yaşamında önemli bir yer etmektedir. Evlilikteki uyum beraberinde mutluluğu ve evlilik doyumunu da getirmektedir. Uyum bozulmaya başladığında ise eşlerin ve yakınlarının psikolojik ve fizyolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Umberson, Williams, Daniel, Powers, Liu ve Needham, 2006; Dush, Taylor, Rhiannon ve Kroeger, 2013).

Alanyazında, evlilik ilişkisini tanımlarken, evlilik uyumu, evlilik doyumunu, mutluluk, evlilik bütünlüğü, sabitlik gibi kavramlar kullanılmaktadır. Evlilik kalitesinin ise bütün bu kavramları kapsadığı belirtilmektedir (Spanier, 1979). Bu kavramlar içerisinde en çok tartışılan evlilik uyumu ve evlilik doyumunu kavramlarıdır. Bir grup araştırmacı, farklı kavramsal isimlendirmeler yapılsa dahi bu kavramların içeriklerinin benzer olup, evlilikteki etkileşim ve tutumları yansıttıklarını savunmaktadır. Çalışmalarda, evlilik uyumu ile evlilik doyumunu arasında yüksek ilişki bulunması nedeniyle benzer kavramlar olduğu savunulmaktadır. Bazı çalışmalarda ise ilişki katsayısının bu şekilde yorumlanmasının doğru olmadığını, iki farklı kavram olarak ele alınması gerektiği savunulmaktadır (akt. Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005). Evlilik uyumu ile doyumunu arasındaki temel bir fark olduğu belirtilmektedir. Evlilik doyumunda bireyin ilişkisi hakkındaki öznel yargıları ve duyguları yer almaktadır. Evlilik uyumunda ise bireysel düzeyde değil, karşılıklı ilişkinin kalitesi değerlendirilir. Dolayısıyla, evlilik uyumunda çiftlerin etkileşimi önemlidir (Erbek ve ark., 2005^a).

Evlilik uyumu için farklı tanımlar yapılmaktadır. Örneğin, Boden, Fisher ve Niehuis (2010), evlilik uyumunu, evlilikte uyumun ve iyi işleyen bir evliliğin olduğu durum olarak ifade etmektedir. Uyumlu evlilik ilişkilerinde, eşler önemli konular hakkında hem fikirdirler, daha az çatışma yaşarlar ve çatışma ortaya çıktığında da uygun stratejiler ile çözebilmektedirler. Birbirleri ile etkili bir şekilde iletişim kurup, ilişkilerinden ve eşlerinden memnun olup, ortak ilgi alanları belirtip, ortak aktiviteler gerçekleştirebilirler. Sabatellu'de (1988) benzer bir şekilde, eşlerin karşılıklı iletişim kurabildikleri, fazla anlaşmazlığın olmadığı, ortaya çıkan anlaşmazlıklarında karşılıklı memnun olacak şekilde çözüme ulaştırılabildiği evlilikler olarak tanımlamaktadır. Dyer (1983) ise evlilik süresince iyi ve kötü ilişki boyutlarının da sürekli ve değişen bir süreç

olarak tanımlamıştır. Hoult (1969), evlilik uyumunu çatışma ve mutluluk verici olayların paylaşımının olduğu karmaşık bir yapı, LeMasters (1957) ise çiftlerin ilişkilerinde problem çözme ve uyum becerisi ile adaptasyon kapasitesi olarak tanımlamıştır (akt. Ünsaldı, 2002).

Evlilik uyumu kavramsal olarak içeriği ve sınırları tartışılmakla birlikte, bu kavramın nasıl ölçüleceği de bir diğer tartışma konusudur. Çalışmaların bir kısmında, kişilerin kendi deneyimleri ele alınmış ve bu deneyimlerle ilgili öznel aktarımları incelenmiştir. Daha sonra evlilik kaliteleri hakkındaki duyguları ve düşünceleri incelenmiştir (örn. Locke ve Wallace, 1959). Diğer bir grup çalışmada ise evlilik uyumunu ilişkinin bir özelliği olarak kabul edip, çiftler arasındaki ilişkideki iletişim ve çatışma gibi faktörlere bakıp değerlendirme yapılmıştır (örn. Spanier, 1976). Bunun yanı sıra, bu kavramları ölçebilecek ölçek çalışmaları da yapılmıştır.

Bu çalışmalarda temel tartışmalardan biri evlilik uyumunun boyutsal olarak ele alınması ve bu boyutların neler olduğudur. Meta analiz çalışmalarında evlilik uyumu için farklı sayıda boyutlara ulaşılmıştır. Örneğin, Erel ve Burman (1995) meta analiz çalışmalarında, evlilik ilişkisinin ele alındığı araştırmaları ele almış ve evlilik uyumunu üç boyutta sınıflandırmıştır. Çiftler arasındaki doyum ilk boyuttur. Burada evlilik uyumu; çiftler arasındaki uyum, ahenk, çatışma sırasındaki tepkilerin olumlu-olumsuz olarak değerlendirildiği çalışmaları içermektedir. İkinci boyutta ise çiftler arasındaki çatışma ele alınmıştır. Çalışmalar çatışmayı ilişkideki sözel ya da fiziksel saldırganlık olarak ele almaktadır. Son boyutta ise evlilik ilişkisini, ebeveyn-çocuk ilişkisi açısından ele alan çalışmalar bulunmaktadır (akt. Erbek ve ark., 2005^a).

Jonhson ve ark. (1986) ise çiftler arasındaki uyumu beş temel faktörden oluştuğunu ve bu faktörlerin de iki boyutta ele alınabileceğini savunmaktadır. İlk boyut mutluluk ve etkileşim biçimi kapsamında, kişilerin evlilikleri hakkındaki doyum hisleri, mutluluk, anlaşma, aşk, sevgi, cinsel ilişkiler gibi konulardaki duygularını içermektedir. Karşılıklı etkileşim de ise günlük hayattaki yemek saatleri, ziyaretler, gezmeler gibi faaliyetlerde ne kadar zaman geçirdikleri ele alınmaktadır. İkinci boyutta ise çatışmalar, problemler ve boşanma temaları yer almaktadır. Burada da fiziksel ve sözel saldırganlığın boyutu, kıskançlık, çabuk öfkelenme, ekonomik sorunlar, eve zaman ayıramama ve eşlerin kişilik özelliklerinin evlilikte sorun yaratıp yaratmadığı incelenmektedir. Fakat bu

boyutların evlilik süresi ve cinsiyet gibi faktörlere bağlı olarak değişebileceği için sonuçların kısıtlı geçerlilik oluşturabileceği tartışılmaktadır (akt. Yılmaz, 2001).

Glenn (1990) evlilik uyumunun farklı boyutları olduğunu, tek boyut altında incelenemeyeceğini ileri sürmektedir. Yazar, çiftler arasındaki mutluluğun, uyumun bir yönü olduğunu ve eşler arasındaki bir anlaşmazlığın ya da sorunların mutluluğu etkileyebileceği ya da mutluluğun bu durumları etkileyebileceğini savunmaktadır.

Özetle, alanyazında evlilik uyumunun ölçülmesi için üç temel yaklaşımdan bahsedilebilir. İlki evlilik kalitesi farklı kavramları temsil eden maddelerin toplam puanına göre değerlendirme yapılması ile elde edilmektedir. Bu yaklaşıma örnek olarak Hamilton (1929), Burgess ve Wallin (1953) ve Locke-Wallace (1959) tarafından yapılan ölçek çalışmaları gösterilebilir (akt. Locke- Wallace, 1959). İkinci yaklaşım ise evlilik kalitesinin, kişilerin öz bildirim ölçekleri yöntemi ile doğan sorunları üzerinden ele alınmıştır. Fincham ve Bradbury (1987) ve Sabatelliu (1988) ampirik çalışmalarda evlilik kalitesini kapsayan kavramların birbirinden ayrılamayacağını, birbirleri ile ilişkili olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle evlilik kalitesini global bir bakış açısı ile daha özelliği (spesific) kavramlar kullanarak ölçmeye çalışmışlardır. Üçüncü yaklaşım ise Spanier'in (1976) öncülük ettiği yaklaşımdır. Evlilik kalitesi, belli tanımlanmış alt kavramlarla açıklanmaktadır. Spanier (1976), Çift Uyum Ölçeği (Dynamic Adjustment Scale) bu yaklaşımın araştırmalarda en çok kullanılan ölçeğidir.

1.3.1. EVLİLİK UYUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Evlilik yaşamı ve uyumu üzerinde etkili olabilecek farklı etkenler üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Çağ ve Yıldırım (2013) evlilikteki doyumu yordayabilecek; cinsiyet, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, eş desteği, evlilik süresi, eşler arasındaki yaş farkı, ailenin gelir düzeyi, cinsel yaşam memnuniyeti ve ev içi sorumlulukların paylaşımı değişkenlerini ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre, evlilik doyumunu yordamada eş desteği, cinsel yaşam memnuniyeti ve eğitim düzeyi değişkenleri ile anlamlı ilişki gösterdiği ifade edilmektedir. Cinsiyet, çocuk sayısı, evlilik süresi, eşler arasındaki yaş farkı, ailenin gelir düzeyi ve ev içi sorumlulukların paylaşımı değişkenleri için anlamlı bir fark belirtilmemiştir.

Cinsiyet ve evlilik uyumu arasında da çelişkili sonuçlar bulunmuştur. Bazı çalışmalarda erkeklerin kadınlara göre evlilik uyumları yüksek bulunmuştur (Weishaus ve Field, 1988; Yıldırım, 1992; Levy-Shiff, 1994; Yıldız, 2012). Bunun yanı sıra anlamlı ilişki bulunamayan çalışmalar bulunmaktadır (Demir ve Fışiloğlu, 1999; Demiray, 2006; Çınar, 2008, Açık, 2008; Düzgün, 2009; Çavuşoğlu, 2011).

Çiftlerin eğitim seviyelerinin, evlilik hayatlarına ve kişilerin iyilik hallerine olan etkisi üzerine çalışmalarda anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Evlilikten önceki senelerde, çiftler arasındaki eğitim seviyesi farkına göre iyilik halinde bir değişiklik olmamaktadır. Evlendikten sonra, çiftler arasındaki eğitim seviyesi farkı azaldıkça, hayattan aldıkları doyum ve evlilikten aldıkları fayda artmaktadır (Stutzer ve Frey, 2006). Türkiye'deki çalışmalarda da Yıldız (2012) ve Yıldırım (1992) anlamlı fark bulurken, Demiray (2006) ve Çınar'ın (2008) çalışmaları anlamlı fark belirtmemiştir.

Evlilik biçimi ve evlilik süresi de üzerinde durulan değişkenlerdendir. Demir ve Fışiloğlu (1999) görücü usulü ve kendi seçimleri ile evlenen çiftleri karşılaştırmıştır. Kendi seçimi ile evlenen kişiler daha düşük yalnızlık, daha yüksek evlilik uyumu göstermiştir. Ayrıca, evlilik öncesi tanışma süresi ile evlilik uyumu arasında pozitif ilişki gösterilmiştir. Bir başka çalışma da ilişki biçimi ve süresi arasındaki ilişki incelendiğinde farklılıklar bulunmuştur. Sevgililer, nişanlılar, beş yıldan fazla ve az süredir evli olan 400 çift çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, kişilerarası ilişkilerde kadınlar ve erkekler arasında fark bulunmamıştır. Ayrıca flört eden çiftler, nişanlı ve beş yıldan fazla süredir evli olan çiftlere göre evlilik uyumları daha yüksek bulunmuştur. Nişanlı çiftler, beş yıldan fazladır evli olan çiftlere göre; beş yıldan daha az evli olan çiftler ise beş yıldan fazla süredir evli olan çiftlere göre evlilik uyumları daha yüksek bulunmuştur. Özetle, ilişkinin birinci yılından sonra zamanla birlikte olumlu duygular azalırken, olumsuz duygular da artış olmaktadır (Halat ve Hovardaoğlu, 2010).

Evlilik süresi ile de çalışmalarda çelişkili sonuçlara ulaşılmıştır. Glenn (1998) evlilik uyumunun "U" örüntüsü çizdiği görüşüne karşı çıkmış, ilk 10 yılda belirgin azalışın olduğunu daha sonra yavaş yavaş azalma gösterdiğini savunmuştur. Hudson ve Murphy (1980) çalışmalarında çiftlerin evliliklerinin ilk dönemindeki evlilik uyumunun, evliliğin orta dönemlerine göre daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Evlilik süresi ve evlilik uyumu ilişkisinde Macke (1981) ve Filsinger ve Wilson'un (1984) kadınlarda

evlilik süresi uzadıkça, evliliklerinden daha az memnun olduklarını; Gaesser ve Whitbourne (1985) ise erkeklerin evlilik süresi uzadıkça evlilik uyumlarının arttığını belirtmiştir (akt. Fidanoğlu, 2007). Diğer bir yaklaşımda ise evlilik doyumu evlilik sürecindeki geçişlerle açıklanmaktadır. Örneğin Bossard and Boll (1955), cinsellik, yaş ve evlilik statusündeki farklılıklara bağlı olarak yaşanan mutluluk hissini; erkeklerde, 60 yaş üstünün gençlere göre, kadınlarda ise 30 yaş altı ve 60 yaş üstünün en yüksek mutluluk seviyesine sahip olduklarını göstermiştir (akt. Weishaus ve Field, 1988). Daha sonraki çalışmalarda ise, eğrisel bir döngü gözlenmiştir. Özellikle çocuk yetiştirme döneminde keskin bir düşüşün yaşandığı, çocukların yetiştiği dönemden (postparental period) sonra ise yükselişe geçtiği fakat hiçbir zaman başlangıç seviyesine dönmediği belirtilmiştir (Anderson, Russell, and Schumm, 1983; Burr, 1970; Glenn, 1975; Rollins ve Can-non, 1974; Rollins ve Feldman, 1970 akt. Weishaus ve Field, 1988).

Dini inanç pek çok insanın hayatında önemli rol oynamaktadır. Son dönemdeki çalışmalarda dini inancın evlilik uyumu üzerinde etkili olabileceği tartışılmaktadır. Çalışmalarda eşlerin dini inançları benzeşiyorsa, daha çok evlilik doyumu ve daha az ailesel stres olmaktadır. Ayrıca başka çalışmalarda da evlilikte, maneviyat ve inancın baş etme ve güç için önemli kaynak oluşturduğu tartışılmaktadır (Chinitz, 2001; Kohn, 2001; Miller, 1999; Richards ve Bergin, 1997, 2007, akt. Kimberly, 2009). Ayrıca, birbirine benzer beklentiler, değerler ve inançlara sahip eşlerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Stutzer ve Frey, 2006). Türkiye’de yapılan bir çalışmada da evli çiftlerde dindarlığın evlilik doyumu üzerindeki rolü ve evlilik sorunları ile baş etme beceresi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, dindarlık evlilik doyumu üzerinde tam yordayıcı iken, sorun çözme becerileri üzerinde aracı rol oynamıştır (Hünler ve Gençöz, 2005).

Diğer bir faktör ise çiftlerin çocuk sahibi olmasıdır. MacLean (2001) çalışmasında çocuğun varlığının erkekler için evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Yazar bu durumu, çocuk bakımının ilave zaman aldığı için karı-koca arasındaki iletişimi azalttığını ve erkeklerin yeteri kadar duygusal yakınlık hissetmedikleri yönünde açıklamıştır. Zelkowitz ve Milet (1996), ebeveynliğe geçiş ölçeklerini kullanarak, çiftlerin çocukları doğduktan sonraki evlilik uyumlarını incelemiştir. Ebeveynliğe geçiş ölçeğinde kişilerin psikolojik iyilik hali, evlilik rutinleri ve çift ilişkilerindeki yakınlığa dair algıları ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre,

kadınlar erkeklere göre çocuk sahibi olduktan sonra evlilik işlevlerinden daha çok hoşnutsuz olduklarını ve eşleri ile olan yakınlıklarında daha çok endişe ettiklerini bildirmişlerdir. Ayrıca, doğum sonrası postpartum belirtiler gösteren kadınların eşleri kontrol grubuna göre daha çok psikolojik belirti göstermektedir. Bu belirtilerde çocuk sonrası evlilik doyumu ve aile işlevindeki değişimlerle ilgili algılarla ilişkili bulunmuştur. Routh (1981) çalışmasında, önceki çalışma ile tutarlı olarak (örn. Ryder, 1973) kadınların ilk çocukları doğduktan sonra evlilik uyumlarının düştüğünü desteklemiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalarda ise evlilik uyumu ile çocuk sayısı arasında Çavuşoğlu (2011) pozitif ilişki belirtirken, Çınar (2008), anlamlı fark belirtmemiştir.

Çiftler bir işte çalışma durumlarına göre incelendiğinde cinsiyetler arasında evlilik uyumunda fark bulunmuştur. Erkeklerde, eşleri bir işte çalışan ve çalışmayanlar olarak iki grupta incelendiğinde, gruplar arasında evlilik doyumları ve iyilik halleri arasında fark bulunmamıştır. Kadınlarda ise, bir işte çalışmayıp ev hanımı olanlar, çalışan kadınlara göre yaşam doyumu açısından daha yüksek bulunmuştur. Yazarlar bu durumu, kadınların bir işte çalışsa da ev işleri ile yine de ilgilenmek zorunda kalmaları yönünde tartışmaktadır (Stutzer ve Frey, 2006).

Evlilik uyumunu etkileyebilecek bir diğer değişken evlilik yaşıdır. Yaş grupları ile evlilik uyumunun incelendiği çalışmalarda da tutarsız sonuçlar elde edilmiştir. Yıldız (2012), Demir ve Fıdıloğlu (1999) ve Çınar (2008) yaş grupları ile evlilik uyumu arasında anlamlı fark belirtmemiştir. Demiray (2006) ve Düzgün (2009) ise karşıt bulgular elde etmiştir. Tümer (1998), evlilikte çatışma odakları ve iletişim üzerine yürüttüğü çalışmasında, çatışmanın en yoğun yaşandığı yaş aralığını 3-5 yaş olduğunu belirtmiştir. En az çatışma yaşanan aralığın ise aynı yaşta olma ya da 6-8 yaş aralığı olarak ifade etmektedir.

Başka bir çalışmada, katılımcıların evlilikleri ile yaşam doyumlarının ve iyilik halleri arasındaki ilişki boylamsal olarak çalışılmıştır. Kişilerin yaşlarına göre yaşam doyumları ve iyilik halleri üzerine etkisi değişmektedir. Örneğin, erken yaşta evlenen kişilerin, yaşam doyumlarının kendi yaşlarına göre düşük olduğu belirtilmiştir. Otuz yaş civarında evlenen kişilerin evlik öncesi ve sonrasında yaşam doyumları açısından fark bulunmamıştır. Otuz yaşından sonra evlenen kişilerde ise fark artmaktadır (Stutzer ve Frey, 2006).

Bir başka çalışmada, evlilik doyumunu etkileyebilecek, ilişki ile ilgili bilişsel çarpıtmalar (yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve zihin okuma), evlilikte algılanan problem çözme becerileri, yaş ve cinsiyet faktörleri ele alınmaktadır. Yapılan analizler sonucunda, evlilik doyumunu ilk sırada ilişki beklentilerine karşın bilişsel çarpıtmalar, ikinci sırada ise yaş ve cinsiyet faktörleri anlamlı şekilde yordamaktadır. Yakınlıktan kaçınma ve zihin okuma faktörlerinin ise evlilik doyumunu yordamada anlamlı bir etkisi bulunamamıştır (Güven ve Sevim, 2005).

1.3.2. Bağlanma ve Evlilik Uyumu İlişkisi

Bağlanmanın kişilerarası ilişkileri etkilediği yapılan çalışmalarla tartışılmaktadır. Fakat bu etkinin nasıl olduğuna dair alanyazında farklı tartışmalar bulunmaktadır. Hazan ve Diamond (2000), romantik ilişkideki bağlanma örüntüsünü yakınlığı sürdürme, stres anında rahatlatılmayı bekleme, ayrılma durumlarını kaygı verici olarak algılama, eşi güvenilir bir taban olarak algılama gibi davranışlara bakılarak incelenebileceğini savunmuşlardır.

Bağlanma stillerinin özellikleri göz önünde tutulduğunda, güvenli bağlanan kişilerin, güvensiz bağlananlara göre ilişkisel çatışmalarda daha etkili bir şekilde baş edebilmeleri beklenmektedir. Çalışmalar da bu görüşü desteklemektedir. Kobak ve Hazan (1991), güvenli çalışan modellere sahip çiftlerin, evlilik uyumlarının daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Güvenli bağlanan eşler, güvensiz bağlananlara göre daha yapıcı problem çözme davranışları göstermektedirler.

Güvenli bağlanan kişiler, güvensiz bağlananlara göre daha iyi evlilik işlevi (marital functioning) göstermektedir. Örneğin, güvenli bağlanan kişiler diğerlerinden yakınlık duyacaklarına karşın beklenti içindedirler. Karşılıklı kendilerini ifade edip, belirsiz ilişkisel durumlarda olumlu yordama yapabilmektedirler (Collins ve Feeney, 2004). Ayrıca, kaygı yaratan durumlarda eşlerinden yardım arayışında bulunabilmektedirler (Simpson, Rholes ve Nelligan, 1992, akt. Scott ve Cordova, 2002). Bunun yanı sıra, güvenli bağlanan kişiler, etkili problem çözme stratejileri göstermektedirler (Corcoran ve Mallinckrod, 2000) . MacLean (2001), en yüksek evlilik doyumuna sahip karı-kocaların her ikisinin de güvenli bağlanma örüntüsüne sahip olduğunu belirtmiştir.

Kadınların en çok tatminsiz oldukları durumlar, kaçınıcı-kaçınıcı birleşimine sahip çiftlerdir. Kaygılı-kaçınıcı birleşiminde ise en çok erkekler tatminsiz bulunmuştur.

Güvensiz bağlanan kişiler üzerinde yapılan araştırmalarda ise bu kişilerin ilişkilerinde uyumsuz davranışlar gösterdikleri ve ilişkilerinden daha az doyum aldıkları gösterilmiştir. Kaçınıcı bağlanan kişiler yakınlığa önem vermeyip, ilişkilerinde destek ve yardım arayışından kaçınmaktadırlar (Collins ve Feeney, 2000). Kaygılı bağlanan kişiler ise kendilerinin sevilirlikleri hakkında şüphe içindedirler, eşlerinin onları terk edebilecekleri konusunda kaygılıdır. Bu yüzden daha çok kıskançlık, güven arayışı, kızgınlık ve etkili olmayan problem çözme stratejileri göstermektedirler (Hazan ve Shaver 2000; Collins ve Feeney, 2004). Crowley (2006), çalışmalarında kişilerin bağlanma boyutlarının (kaygılı ve kaçınıcı) ile karşılıklı çatışma çözme biçimlerinden uzlaşma ve talep etme-geri çekilmenin genel olarak evlilik doyumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Bağlanma boyutları (kaygılı-kaçınıcı) ile uzlaşma arasında ters ilişki, talep etme-geri çekilme davranışları arasında ise olumlu ilişki bulunmuştur. Evlilik doyumunda ise uzlaşma davranışı ile olumlu, talep etme-geri çekilme davranışı arasında ters ilişki bulunmuştur. Ayrıca her iki bağlanma boyutu ile evlilik doyumu arasında da ters ilişki vardır.

1.3.3. Evlilik Uyumu, Bağlanma ve Psikolojik İyilik Hali

Medeni durumdaki değişikliklere göre ölüm oranlarındaki değişimi gösteren çalışmalar sonrasında, evliliğin fizyolojik ve psikolojik sağlığı etkileyebileceği üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bazı çalışmalarda evli bireyler, evli olmayanlara göre genellikle daha sağlıklı ve iyilik hali daha yüksek bulunmuştur (Örn. Pienta, Hayward ve Jenkins, 2000; Hawkins ve Booth, 2005; Franks, Stephens, Rook, Karen, Franklin, Keteyian ve ark., 2006). Bu durum farklı yaklaşımlarla tartışılmaktadır.

Sosyolog Bernard (1982) evliliğin kadınların hayatlarına ve duygulanımlarına zarar verdiğini savunmaktadır. Yazara göre, evlilik kadınları iki arada bırakmaktadır. Bir yandan aile rolleri kadına erkeğe göre daha çok sorumluluk yüklenmekte, bir yandan da kadınlara eş ve anne kimlikleri vererek sosyalleşme sürecine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, kadınların evlilik kalitesinin erkeklerle kıyaslanınca ruhsal sağlıkları için daha önemli olduğunu savunmaktadır. Bunun yanında sadece evli olmanın kadınlara nazaran

erkeklerin psikolojik sağlıkları üzerinde daha önemli olduğu ileri sür÷lmektedir (Gove, Hughes ve Style, 1983). Gove ve Tudor (1973) benzer bir yaklaşımla, kadınların eşlerine göre daha çok psikolojik rahatsızlık riski altında olduğunu savunmuştur. Bu durumu da kadın ve erkeğin evlilik rollerindeki eşitsizliği ve kadının rollerinin daha değersiz görülmesi olarak tartışılmıştır (akt. Williams, 2003). Evlilik kalitesinin kadınların zihinsel sağlıkları üzerinde daha önemli olduğu düşüncesi sosyalleşme sürecinde cinsiyet farklılığı tartışmalarından gelmektedir. Bu tartışmaya göre, sosyal normlar kadınların uyumlu evlilik ve aile yaşantıları olmasını en büyük başarı olarak idealleştirmektedir (Bernard, 1982). Alanyazında, evlilik kalitesi ve cinsiyete göre değışimi konusunda birbiri ile tutarsız sonuçlar bulunmaktadır.

Bu durum farklı yaklaşımlarla tartışılmaktadır. Örneğin, güvenli bağlanan kişiler ilişki ile ilgili stres karşısında genellikle kendileri ve diğerleri hakkında olumlu kişilerarası değerlendirmeler yaptıkları için, depresif belirtilerden korunabildikleri ileri sür÷lmektedir. Kaygılı bağlanan kişiler ise ilişkisel bir stresle karşılaştıkları zaman kendileri hakkında eleştirel olup, kendilerinin sevilirlikleri üzerine şüpheci oldukları belirtilmiştir (Scott ve Cordova, 2002). Bir başka çalışma da ise evlilik uyumu ve depresif belirtileri incelemek için bağlanma stili, çatışmalı iletişim yordama faktörleri ele alınmıştır. Her iki eş için, güvensiz bağlananlar, daha fazla olumsuz çatışma algılayan ve sorunlu (causal) yordama ile ilişkili olarak evlilik uyumları düşük bulunmuştur. Kadın ve erkekler için çatışmalı iletişim, nedensel yordama, depresif belirtiler ve evlilik uyumu arasındaki ilişkide aracı rolü oynamaktadır (Heene ve ark., 2007).

Son yıllardaki çalışmalarda evlilik ilişkinin psikolojik ve fizyolojik sağlık üzerindeki etkilerinde sadece evli olmanın değil, evlilik kalitesinin daha önemli olduğu tartışılmaktadır (Örn, Umberson ve ark., 2006; Dush ve ark., 2013). Proulx ve ark. (2007) çalışmalarında, uzun süreli kalitesi düşük evlilik ilişkisinin genel sağlık üzerindeki olumsuz sonuçlarını ifade etmişlerdir. Hawkins ve Booth (2005), 12 yıllık süreci kapsayan boylamsal çalışmalarında düşük kalitedeki evliliğin iyilik hali üzerindeki olumsuz etkisini gösterdikleri çalışma bu savı desteklemektedir. Mutsuz bir evlilik sürdüren kişilerin, genel olarak hayat doyumları, öz saygıları ve psikolojik stres ile etkilenen sağlık durumlarının; mutsuzluk belirtmeyen evli çiftlere göre daha

düşüktür. Ayrıca boşanmış, evlenmemiş kişilere göre mutsuz evlilikteki kişiler yaşam doyumunu, sağlık ve öz saygı açısından daha düşük seviyedir.

Kim, Ruth, Adrian ve Young (1999), gözden geçirme çalışmalarında evliliklerdeki memnuniyetsizliklerin (marital dissatisfaction) alkol kullanım bozukluğu, depresyon ve kaygı bozuklukları gibi psikolojik rahatsızlıklarla ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

Evlilik kalitesinin etkisi fizyolojik bulgular ile de desteklenmektedir. Örneğin, Holt-Lunstad, Brimingham, Brandon ve Jones (2008), çalışmalarında evli ve bekâr katılımcılardan alınan kanları incelemiştir. Evli olmanın, evlilik kalitesi ve yaşam doyumunun kan basıncı üzerinde etkisinin olduğu gösterilmiştir. Bekârların, evlilik kalitesi düşük olan çiftlere göre kan basınçları daha düşüktür. Dolayısıyla, evli olmak tek başına fizyolojik ve psikolojik sağlık üzerinde etkili olmayıp, ilişkiden alınan doyum ve destek daha önemli bulunmuştur. Whisman, Hyun Rhee, Hink, Boeldt ve Johnson (2014) evlilik kalitesi ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkiyi genetik ve çevresel faktörleri beraber ele alarak incelemiştir. Sonuçlara göre, evlilik uyumu ve psikolojik iyilik hali değişkenleri birbiri ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, bu ortak etkileşimde kadınlarda genetik faktörlerin rolü daha fazlayken, erkeklerde genetik ve paylaşılmayan çevresel faktörlerin rolü daha çok bulunmuştur. Buna göre, cinsiyete göre psikolojik iyilik hali tartışılırken, çevresel faktörlerle birlikte genetik faktörlerde göz önünde bulundurulmalıdır.

Alanyazında çelişkili sonuçlar veren diğer bir tartışma konusu ise evlilik kalitesine bağlı olarak psikolojik iyi olma halinin ve fizyolojik sağlığın cinsiyete göre fark yaratıp yaratmadığıdır. 1970'lerden itibaren, cinsiyet rolleri ile de ilişkili olarak, evlilik statüsünün iyilik hali üzerindeki etkisi kadınlara oranla erkeklerde daha önemli olduğu ileri sürülmektedir. Fakat son dönem çalışmalarında çelişkili sonuçlar bulunmaktadır. Williams (2003), medeni durum, evlilik kalitesi ve evlilik dönemlerindeki geçişlerin (marital transitions), iyilik haline etkisi açısından kadın ve erkekler arasında fark belirtmemiştir. Ayrıca, evlilik doyumunu ve psikolojik iyi olma hali arasındaki ilişki kadın ve erkekte benzer oranda değişmektedir. Pienta ve ark.'da (2000) çalışmalarında genel sağlık üzerinde cinsiyet, etnik köken ve evlilik süresine göre genel dağılımda büyük farklar belirtmemiştir. Benzer şekilde, evlilik kalitesinin, yaşam boyunca sağlık üzerindeki etkisi kadın ve erkekler üzerinde benzer etki göstermektedir (Umberson ve ark., 2006).

Cinsiyetin etkisi üzerine karşıt sonuçlar da bulunmuştur. Whisman ve Uebelacker (2012) çalışmalarında, çiftlerin evlilik uyumları ile metabolik sendromları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve evlilik uyumu düşük olan çiftlerin, metabolik sendromlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu oran cinsiyete göre değişiklik göstermekte ve kadınlarda daha yüksek ilişki olduğu belirtilmiştir. Bir başka çalışmada ise evlilik fonksiyonunu incelemek için eş desteği ve eş baskısı ele alınmış ve bu faktörlerin interleukin-6 (IL-6) (psikolojik stres ve depresif ruh hali ile ilişkili bulunan sitokinler) seviyesine bakılmıştır. Sonuçlara göre, kadınlarda, sağlıklı davranışlar, depresif belirtiler, algılanan stres sabit tutulduğunda evlilik uyumu ile IL-6 arasında ilişki bulunmuştur. Erkeklerde ise bu ilişki bulunamamıştır. Sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, evlilik uyumu biyolojik mekanizmayı kadın ve erkeklerde farklı etkilemekte, bu durum da sağlık sonucunu etkilemektedir (Whisman ve Sbarra, 2012).

Psikolojik sağlık ile fizyolojik sağlık birbiri ile etkileşim içerisindedir. Dolayısıyla, evliliğin farklı hastalıklar ve fizyolojik sağlık üzerindeki etkisi de çalışılmıştır. Dush ve ark. (2013), yirmi yıl süresince evli bireylerde evlilik yaşantısındaki sorunlar ya da mutlulukların kişilerin sağlık değerlendirmeleri üzerindeki ilişkisini incelemiştir. Sağlık ile evlilikteki mutluluk arasında tek yönlü ilişki bulunmuştur. Evlilikte yüksek seviyede mutluluk hisseden kişilerin, kendi genel sağlıklarını değerlendirme oranları yüksek bulunmuştur. Örneğin, evli insanların, boşanmış- dul kişilere göre kronik hastalıklar, sakatlık, işlevsel problemler gibi alanlarda daha avantajlı olduğu gösterilmiştir (Pienta ve ark, 2000). Bir başka çalışmada kardiyak rehabilitasyon problemi olan kişilerde, eşlerin sağlıklı yaşam için desteklerinin zihinsel ve bedensel sağlık üzerinde olumlu etkisi bulunmuştur (Franks ve ark., 2006). İş stresi, eğitim ve gelir gibi değişik faktörlerin etkisi kontrol edilerek yapılan analizde de evlilik kalitesi ile fiziksel sağlık arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Wickrama, Lorenz, Conger ve Elder, 1997).

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Önceki bölümlerde tartışıldığı gibi, erken dönemde bakımveren kişi ile geliştirilen ilişki sonucunda gelişen bağlanma örüntüleri, zamanla kişilerarası ilişkilerde şemaların gelişimine etki etmektedir. Bu süreç yaşam boyu kişinin farklı dönemlerde kurduğu ilişkileri etkilemektedir. Dolayısıyla gelişimsel süreç düşünüldüğünde evlilik ilişkisinin

yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkilerde önemli bir yere sahip olduğu tartışılmaktadır. Buradan hareketle, evli bireylerde kişilerin kendi bağlanma örüntülerine bağlı olarak sonrasında şekillenen kişilerarası şemalarının evlilik uyumunu etkileyeceği düşünülmektedir. Ayrıca evlilik ilişkisinin kalitesinin bireylerin psikolojik iyilik halleri üzerinde etkili olduğu tartışılmaktadır. Dolayısıyla, evlilik uyumu düşük olan bireylerin psikolojik iyilik hallerinin de daha düşük olacağı beklenmektedir. Bütün değişkenler bir arada ele alındığında araştırmada, gelişimsel süreç çerçevesinde bağlanma biçimlerinin, kişilerarası şema örüntülerinin ve psikolojik iyilik hali değişkenlerinin evlilik uyumu ile ilişkisi evli bireyler üzerinden incelenecektir.

Çalışmanın diğer bir amacı ise alanyazında çokça destek bulan bağlanma ve kişilerarası şemalar ilişkisinin gelişimsel olarak ele alınması ve yetişkinlik döneminde evlilik ilişkisinde evlilik uyumuna etkisini açıklayan bir model elde edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçlarının, çift terapilerinde ilişki örüntüleri ele alınırken ilişki hakkındaki bilişlerin ve bu bilişlerin çiftlerin ilişkideki sorunlarla başa çıkabilme düzeylerine yönelik geliştiren modeller ve müdahale yöntemlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada aşağıda sunulan araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

- 1) Evlilik Uyumu ile bazı sosyo-demografik değişkenler (eğitim düzeyi, evlenme yaşı, evlilik süresi, evlenme şekli, çocuk sahibi olup olmama, sahip olunan çocuk sayısı, çalışma durumu ve ailenin toplam aylık geliri) arasında bir ilişki var mıdır?
- 2) Evlilik Uyumu, Bağlanma, Kişilerarası Şemalar ve Psikolojik İyilik Hali Değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
- 3) Katılımcıların Bağlanma Örüntülerinde Cinsiyete bağlı anlamlı fark bulunmakta mıdır?
- 4) Katılımcıların Kişilerarası Şema Örüntülerinde Cinsiyete bağlı anlamlı fark bulunmakta mıdır?
- 5) Katılımcıların Eş Uyumu düzeylerinde Cinsiyete bağlı anlamlı fark bulunmakta mıdır?

- 6) Katılımcıların Psikolojik İyilik Hali düzeyinde Cinsiyete bağlı anlamlı fark bulunmakta mıdır?
- 7) Bağlanma örüntüleri (Kaygılı ve Kaçınıcı), Eşten beklenen kişilerarası tepkiler (Baskınlık, Pasiflik, Dostluk, Düşmanlık) ve evlilik uyumunu kapsayan anlamlı bir model bulunmakta mıdır?

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bundan önceki bölümde değinilen “ Çalışmanın amacı ve Yanıt aranacak soruları” bölümünde aktarılan hedefler ve ilgili soruları cevap aramak için izlenen yol bu kısımda özetlenmiştir. Ayrıca, çalışmada kullanılan Kişiler Arası Şemalar Ölçeği (KŞÖ), Yakın İlişkiler Envanteri (YİYE), Çift Uyum Ölçeği'ne (DAS) ait bilgiler de bu bölümde aktarılmıştır.

2.1. ÖRNEKLEM

Hacettepe Üniversitesi'nin Sıhhiye ve Beytepe Kampüslerinde farklı birimlerde çalışan evli bireylerden oluşmaktadır. Çalışmada uygulamalar ilk aşamada 325 kişi ile gerçekleştirilmiş fakat daha sonra ölçeklerin %5'inden fazlasına cevap vermeyenler çalışmadan çıkarılmıştır. Son durumda 260 kişi ile çalışmaya devam edilmiştir.

Katılımcıların yaşları 21 ile 74 arasında değişmektedir. Kadınların yaş aralığı 21-60 ve yaş ortalaması 34.93'dür (Ss=10,20). Erkeklerin yaş aralığı 22-74 arasında değişmekte, yaş ortalaması ise 41.05'dir (Ss=7,95). Evlilik süreleri ise 1 seneden az ve 54 yıl arasında değişmektedir. Ortalama evlilik süresi ise aya dönüştürüp hesaplandığında 132.05'dir. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde; %3.1'i ilkokul, %2.3'ü ortaokul, %14.6'sı lise, %11.2'si yükseköğretim ve %44.2'si lisans, %22.6'sı yüksek lisans ve üstü eğitime sahiptir. Erkeklerin %93.8'i, kadınların ise %80'i bir işte çalıştıklarını bildirmişlerdir. Evlilik sayısı açısından incelendiğinde, katılımcıların %85'i bir kez evlendiklerini, %14'ü ise 2 kez evlendiklerini bildirmişlerdir. Katılımcıların gelir düzeyi açısından incelendiğinde ise %3'ü 1000TL ve altı, % 15'i 1000-2000, %22'si 2000-3000, %13'ü 3000-4000TL, %48'i 4000 TL ve üstü gelirlerinin olduğunu bildirmiştir. Son olarak, katılımcılar sahip oldukları çocuk sayısı

açısından karşılaştırıldığında ise %44'ü çocuk sahibi değildir. % 26'sı 1, % 26'sı 2, % 2'si 3, % .8'i 4 ve üstü çocuk sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2.2.1. Kişisel Bilgi Toplama Formu

Katılımcılara ilk olarak çalışmanın amacını, gizlilik ve gönüllülük esasını açıklayan onam formu verilmiştir. Daha sonra araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu verilmiştir. Form, yarı yapılandırılmış 20 maddeden oluşmaktadır. Sorular alanyazında evlilik uyumunu etkileyebileceği tartışılan bazı demografik bilgileri (yaş, cinsiyet, evlilik süresi, SED, çocuk sayısı ve yaşları, öğrenim durumu, yaşadığı yer, evlilik kararı şekli, vb.) içermektedir. Ayrıca, kendilerinin ve eşlerinin dindarlık seviyeleri, evlilik doyumları ve cinsel yaşam memnuniyetlerini değerlendirdikleri sorulardan oluşmaktadır (EK 1'den takip edilebilir).

2.2.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)

Yetişkin romantik ilişkilerindeki bağlanmanın boyutlarını ölçmek için kullanılan Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE) Brennan, Clark ve Shaver (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, kişilerin romantik ilişkilerinde eşleri hakkında sahip oldukları zihinsel modelleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Daha sonrasında Fraley, Waller ve Brennan (2000), Brennan, Clark ve Shaver (1998) kullandığı maddelerle yaptıkları yeni analiz sonucunda on sekiz kaygı ve on sekiz kaçınma maddesini seçmişlerdir. Bu çalışmalar sonucunda, YİYE'ye göre daha yüksek ölçüm duyarlılığına sahip olan YİYE-II'yi geliştirmişlerdir.

YİYE-II'nin, Türk kültürü için geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından yapılmıştır. Maddeler bağlanmanın iki boyutunu (kaygı ve kaçınma) ölçmeye yönelik oluşturulmuştur. Her bir alt boyut için 18 madde bulunmakta, toplamda da 36 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Katılımcılar ölçekteki her bir maddeyi 7'li Likert tipi ölçek üzerinden (1= hiç katılmıyorum, 7=kesinlikle katılıyorum) değerlendirmektedir. Ölçekte bazı maddeler ters kodlanmaktadır. Sonuçta iki farklı toplam puan elde edilmektedir. İki alt boyuttan da alınan puanlar 18 ile 126 arasında değişmektedir.

İncelemeler sonucunda iki boyutlu faktör yapısının korunduğu gözlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlık değeri, kaçınma için Cronbach alfa katsayısı .90; kaygı için Cronbach alfa katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin, yüksek test-tekrar test güvenilirliği kaçınma için .81, kaygı için .82 olarak belirtilmektedir. Ölçek EK 3’de aktarılmıştır.

2.2.3. Kişilerarası Şemalar Ölçeği (KŞÖ)

Hill ve Safran (1994) tarafından geliştirilen ölçek Kiesler’in (1983) “1982 Kişilerarası Döngü”de (1982 Interpersonal Circle) temsil edilmekte olan kutuplu döngü modelindeki 16 segmentli modeli temel alan kişilerarası davranışa ilişkin 16 senaryoyu içermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Boyacıoğlu ve Savaşır (1995) tarafından yapılmıştır. Katılımcılardan, her bir senaryo için kendilerini kutuplu döngüde tanımlanan bir davranışı yaparken hayal etmeleri daha sonra da onların bu davranışları karşısında diğer kişilerin nasıl davranacaklarını beklediklerini kendilerine verilmiş 8 tepki arasından belirtmeleri istenmektedir. Ölçek anne formu, baba formu ve arkadaş formu olmak üzere üç farklı formu bulunmaktadır. Bu çalışmada Kişilerarası Şemalar Ölçeği- Arkadaş Formu kullanılmıştır. Ölçekte yer alan kişilerarası tepkilerin (kontrol, sosyallik, birlikte olma, güven) güvenilirlik katsayıları .51 ve .82 aralığında bulunmaktadır. KŞÖ’de baskınlık ölçeği dışındaki dostluk, pasiflik ve düşmanlık ölçekleri test tekrar test güvenilirlik katsayıları .59 ile .77 aralığında bulunmaktadır. KŞÖ-Arkadaş formu için; baskınlık alt ölçeği iç tutarlılık katsayısı .36, dostluk alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .77, düşmanlık alt ölçeği iç tutarlılık katsayısı .53, pasiflik alt ölçeği iç tutarlılık katsayısı .53 ve bu tepkilerin istenirliğinin iç tutarlılık katsayısı .86 olarak belirlenmiştir (Boyacıoğlu ve Savaşır,1995). Ölçek EK 2’de aktarılmıştır.

2.2.4. Çiftler Uyumu Ölçeği (ÇUÖ)

Çiftler Uyum Ölçeği, Spanier (1976) tarafından evli ve birlikte yaşayan çiftlerin evlilik kalitesini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçek, 32 maddeden oluşmaktadır. 1-22. maddeler 6’lı, 23.ve 24. maddeler 5’li, 25-28. maddeler 6’lı Likert tipi maddelerdir. 29. ve 30. maddeleri 2 seçeneklidir (evet/hayır). 31. ve 32. maddeler seçeneklerden uygun olanının seçilmesine dayanmaktadır. Ölçeğin değerlendirmesi gerekli olan maddelerinin

dönüştürülmesi yapıldıktan sonra puanların toplanması ile hesaplanmaktadır. Toplam değer 0 ile 151 arasında değişmektedir. Yüksek değerler, ilişkiden daha çok doyum alındığını göstermektedir. Ölçeğin, Türkçe'ye uyarlaması Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından gerçekleştirilmiştir. Testin uyarlanan halinin içsel tutarlılık güvenirliği .92'dir. Alt testler ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları: Çift Doyumu ($\alpha=.83$), Eşler Arası Bağlılık ($\alpha=.82$), Eşler Arası Fikir Birliği ($\alpha=.84$), Duygusal İfade ($\alpha=.61$) şeklindedir. Çift Doyumu alt boyutu için 16.-23. ,31., 32. maddelerden, Eşler Arası Bağlılık alt boyutu için 24.-28. maddelerden, Eşler Arası Fikir Birliği alt boyutu için 1.-3., 5., 7.-15. maddelerden ve Duygusal İfade alt boyutu için 4., 6., 29. ve 30. maddelerinden alınan puanların hesaplanmasından oluşmaktadır. Ölçek EK 4'de aktarılmıştır.

2.2.5. SA-45 (Semptom Tarama Envanteri)

SA-45, Derogatis (1983) tarafından psikolojik streste tedaviyle alakalı değişiklikleri ya da psikiyatrik hastalarda belirti şiddetini değerlendirmek için bir araç olması amaçlı geliştirilmiştir. Psikiyatrik ve psikiyatrik olmayan ortamlarda psikolojik stresin varlığı, seviyesi ve belirti tarama amaçlı kullanılabilir. SA-45, SCL-90 verileri kullanılarak oluşturulmuştur. Madde seçimi SCL-90'daki gibi 9 belirti alanını kapsamakta ve her bir alan için küme analitik teknikleri kullanılarak 5 tane madde seçilmiştir.

SA-45, genel psikiyatrik belirtileri ölçen dokuz belirti alanı skalasından oluşmaktadır. Bu skalalar Kaygı (ANX), Depresyon (DEP), Düşmanlık (HOS), Kişilerarası Duyarlılık (INT), Obsesif Kompulsif Belirtiler (OC), Paranoid Düşünceler (PAR), Korku (PHO) Psikotizm (PSY), Somatizasyon (SOM) şeklindedir. Bu skalalara ek olarak, Küresel Önem Endeksi (GSI) ve Olumlu Belirti Toplamı (PST) endeks puanı sağlamaktadır. Maddeler, 5'li Likert skalada "Hiç"den "Aşırı"ya doğru derecelendirilmektedir. Toplam değer 45 ile 225 arasında değişmektedir. Ergen, yetişkinler ve hem hasta hem de hasta olmayan gruplar için farklı cinsiyetlere göre norm tabloları geliştirilmiştir" (SAI, 2000). Dokuz alt ölçeğin, Cronbach's alpha korelasyon katsayısı değeri .71 ve .91 arasındadır. Ölçek, ergen ve yetişkinlerde klinik grup ile klinik olmayan grubu anlamlı olarak ayırmıştır. Sonuçlar SA-45 ölçeğinin iç tutarlılığının güvenilir olduğunu göstermektedir (SAI,2000). Dokuz alt ölçeğin yapı geçerliliği yetişkin hasta grubu ve ergen örnekleme

için değerlendirilmiştir. Yetişkinler için kabul edilebilir aralık olan .38 ile .75 arasındadır. Ergen grubu için ise .42 ile .79 arasındadır. Klinik olmayan yetişkin örnekleme için test tekrar korelasyonu .42 ve .88 arasındadır. Klinik olmayan ergen örnekleme korelasyonu ise .58 ile .85 arasındadır. Hasta olan yetişkin ve ergen örnekleme için 1-2 ve 3 hafta aralarla test tekrar ölçümleri alınmıştır. Bir hafta aralıkla yapılan test tekrar korelasyonu ergenler için korelasyon katsayısı .46 ile .53 arasındadır. Yetişkinler için ise .42 ile .59 arasındadır. Bu değerler hasta grup için üç aralıkla yapılan ölçümler için kabul edilebilir değerlerdir. (SAI, 2000; Maruish, 2004). Ölçek EK 5’de aktarılmıştır.

2.3. İŞLEM

Uygulamacı tarafından, Hacettepe Üniversitesi’nin Beytepe Kampüsü ve Sıhhiye Kampüsünde farklı birimlerinde çalışan kişilere, çalışmanın amacı ve gizlilik ilkesi yazılı ve sözlü olarak açıklanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden kişilere Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, KŞÖ, YİYE-II, ÇUÖ ve SA45 sıralaması ile ölçekler kapalı zarf içerisinde verilmiştir. Bir gün sonra çalıştıkları birimlere gidilerek katılımcılardan zarflar ağız kapalı şekilde geri alınmıştır.

2.4 VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada öncelikle bağımsız değişkenlerin (Kaygılı- Kaçınıcı bağlanma, Dostluk, Düşmanlık, Pasiflik, Baskınlık şemaları ve Psikolojik iyilik hali) birbirleriyle ve bağımlı değişkenle (Evlilik Uyumu) olan ilişkiyi değerlendirmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Ayrıca, bağımlı değişken (evlilik uyumu) ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi cinsiyet faktörü göz önünde bulundurularak incelemek için değişkenlere göre korelasyon, T test ve Tek Yönlü ANOVA yapılmıştır. Devamında cinsiyetin bağımlı ve bağımsız değişkenler üzerinde fark yaratıp yaratmadığını görmek için MANOVA (Multivariate Analysis of Variance) analizi yapılmıştır. Son olarak, araştırma kapsamında test edilen kuramsal modelle ilgili analizler Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) kullanılarak yapılmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Analiz aşamasına geçmeden önce araştırmanın örneklemini oluşturan kişilerden çeşitli sebeplerle ölçeklerin bir kısmını doldurmamış ya da belli bir maddeden sonra boş bırakmış olanlar tespit edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin her biri için, ilgili ölçeğin toplam madde sayısından en az %5'inin boş bırakıldığı veriler değerlendirilmeden çıkarılmıştır. %5'den daha az kayıp verinin olduğu durumlarda ise, ilgili alt boyut maddeleri için belirlenen ortalama puan atanmıştır. Ayrıca kalan verinin normallik dağılımı test edilmiş, normal dağılım göstermeyen toplam puanlı ölçekler için, kesim noktası ± 3 olarak belirlenmiş, bu değerin dışında kalan veriler analize alınmamıştır.

3.1. EVLİLİK UYUMU ALT BOYUTLARI VE SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR BULGULAR

Evlilik ilişkisi ile katılımcıların sosyo-demografik değişkenleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek üzere, alanyazında belirtilen ve evlilik ilişkisiyle ilgili olduğu düşünülen yaş, evlenme yaşı, evlilik süresi, eğitim seviyesi, çocuk sayısı değişkenleri ele alınmıştır. Bu değişkenlerle, Çift Uyum Ölçeğinden alınan toplam puanı ve ölçeğin alt boyutları ile psikolojik iyilik hali arasında bir ilişki olup olmadığını görebilmek için korelasyon analizi yapılmıştır (EK 7, Tablo 3.5.). Ayrıca, değişkenlerin sıklık ve yüzde dağılımları EK 8, Tablo 3.6.'dan takip edilebilir.

Yaş: Erkeklerde, katılımcıların yaşları ile Çiftler Bağlılık alt boyutu arasında ters yönlü anlamlı ilişki görülmüştür ($r(260) = -.32, p = .00$). Diğer alt boyutlar ve Psikolojik iyilik hali arasında ise anlamlı ilişki görülmemiştir ($r = -.12$ ile $-.01$ arasında, $p > .05$). Kadınlarda, katılımcıların yaşları ile Çiftler Bağlılık alt boyutu arasında ters yönlü anlamlı ilişki görülmüştür ($r(260) = -.27, p = .00$). Diğer alt boyutlar ve Psikolojik iyilik hali arasında ise anlamlı ilişki görülmemiştir ($r = -.17$ ile $.06$ arasında, $p > .05$).

Evlilik Yaşı: Erkeklerde, evlilik yaşı ile diğer değişkenler arasında anlamlı ilişki görülmemiştir ($r = -.12$ ile $.00$ arasında, $p > .05$). Kadınlarda, Evlilik yaşı ile Psikolojik iyilik hali arasında ters yönlü ve anlamlı ilişki görülmüştür ($r(260) = -.25$, $p = .00$). Evlilik yaşı ile Evlilik Uyumunun alt boyutları arasında anlamlı ilişki görülmemiştir ($r = .05$ ile $.12$ arasında, $p > .05$).

Evlilik süresi: Erkeklerde evlilik süresi ile Çift Bağlılık ($r(260) = -.24$, $p = .01$) alt boyutu arasında ters yönde ve anlamlı bir ilişki görülürken, diğer alt boyutlar ve Psikolojik iyilik hali ($r = -.14$ ile $.07$ arasında, $p > .05$) ile anlamlı ilişki görülmemiştir. Kadınlarda da Çift Bağlılık ($r(260) = -.20$, $p = .02$) alt boyutu ile ters yönde ve anlamlı bir ilişki görülürken, diğer alt boyutlar ve Psikolojik iyilik hali ($r = -.12$ ile $.07$ arasında $p > .05$) anlamlı ilişki görülmemiştir.

Eşin yaşı: Erkeklerde, Çiftler Bağlılık ($r(260) = -.27$, $p = .01$) ve Duygusal İfade ($r(260) = -.20$, $p = .03$) alt boyutları arasında ters yönlü ve anlamlı ilişki bulunmaktadır. Kadınlarda, Çift Uyum Toplam Puanı ($r(260) = -.18$, $p = .01$) ve Çiftler Bağlılık ($r(260) = -.29$, $p = .01$) değişkenleri ile ters yönlü ve anlamlı ilişki görülmüştür.

Çocuk sayısı: Erkeklerde değişkenler arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($r = -.16$ ile $.07$ arasında, $p > .05$). Kadınlarda Çift Uyum toplam puanı ($r(260) = -.18$, $p = .04$) ve Çiftler Bağlılık ($r(260) = -.24$, $p = .01$) alt boyutları ile çocuk sayısı arasında ters yönlü ve anlamlı ilişki görülmüştür. Diğer değişkenlerle anlamlı ilişki belirtilmemiştir ($r = -.11$ ile $-.03$ arasında, $p > .05$).

Çocuk Sahibi olma: Çocuğu olan ve olmayan katılımcıların evlilik uyum düzeyleri arasında anlamlı fark bulunup bulunmadığı t-test aracılığıyla hesaplanmıştır. Analiz sonucu, çocuk sahibi olmanın evlilik uyumunda anlamlı bir farka yol açtığı saptanmıştır. Buna göre, Çocuk sahibi olmayanların ($X = 115.77$, $SS = 18.71$) evlilik uyumları çocuk sahibi olanlara ($X = 107.88$, $SS = 20.33$) göre daha yüksektir.

Çalışma Durumu: Çiftlerin çalışma durumları ve Çift Uyum puanları arasında bir farklılaşma olup olmadığını görebilmek için varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, kadınlarda çalışma durumuna göre evlilik uyumlarında farklılık gözlenmiştir ($F(1, 128) = 3.60$, $p < .05$). Erkekler arasında çalışma durumuna göre fark gözlenmemiştir ($p > .05$).

Eğitim Seviyesi: kadın ve erkeklerde eğitim seviyelerine göre evlilik uyumunda farklılık gözlenmemiştir ($F(5, 259) = .94$, $p > .05$).

Gelir Seviyesi: Gelir seviyelerine göre evlilik uyumunda erkeklerde farklılık gözlenmemiştir ($F(4, 128) = 1.07, p > .05$). Kadınlarda ise gelir seviyesine göre evlilik uyumlarında farklılaşma görülmüştür ($F(4, 128) = 3.32, p > .02$). Kadınlarda, gelir seviyesi 4000 ve üstü TL ($X = 111.71, SS = 19.49$) ile 1000- 2000 TL ($X = 93.24, SS = 29.74$) grupları arasında evlilik uyumları açısından anlamlı fark görülmüştür.

Dindarlık Seviyesi: Yapılan analiz sonucunda dindarlık seviyesine göre evlilik uyumunda farklılık gözlenmemiştir ($F(4, 259) = .77, p > .05$).

Cinsel Yaşam: Yapılan analiz sonucunda kadın ($F(2, 123) = 15.94, p = .00$) ve erkeklerin ($F(2, 124) = 23.76, p = .00$) cinsel doyunlarına göre evlilik uyumlarında farklılıklar gözlenmiştir. Erkeklerde 1. grup ($X = 69.16, SS = 13.15$) ile 2. ($X = 92.45, SS = 27.70$); 2. ($X = 92.45, SS = 27.70$) ve 3. ($X = 105.79, SS = 14.49$) ve 3. ($X = 105.79, SS = 14.49$) ve 4. ($X = 110.04, SS = 13.93$) grupları dışında anlamlı fark görülmüştür. Kadınlarda ise 1. ($X = 72.66, SS = 17.49$) ile 2. ($X = 93.82, SS = 23.28$) gruplar ve 2. ($X = 93.82, SS = 23.28$) ve 3. ($X = 97.61, SS = 14.57$) grupları dışında diğer gruplar arasında anlamlı fark görülmüştür.

3.2. DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Katılımcıların Çift Uyum Ölçeği'ne verdikleri yanıtlar aracılığıyla elde edilen Çift Uyum düzeyleri, YİYE-II ölçeğine verilen yanıtlardan hesaplanan Kaçınıcı ve Kaygılı Bağlanma düzeyleri, KŞÖ'ye üzerinden hesaplanan Baskınlık, Pasiflik, Dostluk ve Düşmanlık Boyutlarındaki tamamlanma beklentileri ve genel Psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Katsayısı aracılığıyla hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2.1'de aktarılmıştır. EK 9'da Tablo 3.7, 3.8 ve 3. 9'da ortalama ve standart sapma değerler aktarılmıştır.

Evlilik Uyumu, Bağlanma, Kişilerarası Şemalar ve Psikolojik İyilik Hali Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Bağlanma ve Evlilik Uyumu: Analiz sonuçları, Çift Uyum Ölçeğinin Çift Doyumu ($r(260) = -.32, p = .00$). Çiftler Bağlılık ($r(260) = -.35, p = .00$).

Çiftler Fikir birliği ($r(260) = -.20, p=.00$). Duygusal İfade ($r(260)= -.17, p=.01$) ve Çift Uyum Toplam Puanı ($r(260)= .37, p=.00$) alt boyutları ile Bağlanmanın Kaygı alt boyutu arasında ters yönde ve anlamlı ilişki olduğuna işaret etmektedir. Buna göre, katılımcıların bağlanmaya ilişkin *Kaygı Düzeyleri* azaldıkça, eşleriyle aralarındaki ilişkinin *Evlilik Uyum Düzeyi* artmaktadır. Bağlanmanın kaçınma alt boyutu açısından incelendiğinde ise Çift Doyumu ($r(260)= -.38, p=.00$). Çiftler Bağlılık ($r(260)= -.27, p=.00$). Çiftler Fikir birliği ($r(260)= -.41, p=.00$). Duygusal İfade ($r(260)= -.17, p=.01$) ve Çift Uyumun Toplam Puanı ($r(260)= -.43, p=.00$) alt boyutları ile ters yönde ve anlamlı ilişki görülmektedir. Buna göre katılımcıların Bağlanmaya ilişkin *Kaçınma Düzeyleri* azaldıkça eşler arasında *Evlilik Uyum Düzeyi* artmaktadır.

Kişilerarası Şemalar ve Evlilik Uyumu: KŞÖ Ölçeğinin alt boyutlarından Dostluk Şeması ile Çift Doyum ($r(260)= .33, p= .00$). Çiftler Bağlılık ($r(260)= .21, p= .00$). Çiftler Fikir birliği ($r(260)= .25, p= .00$) ve Duygusal İfade ($r(260)= .14, p= .02$) alt boyutları ve Çift Uyumun Toplam Puanı ($r(260)= .29, p= .00$) arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre, eşlerin karşı taraftan *Dostça Davranış Beklentileri* arttıkça. *Evlilik Uyum Düzeyleri* artmaktadır. Öte yandan. Düşmanlık Şeması ile Çift Doyum ($r(260)= -.41, p= .00$). Çiftler Bağlılık ($r(260)= -.36, p<.00$). Çiftler Fikir birliği ($r(260)= -.31, p= .00$) ve Duygusal İfade ($r(260)= -.27, p= .00$) alt boyutları ve Çift Uyumun Toplam Puanı ($r(260)= -.43, p= .00$) ile de ters yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre eşlerin, partnerlerinden *Düşmanca Davranış Beklentileri* arttıkça *Evlilik Uyum Düzeyleri* azalmaktadır. Evlilik Uyumu toplam puanı ve alt boyutları ile Baskınlık Şeması ($r=.01$ ile 0.11 arasında, $p>.05$) ve Pasiflik Şeması ($r= 0.2$ ile 0.7 arasında, $p>.05$) arasında anlamlı ilişki görülmemiştir.

Kişilerarası Şemalar ve Bağlanma: Dostluk Şeması ($r(260)= -.24, p=.00$) ve Pasiflik ($r(260)= -.16, p=.01$) Şeması ile Kaygılı Bağlanma arasında ters yönde ve anlamlı ilişkili görülmüştür. Düşmanlık Şeması ($r(260)= .25, p= .00$) alt boyutu ile pozitif ve anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Baskınlık Şeması ile anlamlı ilişki belirtilmemiştir ($p>.05$). Buna göre katılımcıların *Kaygı düzeyi* arttıkça, karşı taraftan *dostça ve pasifçe davranış beklentileri* azalırken. *düşmanca davranış beklentileri* artmaktadır. Kaçınma alt boyutu açısından incelendiğinde Baskınlık Şeması ile anlamlı ilişki görülmemiştir ($p>.05$). Pasiflik Şeması ($r(260)= -.16, p= .00$) ve Dostluk Şeması ($r(260)= -.24, p=.00$) alt boyutu ile ters yönlü. Düşmanlık Şeması ($r(260)= .25, p= .00$) alt boyutu ile

pozitif yönlü anlamlı ilişkiye sahiptir. Buna göre, katılımcıların bağlanmaya ilişkin kaçınma düzeyi arttıkça karşı taraftan dostça tepki beklentisi azalırken. Düşmanca davranış beklentisi artmaktadır.

Psikolojik İyilik Hali ve Bağlanma: Psikolojik iyilik Hali ile Kaygı ($r(260)= .33, p=.00$) ve Kaçınma ($r(260)= .24, p=.00$) düzeyleri arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre katılımcıların Bağlanma ile ilişkili Kaygı ve Kaçınma Düzeyleri azaldıkça. Psikolojik Belirti Düzeyi azalmaktadır.

Psikolojik İyilik Hali ve Evlilik Uyumu: Evlilik Uyumu ile ilişki incelendiğinde ise; Çift Doyumu boyutu ($r(260)= -.17, p=.01$) ve Çiftler Bağlılık ($r(260)= -.18, p=.00$) arasında ters yönde ve anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Çiftler Fikirbirliği ($r(260)= -.09, p=.16$) ve Duygusal İfade ($r(260)= -.12, p=.06$) arasında anlamlı ilişki görülmemiştir. Çift Uyumu toplam puanı ile ise ters yönde ve anlamlı bir ilişki belirtilmiştir ($r(260)= -.19, p=.00$).

Psikolojik İyilik hali ve Kişilerarası Şemalar: ölçeğinin alt boyutlarından Dostluk şeması ($r(252)= -.22, p=.00$) ile Psikolojik iyilik hali arasında ters yönlü ve anlamlı bir ilişki görülmüştür. Öte taraftan. Pasiflik. Baskınlık ve Düşmanlık alt boyutları ile SA45 toplam puanı arasında anlamlı ilişki görülmemiştir ($r= -.03$ ile $-.12$ arasında. $p>.05$). Buna göre, eşin partnerinden dostça davranış beklentisi arttıkça, psikolojik belirti gösterme düzeyi azalmaktadır.

Tablo 2.1. ÇUÖ, KŞÖ, YİYE-II boyutları ve SA45 Toplam Puanına İlişkin Korelasyon Tablosu

	ÇD	ÇB	ÇFB	Dİ	ÇUTP	Kaygı	Kaçınma	Pasiflik	Baskınlık	Dostluk	Düşmanlık	SA-45
ÇD	-	.58**	.56**	.37**	.84**	-.32**	-.38**	.07	.10	.33**	-.41**	-.17**
ÇB	.58**	-	.49**	.36**	.84**	-.35**	-.27**	.02	.06	.21**	-.36**	-.18**
ÇFB	.56**	.49**	-	.24**	.77**	-.20**	-.41**	.06	.11	.25**	-.31**	-.09
Dİ	.37**	.36**	.24**	-	.43**	-.17**	-.17**	.03	.01	.14*	-.27**	-.12
ÇUTP	.84**	.84**	.77**	.43**	-	-.37**	-.43**	.05	.11	.29**	-.43**	-.19**
Kaygı	-.32**	-.35**	-.20**	-.17**	-.37**	-	.45**	-.16**	.01	-.24**	.25**	.33**
Kaçınma	-.38**	-.27**	-.41**	-.17**	-.43**	.45**	-	-.11	-.05	-.24**	.24**	.24**
Pasiflik	.07	.02	.06	.03	.05	-.16*	-.11	-	-.13*	.11	-.15*	.01
Baskınlık	.10	.06	.11	.01	.11	.01	-.05	-.13*	-	.02	-.05	-.03
Dostluk	.33*	.21**	.25**	.14*	.29**	-.24**	-.24**	.11	.02	-	-.13*	-.22**
Düşmanlık	-.41**	-.36**	-.31**	-.27**	-.43**	.25**	.24**	-.15*	-.05	-.13*	-	.12
SA-45	-.17**	-.18**	-.09	-.12	-.19**	.33**	.24**	.01	-.03	-.22**	.12	-

ÇD: Çiftler Doyum; ÇB: Çiftler Bağlılık; ÇFB: Çiftler Fikir Birliği; Dİ: Duygusal İfade; ÇUTP: Çift Uyumu Toplam Puan; SA-45: Psikolojik iyilik hali.

** p < .01, * p < .05

3.3 BAĞLANMA BİÇİMİ, KİŞİLERARASI ŞEMALAR, EVLİLİK UYUMU VE PSİKOLOJİK İYİLİK HALİ İÇİN CİNSİYETE BAĞLI FARKLILIKLARIN İNCELENMESİ

İlgili alanyazın bu çalışmada yer alan temel değişkenlerin (Bağlanma, Evlilik Uyumu, Psikolojik İyilik Hali ve Kişilerarası Şemalar) cinsiyetler arası farklara oldukça duyarlı olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle, bu çalışmanın örneklemini için dikkate alınması gereken cinsiyete dayalı farklılıkların bulunup bulunmadığı varyans analizleri aracılığıyla incelenmiştir. Analiz sonuçları ilgili başlıklar altında özetlenmiştir.

3.3.1. Bağlanma Örüntülerindeki Cinsiyet Farkının İncelenmesi

Katılımcıların bağlanma örüntülerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi için cinsiyet 2 düzey (kadın ve erkek) ve kaygılı-kaçıncı bağlanma örüntüleri bağımlı değişken olarak alınıp Tek Yönlü MANOVA yapılmıştır.

Sonuçlar katılımcıların Kaygı ve Kaçınma düzeyleri üzerinde cinsiyetin anlamlı bir temel etkisi bulunmadığına işaret etmiştir ($\lambda=.98$, $F_{(2, 257)}= 2.31$, $p= .10$). Analiz sonuçları Tablo.3.1 'den izlenebilir.

Tablo 3.1. Bağlanma Biçimlerinin Kadın Erkek Açısından İncelenmesi

Bağlanma Biçimi	Erkek (N= 130)		Kadın (N= 130)		MANOVA		
	X_{ort}	SS	X_{ort}	SS	F değeri	p değeri	η^2
Kaygılı	3.39	.96	3.24	.87	1.60	>.05	.01
Kaçıncı	2.89	1.01	2.63	.92	4.52	<.05	.00

** p < .01, * p < .05

3.3.2. Evlilik Uyumundaki Cinsiyet Farkının İncelenmesi

Çift Uyum Ölçeğinin alt boyutları olan Çift Doyumu, Çiftler Bağlılık, Çift Fikir birliği ve Duygusal İfade maddeleri ilgili maddelerin toplanması ile elde edilmiştir. Çift Uyum Ölçeğinin boyutları arasında cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla tek yönlü MANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre gruplar arası istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamaktadır ($\lambda=.96$, $F(4, 255)=2.80$, $p=.03$). Sonuçları Tablo 3. 2.'de aktarılmıştır.

Tablo 3.2. Evlilik Uyumunun Kadın Erkek Açısından İncelenmesi

Evlilik Uyumu	Erkek (N=130)		Kadın (N=130)		MANOVA		
	X_{ort}	SS	X_{ort}	SS	F değeri	p değeri	η^2
Çift Doyumu	31.32	5.74	30.17	6.44	2.32	.13	.01
Çiftler Bağlılık	18.99	5.11	19.83	4.83	1.75	.19	.01
Çiftler Fikirbirliği	22.84	5.01	22.00	4.88	1.85	.18	.01
Duygusal İfade	1.39	.70	1.31	.74	.95	.33	.00

** p < .01, * p < .05

3.3.3. Kişilerarası Şemalardaki Cinsiyet Farkının İncelenmesi

Kişilerarası Şema ölçeğinin alt boyutları olan, baskınlık, pasiflik, dostluk ve düşmanlık maddeleri ilgili maddelerin tamamlayıcı puanlarına dönüştürülüp toplanması ile elde edilmiştir.

Kişilerarası Şema Ölçeğinin boyutları arasında cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Tek Yönlü MANOVA kullanılmıştır. Analiz

sonuçları cinsiyet açısından kadın-erkek grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamaktadır ($\lambda=.97$, $F(4, 233)= 2.09$, $p= .08$). Analiz sonuçları Tablo 3.3.'de aktarılmıştır

Son olarak, Psikolojik iyilik halinin cinsiyete göre değişip değişmediği, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, cinsiyetler arasında Psikolojik iyilik hali açısından fark görülmemiştir ($F(1, 258)= 1.46$, $p= .23$). Tablo.3.3 'den izlenebilir.

Tablo 3.3. Kişilerarası Şemaların Kadın Erkek Açısından İncelenmesi

Kişilerarası Şemalar	Erkek (N=130)		Kadın (N=130)		MANOVA		
	\bar{X}_{ort}	SS	\bar{X}_{ort}	SS	F değeri	p değeri	η^2
Pasiflik	.26	1.24	.10	1.19	1	.32	.00
Baskınlık	.32	1.20	.72	1.05	7.57	.01*	.03
Dostluk	1.65	0.98	1.73	.91	.45	.50	.00
Düşmanlık	.24	1.36	.21	0.74	.02	.89	.00

** p < .01, * p < .05

3.4. Araştırmada Test Edilen Kuramsal Modelle İlgili Analizler

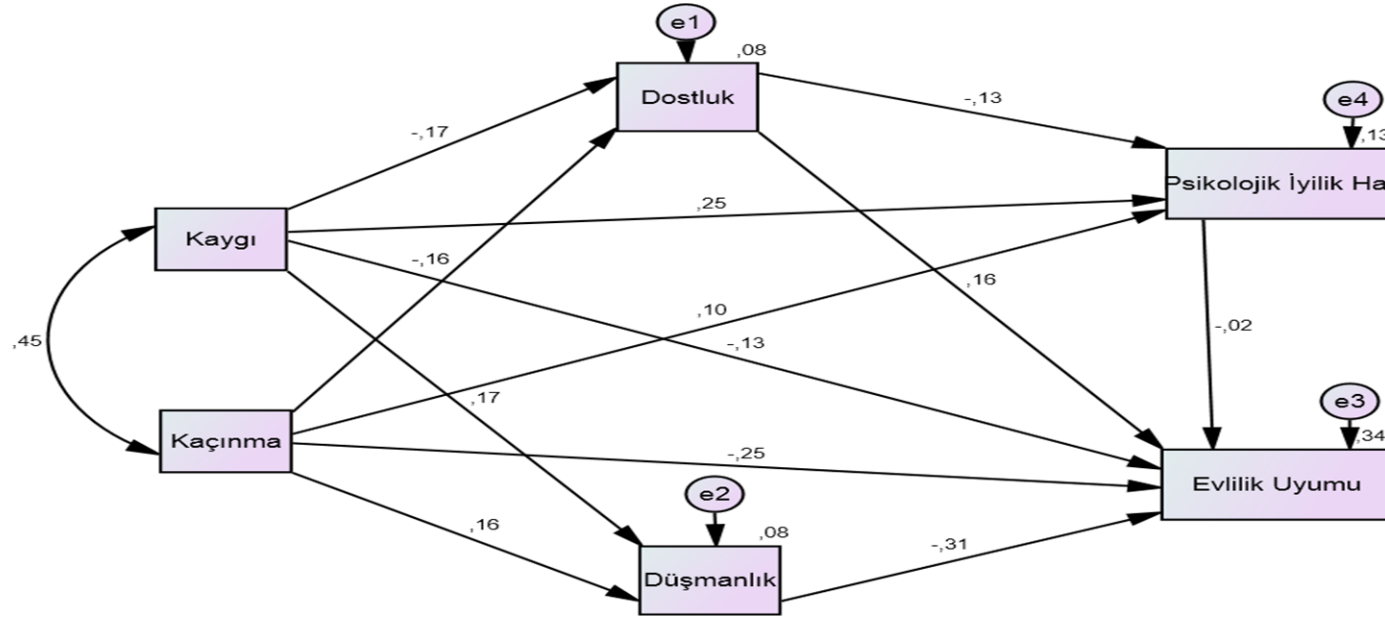
Çalışmanın bu bölümünde Yapısal Eşitlik Modellemesinde (YEM) temel alınan ölçütlere ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Daha sonrasında çalışmada test edilen modele ilişkin hipotezlerle ilgili YEM analizlerine yer verilmiştir.

Çalışma kapsamında önerilen kuramsal model, yukarıdaki bulgulardan yola çıkarak cinsiyet açısından değişkenlerde farklılık görülmediği için örneklem aynı anda sınanmıştır. Önerilen kuramsal model Yapısal Eşitlik Modeli'nin (YEM) özel uygulama şekillerinden biri olan “*Yol Analizi*” ile sınanmıştır. Modelin eldeki veriyi ne kadar iyi açıkladığı uyum indeks değerleri ile test edilmektedir. Uyum indeks değerleri modelin kabul ve reddine karar verilme aşamasında kullanılmaktadır. Her uyum indeksi için belirli kritik değerler vardır ve modelin genel uyumunun kabul edilebilir olması için bu değerleri karşılıyor olması beklenir. Önerilen model ile verinin uyumu RMSEA (Root-Mean-Square Error of Approximation; Steiger ve Lind, 1980) ve CFI (Comparative Fit Indices; Bentler, 1990) ile değerlendirilmiştir. Modelin uyumuyla ilgili olarak χ^2 testinin örneklem büyüklüğüne duyarlı olması nedeniyle SD/χ^2 oranı ölçütü de dikkate alınmıştır. Marsh ve Hocevar (1988), SD 'nin χ^2 'e oranında 1/3 ve daha düşük oranlar için iyi uyum; 1/5'e kadar olan oranlarda yeterli uyum olarak değerlendirmiştir. Ayrıca CFI için .95 ve üstü, RMSEA için .80 ve altı (Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000) uyum indeksleri olarak belirlenmiştir. Kaygılı Bağlanma, Kaçınmacı Bağlanma, Dostluk kişilerarası şeması, Düşmanlık kişilerarası şeması ve Evlilik Uyumlu olmak üzere 5 gösterge üzerinden yürütülmüştür. İzleyen bölümde geliştirilen model analizinin sonuçları yer almaktadır.

3.4.1. Araştırma Modelinin Analizlerinin Sonuçları

Çalışma kapsamında ölçüm modelinin veri ile anlamlı olarak uyuşmadığı görülmüştür [$\Delta\chi^2 = 25.2$, $SD= 4$, $RMSEA= .14$, $CFI= .91$]. Modelde Psikolojik İyilik Halinin evlilik uyumunu yordamadığı görülmüştür. Şekil 1.1'de görüldüğü gibi psikolojik iyilik halinden evlilik uyumuna giden yollar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Şekil 1. 1. Ölçüm Modelinin İlk Hali

Dost: Dostluk Kişilerarası Şeması **Düşman:** Düşmanlık Kişilerarası Şeması **Kaygı:** Bağlanmanın Kaygı Düzeyi **Kaçınma:** Bağlanmanın Kaçınma Düzeyi

Modelin kuvvetlendirilmesi için bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu amaçla modele anlamlı katkısı olmayan yolların her biri modelden çıkarılmıştır.

3.4.2. Araştırma Modelinin Yeniden Düzenlenmiş Versiyonunda Değişkenlerin Yordama Güçlerine İlişkin Analiz Sonuçları

Yapılan bu değişikliklerin sonucunda üretilen model analizinin sonuçları veri ile uyum gösterdiği görülmüştür [$\Delta_{x^2} = 0.6$, $SD = 1$, $RMSEA = .00$, $CFI = 1$]. Model Şekil 1.2.'de, regresyon ağırlıkları ise Tablo 3.4.'da aktarılmıştır.

Tablo 3. 4. Bağlanma, Kişilerarası Şemalar ve Evlilik Uyumu Modeline İlişkin Yolların Regresyon Ağırlıkları

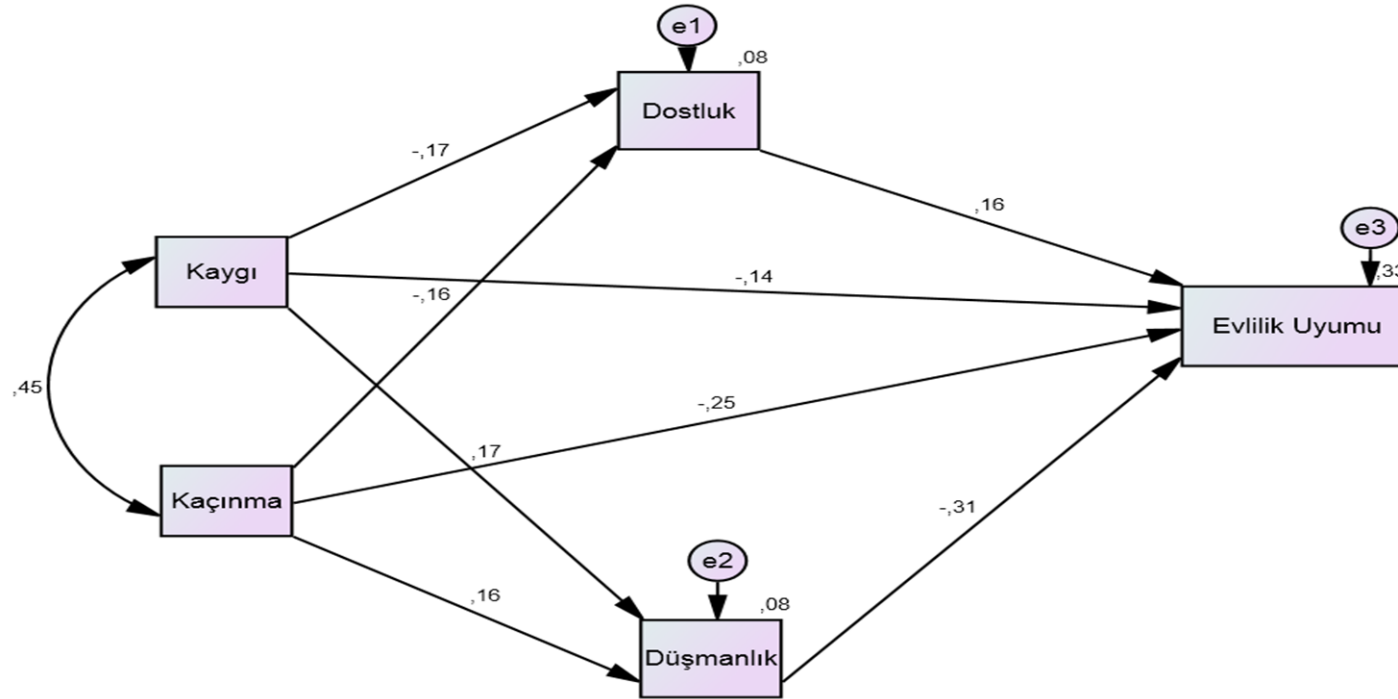
Yollar			Değer	p
Dostluk K.Ş.	←	Kaygılı	-.18	.01
		Bağlanma		
Dostluk K.Ş.	←	Kaçınıcı	-.15	.02
		Bağlanma		
Düşmanlık K.Ş.	←	Kaçınıcı	.23	.02
		Bağlanma		
Düşmanlık K.Ş.	←	Kaygılı	.26	.01
		Bağlanma		
Evlilik Uyumu	←	Dostluk K.Ş.	3.41	.00
Evlilik Uyumu	←	Kaçınıcı	-5.11	***
		Bağlanma		
Evlilik Uyumu	←	Kaygılı	-2.94	.02
		Bağlanma		
Evlilik Uyumu	←	Düşmanlık K.Ş.	-4.60	***

*K.Ş. = Kişilerarası Şema ** $p < .01$, * $p < .05$

Buna göre, Kaygılı Bağlanma Dostluk K.Ş.'sını ters yönde yordamaktadır ($\beta = -.17$, $p < .01$). Kaçınıcı Bağlanma da Dostluk K.Ş.'sını ters yönde yordamaktadır ($\beta = -.15$, $p < .02$). Kaygılı Bağlanma ($\beta = .17$, $p < .01$) ve Kaçınıcı Bağlanma ($\beta = .16$, $p < .02$) Düşmanlık K.Ş.'sını pozitif yönlü yordamaktadır. Uyumsuz Şemalar ve Evlilik Uyumu ilişkisine bakıldığında ise, Dostluk K.Ş.'sı, Evlilik Uyumu pozitif yönde yordamaktadır ($\beta = .16$, $p < .00$). Düşmanlık K.Ş.'sı ise Evlilik Uyumunu ters yönde yordamaktadır ($\beta = -.31$, $p < .00$). Bu ilişkide Uyumsuz Şemalardan Düşmanlık, Evlilik Uyumunu daha güçlü yordadığı görülmüştür.

Bağlanma Düzeyi ve Evlilik Uyumu arasındaki ilişki incelendiğinde; Kaygılı Bağlanma Evlilik Uyumunu ters yönde yordamaktadır ($\beta = -.14$, $p < .02$). Kaçınıcı Bağlanma da ters yönlü yordamaktadır ($\beta = -.25$, $p < .02$). Burada da Kaçınıcı Bağlanmanın Evlilik Uyumunu daha güçlü yordadığı görülmüştür.

Şekil 1. 2. Katılımcıların Bağlanma Örüntüleri ve Kişilerarası Şemalarıyla İlgili Yapısal Eşitlik Modeli

Dost: Dostluk Kişilerarası Şeması **Düşman:** Düşmanlık Kişilerarası Şeması **Kaygı:** Bağlanmanın Kaygı Düzeyi **Kaçınma:** Bağlanmanın Kaçınma Düzeyi

BÖLÜM 4

TARTIŞMA

4.1. EVLİLİK UYUMU, PSİKOLOJİK İYİLİK HALİ VE SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TARTIŞILMASI

Evlilik uyumunun cinsiyet ve farklı kültürlerle ilişkisi alanyazında tartışılmaktadır. Fışıoğlu ve Demir (2000) Çift Uyum Ölçeğinin Türk örnekleme uyarlama çalışmalarında sağlıklı bireyler için ortalama değeri 105,2 olarak belirtmiştir. Ayrıca yazarlar, Türkiye ortalamasının ölçeğin özgün formundaki ortalamadan düşük olduğunu ve cinsiyetler arasında ortalamalar açısından fark olduğunu belirtmişlerdir. Kültürel normların etkisiyle kadınların ortalama puanlarının erkeklerin ortalama puanlarında düşük olduğu belirtilmektedir (Bernard,1982; Weishaus ve Field, 1988). Mevcut çalışmanın sonuçları bu savı desteklemektedir. Araştırmada kullanılan Çift Uyum Ölçeğinden kadınlar ortalama 110,39, erkekler ise ortalama 112,34 puan almıştır. Katılımcılar ortalamanın üzerinde değer almış ve kadınların ortalama evlilik uyum değeri erkeklerinkinden daha düşüktür. Evlilik ilişkisinde sosyal normların kadına dayattığı rollerin daha fazla olmasının cinsiyetler arasında böyle bir farka neden olabileceği düşünülmektedir. Cinsiyet rolleri toplumun kadın ve erkekten beklediği davranış beklentilerini şekillendirmektedir. Cinsiyet rolleri kadından merhametli, bakımveren, anaç yapıda davranışlar beklemektedir. Erkekler ise girişken, rekabetçi, yeterlilik gibi roller biçmektedir (Damarlı,2006 akt. Erdoğan, 2007). Bu durum kadınların toplum baskısı yaşamamak için çalışma hayatları yanı sıra evliliklerinde “kadınsı” rolleri de üstlenip daha çok sorumluluk sahibi olmaları ile ilişkili olabilir.

Çalışmanın araştırma alanlarından biri de sosyo-demografik değişkenler ile evlilik uyumu arasındaki ilişkidir. Bu amaçla Çiftler Uyum Ölçeği ile araştırmacı tarafından oluşturulan Bilgi Formu kullanılmıştır. Analizlerde ilgili alanyazından yola çıkarak Evlilik Uyumu ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerden cinsel yaşam, yaş, evlilik yaşı, evlilik süresi, eşin yaşı, çocuk sayısı, toplam gelir, eğitim seviyesi, evlilik süresi, çalışma durumları ve dini inanç seviyeleri ele alınmıştır.

Evlilik Uyumunda önemli faktörlerden biri de *cinsel yaşamdır*. Yapılan analizler sonucunda, katılımcıların evliliklerindeki *Cinsel Doyumları ile Evlilik Uyumu toplam puanı arasında anlamlı ilişki görülmüştür*. Buna göre evlilikteki cinsel doyum arttıkça, rapor edilen *Çift Uyumu da artmaktadır*. Yurtiçinde ve yurtdışında yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar gösterilmiştir. Örneğin, Kalantari ve Bayat (2012) evli kadınlarda cinsel tutum-farkındalık ve cinsellik kaygısı değişkenleri ile evlilik doyumu arasında anlamlı ilişki belirtmiştir. Başka bir çalışmada cinsel doyum, evlilik kalitesi ve evlilikteki dengesizliklerin (marital instability) birbiri ile olan ilişkisi incelenmiştir. Evliliklerinde cinsel doyum yaşadıklarını belirten çiftlerin evliliklerinde mutluluk hissi ve evlilik kalitesi değişkenleri ile ilişki belirtilmiştir. Aynı zamanda, cinsel doyumun evlilikteki dengesizlikleri (marital instability) azaltmada yardımcı olduğu gösterilmiştir. Diğer bir ifade ile cinsel doyum memnuniyetinin fazla olması, evlilik kalitesini arttırmakta, bu durum da evlilikteki dengesizliklerin (marital instability) azalmasında rol oynayabileceği tartışılmaktadır (Yeh, Lorenzi Wickrama, Conger, Elder ve Glen, 2006). Türkiye’de yapılan çalışmalarda da cinsel doyum ile Çift Uyumu arasındaki ilişkiyi destekleyici çalışmalar bulunmaktadır (örn. Erbek ve ark., 2005^b). Gülsün (2003) çalışmasında evlilik ilişkisini cinsel işlev bozukluğu tanısı almış evli bireyler kapsamında incelemiştir. Bu amaçla cinsellik, evlilik doyumu ve eşler arasındaki iletişimi ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre, cinsel işlev bozukluğu olan kişilerde cinsiyet fark etmeksizin evlilik sorunlarını, evlilikle ilgili beklentilerini ve ilişkinin niteliğini daha olumsuz değerlendirdikleri görülmüştür. Benzer şekilde Kudiaki (2002) cinsel doyum ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Cinsel doyumunu yüksek olan kişilerin evlilik uyumlarının, düşük olanlara kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, cinsel hayattaki sorunların kadın ve erkekler için evlilik ilişkisi üzerinde bir rolü olabileceği düşünülmektedir.

Alanyazında *evlilik süresinin* Evlilik Uyumu ve Psikolojik İyi Hali ile ilişkisine dair çeşitli tartışmalar sürmektedir. Evlilik süresi ve Evlilik Uyumu arasında anlamlı ilişki gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Hudson ve Murphy, 1980; Macke, 1981; Gleen, 1998). Türkiye’deki çalışmalarda, evlilik uyumu ve evlilik süresi arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Demiray, 2006; Erdoğan, 2007; Alder, 2010). Mevcut çalışmada Evlilik uyumu toplam puanı üzerinden düşünüldüğünde, evlilik süresi ile anlamlı ilişki görülmemiştir. Fışılloğlu (1992), Çınar (2008), Turanlı

(2010) ve Yüksel’de (2013) benzer sonuçlar belirtmiştir. Fakat evlilik süresi ile kadın ve erkeklerin Çiftler Bağlılık boyutu arasında ters yönlü ve anlamlı ilişki görülmüştür. Buna göre, evlilik uyumu toplam puanı üzerinden incelendiğinde evlilik süresi toplam çift uyumunu etkilemezken, evlilik süresi arttıkça çiftlerin birbirine bağlılığı azalmaktadır.

Çiftlerden *çocuk sahibi* olanlarla olmayanlar arasında Evlilik Uyumu alt boyutları açısından aralarında fark görülmüştür. Çocuk sahibi olmayan çiftlerin evlilik uyumları daha yüksek olduğu görülmüştür. Analizin devamında çiftlerde çocuk sayısına göre Evlilik Uyumu değişimi incelenmiştir. Buna göre kadınlarda çocuk sayısı ile Evlilik uyumu toplam puanı ve Çiftler bağlılık alt boyutunda çocuk sayısı arttıkça azalma görülmüştür. Erkeklerde ise anlamlı ilişki görülmemiştir. Başka bir ifade ile çiftler çocuk sahibi olduktan sonra Evlilik Uyumları azalmaktadır. Alanyazında bu sonuçları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Routh, 1981; Zelkowitz ve Milet, 1996; MacLean, 2001; Çağ ve Yıldırım, 2013). Öte yandan, Çavuşoğlu (2011) pozitif ilişki; Çınar (2008) ve Fışiloğlu (1992) ise çalışmalarında ilişki belirtmemiştir. Bu durum, çiftlerin çocuk sahibi olduktan sonra çocuk bakımından dolayı, anne-baba rollerinin artması, karı-koca ilişkilerine ayırdıkları zamanın azalmasından kaynaklanabileceği düşünülebilir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınların çocuğun bakımından daha çok sorumlu olması evlilik ilişkisinde daha çok yük sahibi olmalarına neden olabilir. Bu durumda karı-koca ilişkilerini etkiliyor olabilir.

Araştırmacılar, ekonomik sıkıntıların çiftlerin birbirleri ile olan ilişkisi ve aile işlevlerini etkileyebileceğini tartışmaktadır. Mevcut çalışmada, Çift Uyumu toplam puanı ile *gelir düzeyleri* arasında erkeklerde anlamlı fark görülmezken, kadınlarda anlamlı fark görülmüştür. Gelir seviyesinin evlilik uyumunu etkileyebileceğini destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Erdoğan, 2007, Yüksel, 2013). Bu durum daha önce değinildiği gibi kadının evlilik ilişkisinde çocuk bakımı ve evin işleyişinde daha çok rol sahibi olması nedeniyle, ekonomik düzeyin yüksek olduğu ailelerde dışarıdan ücret karşılığı destek alma ihtimalinin olabileceği düşünülmektedir.

Evlilik yaşı, *evlilik sayısı* ve *çiftlerin dindarlık düzeyi* değişkenleri ile evlilik uyumu arasında ilişki incelenmiştir. Bu değişkenler ile evlilik uyumu arasında anlamlı ilişki görülmemiştir. Ayrıca, *eğitim seviyesi* ile Çift Uyumu toplam puanı arasında anlamlı

ilişki bulunmamıştır. Bu sonuçları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Erdoğan, 2007; Çınar, 2008; Turanlı, 2010). Öte yandan eğitim ile evlilik uyumu arasında ilişki belirten çalışmalar bulunmaktadır (Yıldırım, 1992; Demiray, 2006; Fidanoğlu, 2007; Yıldız, 2012). Daha geniş örneklerle, farklı değişkenlerin kontrol edileceği çalışmaların farklı sonuçlara ulaşabileceği düşünülmektedir. Dindarlık seviyesi ile evlilik uyumu arasında ilişki gösteren çalışmaların aksine (Hünler ve Gençöz 2005; Stutzer ve Frey, 2006; Kimberly, 2009) bu çalışmada dindarlık seviyesi ve evlilik uyumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Yapılan aramalar sonucunda dini inanç ve evlilik uyumunu inceleyen başka çalışmalara ulaşılmamıştır. İleride inanç sistemi ile daha detaylı çalışmalar yapılarak bu ilişki incelenebilir.

Araştırmada kadın ve erkeklerin *çalışıp çalışmama durumları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiye bakıldığında, çalışan kadınlarla çalışmayanlar arasında evlilik uyumları açısından fark görülürken, erkeklerde fark görülmemiştir*. Bu sonuçları Yüksek (2013) desteklerken, Çakır (2008) ve Demiray (2006) çalışmaları desteklememektedir. Cinsiyetler arasındaki bu fark evlilik ilişkisinde erkek ve kadından beklenen rollerin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kadınlar ev dışında iş gücünde bulunsalar dahi eve geldiklerinde, evin düzeni, yemek, temizlik gibi alanlarda daha çok rol üstlenmesi beklenmektedir. Bu durum kadınların daha çok çalışmasına bağlı olarak daha çok yorulmaları ve evliliklerinde kendilerine ve ilişkilerine ayırdıkları zamanı azaltabileceği düşünülmektedir. Karşılıklı iletişimin azalması da eşten beklenen yakınlık, destek arayışlarını azalttığı düşünülebilir.

4.2. Kişilerarası Şemalar ve Bağlanma Örüntüleri Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Bağlanma temsilleri ve benlik temsilleri çok çalışılan bir konudur. Kuramsal olarak bağlanma örüntülerinin benlik temsillerinin biçimlenmesinde oldukça önemli role sahip olduğu kabul edilmektedir. Çocuk için benlik anne ile ilişki içerisinde, annenin aynalaması aracılığıyla gelişir. Bu ilişkinin kalitesi sadece benlik temsillerinin içeriğini belirlemekle kalmaz aynı zamanda diğerlerine yönelik beklentileri de şekillendirir (Bowlby, 1969). Sosyalleşme ile birlikte, çocuk farklı ortamlarda diğerleri ile ilişki kursa da, anne ile kurulan ilk ilişki sonucu oluşan benlik temsilleri

tutarlılığını korumaktadır (Main ve ark., 1985). Bu nedenle, Kişilerin bağlanma örüntülerine göre karşıdaki kişiden bekledikleri davranışlar incelendiğinde, kişilerarası şemalarla ilişkisi anlam kazanmaktadır. Önceki bölümlerde tartışıldığı gibi Safran ve Segal (1990) kişilerin çocuklukta oluşturdukları bağlanma örüntülerinin daha sonrasında kişilerarası şemaları oluşturduğunu ileri sürmüştür. Bağlanma ve yakın ilişkilerin incelendiği çalışmalarda da, ilişkilerdeki durumların yorumlanması ve verilen tepkilerde bağlanma örüntülerine göre farklılık olduğu gösterilmiştir. (Mikulincer, 1998, Mikulincer ve Shaver, 2007). Bu durum Liotti (1991) tarafından ‘Güvenli bağlanan çocuklar bakımveren kişiden ihtiyaç duyduğunda yardım alacağını ve çevreyi keşfederken kendi özerkliğine zarar verilmeden korunacağı inancına sahiptir’ görüşüyle açıklanmaktadır. Kaygılı bağlanmada ise çocuk bağlanma nesnesinin yardım anındaki varlığını tutarsız ve aşırı kontrolcü olduğuna dair inanca sahiptir. Kaçınıcı bağlanmada bakımveren kişiden dışlanma veya düşmanca tavır beklentisi içerisindedir. Zamanla, çocuk bağlanma nesnesinden beklediği davranışlara göre davranışlarını yönlendirmektedir. Bir süre sonra tutarlı tekrarlarla öğrenme gerçekleşmekte ve çocuk öğrendiği bu süreci kişilerarası şemaların yapılandırılmasında kullandığı ileri sürülmektedir. Sonuç olarak ebeveynlerle kurulan bağlanma ilişkisinin, kişilerarası şemaların yapılandırılmasında rol oynadığı düşünülmektedir. Buradan hareketle, güvenli bağlanan kişilerin benlikleriyle ilgili sevilen ve yardım edilen biri, diğerlerini de sevgi gösteren ve yardım eden kişiler olarak algıladığı tartışılmaktadır. Bu nedenle de kişilerarası şemalarının işlevsel olması ve daha çok sağlıklı tamamlama tepkilerinin olması beklenmektedir (Liotti, 1991). Bu görüş farklı çalışmalarla da desteklenmektedir (Safran ve Segal, 1990; Tolan, 2002; Tüzün, 2006; Pearce ve Halford, 2008).

Bu hipotezi test etmek için mevcut çalışmada evlilik ilişkisinde erken dönemde kurulan bağlanma örüntüsü ve eşe yönelik kişilerarası şemaların ilişkisi incelenmiştir. Bu bağlamda, çalışan modellerden benlik ve diğerleri temsillerinin kişilerarası şemalarda kişiyi yönlendiren ve karşıdan gelecek davranışlarla ilgili beklentileri şekillendirdiği düşünülmektedir. Analiz sonuçlarına göre evlilik uyumu, bağlanma ve dostluk-düşmanlık kişilerarası şemaları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre, Güvensiz bağlanma (Kaygılı ve Kaçınıcı bağlanma örüntüleri) gerçekleştiren kişilerin evlilik uyumları daha düşük bulunmuştur.

Kişilerarası şemalardan ise dostluk ve düşmanlık boyutlarının evlilik uyumunu anlamlı yordadığı görülmüştür. Pasiflik ve Baskınlık boyutları ile evlilik uyumu arasında ise anlamlı ilişki görülmemiştir. Diğer bir ifadeyle, evlilik uyumunun yordanmasında *yakınlık (affiliation) boyutunda* etkili olurken, *Kontrol ekseninin* etkisi görülmemiştir. Buna göre, güvenli bağlanan kişiler, eşlerine sıcak ve yakın davrandıklarında (Dostluk Kutubu) eşlerinden de sıcak ve yakın tepkiler alacakları beklentisi içerisindeyler. Buna karşın kızgınlık, öfke gibi düşmanca davranışlar gösterdiklerinde ise eşlerinden anlama yatıştırma gibi destek içeren davranışlarda bulunacağı yönünde beklenti içerisindeyler. Güvensiz bağlanan kişilerin tamamlama puanları incelendiğinde ise farklı bir örüntü ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların kaygı ve kaçınma düzeyleri arttıkça eşlerine karşı yakın, sıcak (Dostluk Kutubu) davranışlar gösterecekleri de eşleri tarafından tamamlanmayacağı beklentisi içerisindeyler. Diğer yandan, eşlerine karşı kızgınlık, öfke içeren davranışlar (Düşmanlık Kutubu) gösterdiklerinde eşlerinden tamamlayıcı tepkiler beklentisi içerisindeyler. Başka bir ifade ile kızgınlıklarına eşlerinin de kızgınlıkla tepki göstereceğine dair inanca sahiptir. Benzer sonuçlar farklı çalışmalarda da desteklenmektedir (Uluç, 2006; Tüzün, 2006).

Bağlanma ve kişilerarası şemalar beraber değerlendirdiğinde, güvenli bağlananlar eşlerinden de benzer tepki beklentisi içerisinde oldukları için yakın ilişkiye yönelik daha yüksek motivasyona sahip olmaları beklenebilir. Korelasyon analizleri sonucunda bağlanma biçimleri ile evlilik uyumunun Çift Doymu, Çiftler Fikirbirliği, Çiftler Bağlılık ve Duygusal ifade alt boyutları arasında yüksek ilişki gözlenmiştir. Sonuçlar beraber değerlendirildiğinde güvenli bağlanan çiftler evlilik ilişkilerinde kendi duygularını rahatça ifade edip, karşı taraftan da düşmanca tepkilerin dışında farklı tepkiler gelebileceğini beklemekteyler. Eşlerinden düşmanca tepkiler beklemedikleri için daha yakın bir ilişki sürdürüp, evliliklerinden daha çok doyum aldıkları ve daha çok bağlılık hissettikleri düşünülebilir. Ayrıca, duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade ettikleri için fikirbirliği sağlama ve tartışmalarda daha çok uzlaşma sağladıkları düşünülebilir. Özetle, güvenli bağlanan eşler karşı taraftan gerek duyulduğunda destek alabileceğine ve olumsuz duyguların ifadesini ilişki için tehdit olarak algılamayıp, karşı tarafın olumlu kabulüne ilişkin beklentilerini arttırmaktadır. Dolayısıyla, güvenli bağlanma olumsuz duyguların

ifadesini kolaylaştırmaktadır. Bu kişilerin kişilerarası etkileşime daha açık, uzlaşmaya ve kendini ifadeye daha yatkın oldukları düşünülebilir.

Öte yandan, bağlanma ile ilgili kaygı ve kaçınma düzeyi yüksek olan kişiler, eşlerinden Düşmanlık boyutunda tamamlama beklentisi içerisinde oldukları için güvenli bağlananlara kıyasla farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu kişiler eşlerine olumsuz bir duygu ifade ettiklerinde karşı taraftan düşmanca bir tepki bekledikleri için bu durumu ilişki için tehdit olarak algılayabilir. Yani, “ düşmanca bir şey yaparsam, eşim bana düşmanca tepki verir” beklentisi gelişmektedir. Bu durumda evlilik uyumunu düşürdüğü görülmüştür. Benzer tablo kaçınıcı bağlanma için de görülmüştür. Buradaki fark kaçınıcı bağlanma gösteren kişilerin evlilik uyumlarının Kaygılı bağlanma gerçekleştirenlere göre daha düşük olduğudur. Bu durum şu şekilde açıklanabilir. Kaçınıcı bağlanma örüntüsüne sahip kişiler karşılarından dostça ya da düşmanca tepkiler gelse de uzak durmaktadır. Duygularını ifade etmeyip, olumlu da olsa olumsuz da olsa karşıdan gelen duygulara duyarsızdırlar. Kaygılı bağlanan kişiler ise karşı taraftan sevilme ihtiyacı içerisinde oldukları için karşıdan gelen olumlu ve olumsuz tepkilere duyarlıdırlar. Dolayısıyla, olumlu bir uyaran geldiğinde karşılık verebilirler. Bu sonuçların çift terapilerine katkısı açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Farklı çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Kobak ve Hazan, 1991; Feeny,2004; Mikulincer ve Shaver, 2007). Duygu ve düşüncelerin ifade edilmemesinin çiftlerin yakınlık hissini azaltıp, evlilik ilişkisinden aldıkları doyumunu azalttığı düşünülebilir. Ayrıca, kişiler kendilerini açmadıkları için problem çözme aşamasında ve uzlaşma konusunda problem yaşadıkları düşünülebilir. Özetle, güvensiz bağlanma örüntüsünün kişilerin keşif duygusunu azalttığı düşünülmektedir. Başka bir ifade ile kişilerin eşlerine dostça da yaklaşırsa düşmanca da yaklaşırsa olumsuz bir tepki alacağı inancı olduğu için farklı davranışlarda bulunma riskini alamadığı düşünülebilir.

Çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, bağlanma örüntülerinin kişilerin sadece kendi evlilik yaşantılarını değil, eşlerininkini de etkilediği tartışılmaktadır. Örneğin, Banse (2004), evlilik doyumunda kişilerin sadece kendi bağlanma örüntüsünün değil, eşlerinin bağlanma örüntüsünün de önemli olduğunu savunmuştur. Çiftlerin bağlanma örüntülerinin etkileşiminin evlilik doyumunu güçlendirdiği ya da zayıflattığı belirtilmiştir. Bu durumun oluşmasında bağlanmanın etkisiyle duyguları algılamadaki farklılıkların etkili olabileceği tartışılmaktadır.

Tucker ve Anders (1999) çalışmasında katılımcıların bağlanma örüntüleri, kendilerinin ve eşlerinin ilişki hakkındaki algıları ve ilişkiden aldıkları doyum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kaçınıcı bağlanma örüntüsüne sahip erkekler ve kaygılı bağlanma örüntüsüne sahip kadın ve erkeklerin daha düşük ilişki doyumu rapor ettikleri gösterilmiştir. Katılımcıların bağlanma örüntülerine göre sadece kaygılı bağlanan erkeklerin genel olarak iletişim konusunda sıkıntı yaşadıkları ve eşlerinin ilişki hakkındaki hislerini doğru olarak algılamakta zorluk çektikleri belirtilmiştir (Tucker ve Anders, 1999). Bu durum, bu çalışmanın sonuçları ile tutarlı olup bağlanma örüntüsüyle ilişkili olarak beklentileri ortaya çıkartıp, gerçekte yaşanan duygunun algılanmasını engellediği düşünülmektedir.

Bağlanmanın kişilerarası ilişkilere etkisi, bağlanmanın yaşam boyu sürekliliği düşünüldüğünde farklı çalışmalarda da benzer ve çelişen sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin Uluç (2005), okul öncesi çocuklarda vinyetlerle benlik, kişilerarası ilişkiler ve bağlanma temsillerini görgül yöntemle çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bağlanma ile kişilerarası beklentiler arasında güçlü ilişki belirtilmiştir. Çocuğun anneden beklediği kişilerarası beklentilerin %65,6'sı bağlanma temsilleri tarafından belirlenmektedir. Buna göre, güvenli bağlanan çocuklar anneleri ile dostluk ve pasiflik şemalarında tamamlama beklentisi içerisindedirler. Başka bir ifadeyle, çocuk annesi ile yakınlaşmak istediğinde annesinin de temas kurmaya açık olacağı beklentisine sahiptir. Pasiflik şemasında ise çocuklar kendilerini çaresiz hissettiklerinde annelerinin gerekli müdahaleyi yapacağı beklentisi içerisindedirler. Kızgınlık gösterdiğinde ise anne tarafından benzer tepki ile tamamlanmayacağı beklentisindedirler. Güvensiz bağlanan çocuklar ise yardıma ihtiyaç duyduklarında annelerinden destek alamayacakları ya da gelecek potansiyel saldırgan davranışlarla kendilerinin annelerinden uzaklaştırılma beklentisi içerisindedirler. Çalışmanın sonuçları, yakınlık boyutunda mevcut çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Bağlanma ve kişilerarası şemalar etkileşimi romantik ilişkiler öncesi ergenlerin arkadaşlık ilişkilerindeki etkisi de Tüzün (2006) tarafından çalışmada tartışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, güvensiz bağlanan ergenler arkadaş ilişkilerinde, düşmanlık boyutunda daha fazla tamamlama beklentisi içerisinde olduğu, babaları ile olan ilişkide ise daha çok baskınlık boyutunda tamamlama beklentisi içerisinde olduğu görülmüştür. Ergenlerin aile ortamları ile kişilerarası şemaları karşılaştırıldığında ise sağlıklı anne-baba ilişkileri ile işlevsel kişilerarası

şemalar arasında ilişki belirtilmiştir. Buradan hareketle bebeklerin doğumdan itibaren bakımveren kişi ile kurdukları ilişkide bağlanmayla ilişkili kaygı ve kaçınma düzeyleri daha sonrasında şemaların oluşması aşamasında etki ettiği düşünülebilir. Çalışmanın sonuçları mevcut çalışmanın sonuçları ile karşılaştırıldığında benzerdir. Güvensiz bağlanan evli kişiler ve bu çalışmada olduğu gibi ergenler diğerlerinden düşmanlık boyutunda tamamlama beklentisi içerisindeyler.

Bir başka çalışmada da bağlanma, kişilerarası şemalar ve sürekli kaygı değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Güvenli bağlanan kişilerin dostluk, pasiflik ve baskınlık boyutlarında daha çok; düşmanlık boyutunda daha az tamamlama tepkileri bekledikleri belirtilmiştir. Güvensiz bağlanan (Kaygılı- Kaçınıcı) kişilerin tam tersi düşmanlık boyutunda daha çok tamamlama beklentisindedirler. Dostluk, pasiflik ve baskınlık boyutlarında ise daha az tamamlama tepkileri bekledikleri belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle güvenli bağlanan kişiler ilişkilerinde kendilerini değerli ve güçlü hissedip, kişilerarası şemalarda daha sağlıklı tamamlama beklentisi içerisindeyler. Güvensiz bağlanan kişilerin ise kendilerini daha değersiz ve güçsüz hissedip, kişilerarası şemalarda daha sağlıksız tamamlama beklentisi içerisinde olduğu ifade edilmektedir (Tolan, 2002). Bağlanmanın yaşam boyu etkisi düşünüldüğünde, yetişkinlik öncesi çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki ilişkilerde kişilerarası şemaların, mevcut çalışmanın sonuçları ile benzer sonuçlar ortaya çıkardığı görülmüştür.

Sonuçlar beraber değerlendirildiğinde, anne-çocuk arasındaki ilişkinin özelliklerinin, ileride evlilik ilişkisinde eşten beklenen beklentileri şekillendirdiği görülmüştür. Bu durum kuramsal olarak da tutarlılık göstermektedir. Kiesler (1983), kişilerarası davranışları, kişilerarası beklentilerin ürünü olduğunu belirtmiştir. Erken dönemde öğrenilen ilişki örüntüsünün, yetişkinlikte de evlilik ilişkisinde eşle olan ilişkiye aktarıldığı görülmüştür.

Türkiye'deki çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Özen (2012), karı ve kocaların her ikisinde de kaçınıcı bağlanma düzeyinin evlilik uyumunu yordama da etkili bir faktör olduğu belirtmiştir. Ayrıca, bağlanma örüntülerinin hayal kırıklığı, kızgınlık ve üzüntü duygularının ifade şekline etkisinin evlilik uyumu üzerindeki rolü incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre yaşanan duyguların ifadesinde bağlanma örüntülerinin etkisi olduğu görülmüştür. Mikulincer ve Shaver

(2005) kişilerin sıkıntı durumunda bağlanma örüntülerine göre farklı duygular hissettiklerini belirtmiştir. Örneğin, endişe veren bir durumda kaygılı bağlananlar utanç ve çaresizlik hissederken; kaçınıcı bağlanma örüntüsündeki kişiler kızgınlık ve düşmanlık hissettiklerini belirtmiştir. Bu durum Kontrol Sistemleri Modeli çerçevesinde değerlendirilmiştir. Birincil ve İkincil harekete geçirici stratejiler bağlanma örüntülerine göre farklı çalışmaktadır. Bunun sonucu olarak hissedilen duygu ve karşındaki kişiye verilen tepkiler değişmektedir.

Son dönemde tartışılan bir konuda, bağlanma örüntüleri, evlilik uyumu ve kültür arasında bir ilişkinin olabileceğidir. Friedman, Rholes, Simpson, Bond, Diaz- Loving ve Chan (2010), kaçınıcı bağlanmanın bireysel ve toplulukçu kültürlerde evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilemekle birlikte, toplulukçu kültürlerde daha çok olumsuz yönde etkileyebileceğini tartışılmaktadır. Bu durum bu yapıdaki toplumlarda dayanışma ve ilişki uyumunun daha öne çıktığı savunulmaktadır. Sümer ve Kağıtçıbaşı' da (2010) çalışmalarında kaygılı bağlanmanın toplulukçu toplumlarda daha yaygın olduğunu, Türkiye'nin de bu gruba dâhil edilebileceğini dolayısıyla kaygılı bağlanmanın evlilik ilişkilerinde daha çok tolare edilebileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın örnekleminde evlilik uyumu ortalamasının orijinal ölçeğin ortalamasından daha yüksek olması Türkiye'nin de toplulukçu toplum yapısından kaynaklanıyor olabilir.

4.3. Bağlanma, Kişilerarası Şemalar ve Psikolojik İyilik Halinin Tartışılması

Evlilik Uyumu ve Psikolojik iyilik hali arasında ilişki ilk aşamada korelasyon analizleri ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, psikolojik belirti düzeyi azaldıkça, Evlilik Uyumu toplam puanı ve alt boyutlarından Çift Doyumu ve Çiftler Bağlılık puanları artmaktadır. Başka bir ifadeyle, evlilik uyumu arttıkça, katılımcıların psikolojik belirti düzeyleri azalmaktadır. Bu sonuçları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Hawkins ve Booth, 2005; Scorsolini- Comin ve Santos, 2012). Proulx, Helms ve Buehler (2007), meta analiz yöntemi kullanarak 1980-2005 yılları arasındaki çalışmalarda evlilik kalitesi ve İyilik Hali arasındaki ilişkili incelemiştir. Analiz sonuçları evlilik kalitesi ve iyilik hali arasındaki ilişkiyi desteklemektedir.

Fakat bu ilişkinin etiyojisi ile ilgili farklı tartışmalar sürmektedir. Örneğin, çalışmanın sonuçları ile tutarlı olarak bağlanmanın etkisi ile evli olmaktan çok evlilik ilişkisinin kalitesinin psikolojik sağlık üzerinde daha önemli olduğunu Hawkins ve Booth (2005) çalışmasında ifade etmektedir. Bu amaçla evliliği süren ve boşanmış kişilerin iyilik halini karşılaştırmıştır. Evliliklerini sürdüren kişilerden mutsuz evlilik bildirenlerin düşük yaşam doyumu, mutluluk ve benlik saygısı bildirmiştir. Boşanmış ve tekrar evlenen kişilerin iyilik hali mutsuz evlilik bildiren kişiler karşılaştırıldığında ise daha yüksek bulunmuştur. Bağlanma örüntüleri açısından ise, Kaygı ve Kaçınma düzeyleri arttıkça, katılımcıların Psikolojik iyilik halinden aldıkları puanlar artmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bağlanmayla ilişkili kaygı ve kaçınma düzeyi arttıkça katılımcıların psikolojik belirti düzeyleri de artmaktadır. Daha önceki çalışmalarda güvensiz bağlanma ile düşük evlilik uyumu rapor eden çalışmalar bulunmaktadır (Scott ve Cordova, 2002; Heene ve ark. 2007).

Evlilikteki sorunlar ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkinin etiyojisine dair farklı açıklamalar bulunmaktadır. Bu bağlamda temel olarak biyolojik etmenler ve psiko-sosyal etmenlerden bahsedilebilir. Biyolojik yaklaşıma göre, stres ortamında bulunmak kişilerin nörobiyolojik olarak beyin yapılarını değiştirebileceği tartışılmaktadır. Buna bağlı olarak da kişiler daha duyarlı hale gelmekte ve olumsuz sağlık sonuçlarına yol açabilmektedir (McEwen, 2003). Benzer şekilde Whisman (2014), genetik faktörlerin çevresel faktörler kadar etkili olduğunu bu nedenle araştırmalarda beraber değerlendirilmeleri gerektiğini savunmaktadır. Beach, Sandeen ve O'Leary (1990) ise psikolojik iyilik halinin psikososyal faktörlerle ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Yazarlar, Evlilik Geçimsizliği Modeli üzerinden, evlilikteki fiziksel ve sözel saldırganlıklar, eşin aşağılayıcı suçlayıcı davranışları, ayrılık ve boşanma tehdidi gibi evlilik ilişkisindeki problemlerin kişilerin stres seviyesini yükselterek depresif belirtileri arttırdığını belirtmektedir.

Öte yandan psikolojik problemleri olan kişilerin daha önce tartışılan kişilerarası şemalarına bağlı olarak kişilerarası alanda sorunlar yaşayabilecekleri bu problemlerin de psikolojik rahatsızlığın sürmesine neden olan bir döngüye sebep olabileceği tartışılmaktadır. Örneğin Cohan ve Bradbury (1994), depresyon belirtilerine sahip kadınlarda eşleri ile bir konu üzerinde tartışırken, eşlerinden olumsuz tepki beklentisinde oldukları, kadınların eşleri destekte bulunmak

istediğinde olumsuz tepkiler verdiklerini belirtmektedir. Ayrıca, bu davranışların evlilikteki problemleri arttırdığı ve bu durumun da depresyon belirtilerindeki artışa sebep olduğunu belirtmiştir.

Mevcut çalışmada analizlerin devamında psikolojik iyilik hali, bağlanma ve kişilerarası şemalarla birlikte modele sokulduğunda psikolojik iyilik hali anlamlılığını yitirmiştir. Başka bir ifadeyle evlilik uyumunun yordanmasında bağlanma ve kişilerarası şemalar psikolojik iyilik haline göre daha güçlü etki yapmıştır. Alanyazında yapılan aramalarda bağlanma, kişilerarası şemalar ve iyilik hali değişkenleri arasındaki ilişkinin beraber değerlendirildiği bir çalışmaya ulaşamamıştır. Sonuçlar beraber değerlendirildiğinde, örneklemin klinik örneklem olmaması bu ilişkinin bulunmamasında etkili olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların işlerine devam ediyor olmaları, genel olarak sağlıklı işlevsellik gösterdiklerini düşündürmektedir. Dolayısıyla, güvensiz bağlanma örüntüsü katılımcıların evlilik uyumlarını ve kişilerarası şemalarını olumsuz etkilese dahi genel psikolojik iyilik hallerini etkilemediği görülmüştür. Ayrıca, bağlanma ve kişilerarası şemaların yanı sıra farklı değişkenlerin de psikolojik iyilik halini etkilemektedir. Daha önceki bölümde, biyolojik ve sosyal faktörler tartışılmıştır. Doğan (2008), psikolojik iyilik halinin aile ve arkadaşlardan alınan sosyal destekle ilişkili olduğunu göstermiştir. Buradan hareketle katılımcıların çalışan kişiler olması, aile dışında farklı sosyal çevrelerden destek alıyor olabilirler. İlerideki çalışmalarda bu faktörlerde göz önünde bulundurularak farklı çalışmalarla bu alana katkı sağlanabilir.

4.4. Çalışmanın Sınırlılıkları ve Yeni Çalışmalar için Öneriler

Bu tez çalışmasında elde edilen bulguların yorumlanması ve genellemesinde çalışmanın sınırlılıkları göz önünde tutulmalıdır. Çalışmada evlilik uyumu, kişilerarası şemalar, bağlanma ve psikolojik iyilik hali kendini bildirim envanterleri ile ölçülmeye çalışılmıştır. Katılımcılara mesai saatleri içerisinde ulaşılabilirdiği için işlerini aksatmamaları için ölçekler birer gün sonra teslim alınmıştır. Bu süreç içerisinde oluşabilecek hatalar kontrol edilememiştir. Ayrıca, kendini bildirim ölçeklerindeki yanlılıklar bulguların yorumlanmasında göz önünde bulunmalıdır. Bir diğer önemli noktada bağlanmanın kişilerarası etkileşime etkisinin incelendiği bu

çalışmada evli kişiler tek olarak incelenmiştir. Çiftler arasındaki karşılıklı etkileşimin daha iyi görülmesi için çiftlerin beraber ele alınmasının daha sağlıklı ve ilginç veriler sağlayacağı düşünülmektedir. İlerideki çalışmalarda, çalışan ve çalışmayan kesimden evli insanların beraber değerlendirilmesi ve veri toplama aşamasında farklı yöntemler denenmesi bu alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anne-çocuk arasındaki ilişkinin kalitesinin kişinin bağlanma örüntüsüne ve romantik ilişkisine etkisi önceki bölümde tartışılmıştır. Son yıllarda ise evlilik doyumunun nesiller arası geçişi tartışılmaktadır. Başka bir ifade ile ebeveynlerin evlilik doyumlarının, çocuklarının evlilik doyumlarını yordamadaki etkisi incelenmektedir. Bu geçişler kişilerin çocukları ve eşleri ile olan ilişkilerini etkilemektedir. Örneğin, Jarnecke ve South (2013) çalışmalarında anne-çocuk bağlanma örüntüsü ile romantik ilişki bağlanma örüntüsünün evlilik doyumunun nesiller arası aktarımındaki aracı rolünü incelemiştir. Sonuçlara göre, evlilik doyumunun nesiller arası geçişinde anne-çocuk bağlanma örüntüsünün ve romantik eşle olan bağlanma örüntüsünün kısmi aracı rolü olduğu işaret edilmiştir. Bu etki cinsiyete göre değişmektedir. Erkeklerde, ebeveynlerinin evlilik doyumlarının kendi evlilik doyumlarını yordamasında Kaygılı bağlanma örüntüsü kısmi aracı rolü üstlenmektedir. Kadınlar da ise ebeveynlerinin evlilik doyumları ile kendi evlilik doyumları arasında direk ilişki görülmemiştir.

Bu doğrultuda diğer bir tartışma konusu ise aile ilişkilerindeki kalitenin aile bireylerinin sağlığını etkilediği, aile bireylerinin de aile ilişkisinin kalitesini ve aile işlevlerini etkilediği yönünde pek çok araştırma bulunmaktadır. Örneğin, McEwen (2003) çalışmasında, erken dönem aile çevresinin nörobiyolojik yolları oluşmasında etkili olduğunu bunun da çocuğun sağlığını etkileyip ilerideki yaşamını etkileyebileceğini ifade etmektedir. Örneğin tartışmaların olduğu işlevsiz aile ortamındaki stresin, kişide strese verilen fizyolojik tepkiyi arttırdığı ve bedene zamanla olumsuz etkileyebileceği hayvan ve insan modelleri üzerinde gösterilmiştir. Kronik olarak devam eden stresin beyin yapılarını da değiştirebileceği ve kişide sağlık sorunlarına yol açabileceği tartışılmaktadır. Benzer şekilde Luecken ve Lemery (2004) aile içinde yüksek seviyede çatışmanın olduğu ortamlarda büyüyen çocukların stresle ilişkili uyarılara daha duyarlı oldukları gösterilmiştir. Türkiye’de yapılan bir çalışmada da Özbey (2012), evlilik uyumu düşük olan ailelerin çocuklarının dışa yönelim problemlerini daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Repetti, Taylor ve Seeman (2002) ise aile çevresinin çocuğun duygu düzenleme

becerisi ve sosyal iletişimini etkileyebileceğini belirtmiştir. Bu durumda da çocuğun strese reaksiyonunu etkileyip, yetişkinlik döneminde psikolojik ve fizyolojik rahatsızlık yaşama riskini arttırabileceğini tartışmaktadır.

Dolayısıyla, evlilik uyumu sadece çiftlerin değil, aile sistemini de etkilemektedir. İlerideki çalışmalarda kişilerin psikolojik iyilik halleri ve ilişki paternleri ve gelecekteki potansiyel ilişkilerine etkisi boylamsal çalışmalarla ele alınması bu alanda daha sağlıklı bilgi sağlayacaktır.

4.5. SONUÇ

Bu çalışmada bağlanma örüntüleri, kişilerarası şemalar, psikolojik iyilik hali değişkenleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca, bu değişkenlerle evlilik uyumunu açıklayan anlamlı bir model elde edilmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, güvensiz bağlanma örüntüsüne sahip evli kişilerin, evlilik uyumlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca, evlilik uyumu yakınlık eksenini (Dostluk ve Düşmanlık şemaları) ile ilişkilidir. Buna göre, güvensiz bağlanma örüntüsüne sahip eşler, evlilik ilişkilerinde kişilerarası şemalarda partnerlerinden düşmanca davranış beklentisi içerisindedirler. Bu durum hem kendi davranışlarını hem de döngü içerisinde eşlerinin davranışlarını etkilemektedir. Bir diğer nokta da kaygılı ve kaçınıcı bağlanma örüntüsüne sahip kişiler karşılaştırıldığında, kaçınıcı bağlanma örüntüsünün evlilik uyumu üzerinde daha güçlü etkiye sahip olduğu görülmüştür. Başka bir ifade ile kaçınıcı bağlanma örüntüsüne sahip eşler ilişkilerinde kendilerini uzak tutup, paylaşım ve yakınlık kurmak konusunda daha az motivasyona sahiptir. Kaygılı bağlanma örüntüsüne sahip kişiler ise diğerlerinin sevgisini elde etmeye çalıştıkları için eşlerinden gelen olumsuz uyarıların yanı sıra olumlu uyarılara da duyarlı olup tepki verebildikleri düşünülmektedir. Analiz sonuçlarına göre de evlilik uyumları kaçınıcı gruba göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçların çift terapilerinde, eşler arasındaki ilişki örüntülerini anlamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, son dönemlerde terapilerde, danışan ve terapistin bağlanma örüntülerinin iyi bir ittifak gelişimi açısından rol oynadığı tartışılmaktadır (Soygüt, 2004). Bu bağlamda hem çiftlerin arasındaki bağlanma ve şema ilişkileri hem de çift terapilerinde terapistle kurulan ilişkide bu değişkenlerin göz önünde bulundurulmasının etkili bir terapi için önemli olduğu düşünülmektedir.

Evlilik uyumu ile psikolojik iyilik hali arasındaki ilişki korelasyon analizleri ile gösterilmiştir. Fakat bağlanma ve şemalar devreye girdiği zaman model içerisinde psikolojik iyilik halinin evlilik uyumu üzerindeki etkisi anlamlılığını yitirmiştir. Buna göre, çiftler arasındaki evlilik uyumunda kanal bağlanmaya bağlı olarak ileriki dönemlerde şekillenen kişilerarası şemalar üzerinden daha güçlü etki göstermektedir.

Çalışma, ilk olarak anne- çocuk arasındaki ilişkinin kalitesine göre gelişen bağlanma örüntülerinin şemaları biçimlendirmesi ve gelişimsel olarak ilerleyen dönemlerde kişinin ilişkilerine etkisinin görülmesi açısından önemlidir. Alanyazında, farklı çalışmalarda bağlanma ve kişilerarası şemalar ilişkisi öğrenci örneklemleri ile ele alınmıştır (Çelik, 2006; Tüzün, 2006; Tolan, 2002). Mevcut çalışmada, bağlanma ve kişilerarası şema ilişkisinin yetişkin örneklem üzerinden evli bireylerle ele alınmasının alanyazına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Sosyo-demografik değişkenlerle evlilik uyumu ilişkisi ele alındığında, evlilik süresi, katılımcı ve eşinin yaşı değişkenleri ile evlilik uyumu arasında ters ilişki görülmüştür. Bütün bu değişkenler evlilik süresine işaret etmektedir. Bu sonuçlara göre, zamanla birlikte evlilik uyumunun azaldığı düşünülebilir. Ayrıca kadınlarda, çalışma, çocuk sahibi olma ve gelir seviyeleri değişkenleri açısından gruplar arasında fark görülürken, erkeklerde bu fark görülmemiştir. Kadınlara ev işleyişi, çocukların bakımı gibi konularda daha çok rol biçildiği düşünülmektedir. Bu durumun kadının sahip olduğu toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Bernard, 1982).

KAYNAKÇA

- Açık, Ö. (2008). *Evlilik Uyumu ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki*. Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters., E., ve Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: Assesed in the ge Strange Situation and at home*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ainsworth, M. D. S., ve Bell, S. M. (1970). Attachment, exploration, and separation: Illustrated by the behavior of one-year-olds in a strange situation. *Child Development, 41*, 49-67.
- Alder, E. S. (2010). *Age, education level, and length of courtship in relation to marital satisfaction*. Yüksek Lisans Tezi, Pacific University, Kaliforniya.
- Andersen, S. M., ve Cole, S. (1990). "Do I know you?": The role of significant others in general social perception. *Journal of Personality and Social Psychology, 59*, 384-399.
- Argyle, M., Henderson, M. ve Furnham, A. (1985). The rules of social relationships *British Journal of Social Psychology, 24*, 125-139.
- Baldwin, M. W., ve Kay, A. C. (2003). Adult attachment and the inhibition of rejection. *Journal of Social and Clinical Psychology, 22*, 275-293.
- Banse, R. (2004). Adult attachment and marital satisfaction: Evidence for dyadic configuration effects. *Journal of Social and Personal Relationships, 21(2)*, 273–282.
- Barry, R. A., ve Lawrence, E. (2013). "Don't Stand So Close to Me": An Attachment Perspective of Disengagement and Avoidance in Marriage. *Journal of Family Psychology, 27 (3)*, 484–494.

- Bartholomew, K., ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles in young adults: A test of a four- category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-224.
- Beach, S., Sandeen, E., ve O'Leary, K. (1990). *Depression in marriage: A model for etiology and treatment*. New York: Guilford.
- Bernard, J. (1982) *The Future of Marriage*. New Haven: Yale University Press.
- Berscheid, E. (1994). Interpersonal relationships. *Annual Review of Psychology*, 45, 79-129.
- Boden, J. S., Fischer, J. L., ve Niehuis, S. (2010). Predicting Marital Adjustment from Young Adults' Initial Levels and Changes in Emotional Intimacy over Time: A 25-Year Longitudinal Study. *Journal of Adult Development*, 17 (3), 121-134.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Attachment*. Cilt.1, New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1979). *Attachment and loss: Separation*. Cilt.2, New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Sadness and depression*. Cilt. 3. New York: Basic Books.
- Boyacıoğlu, G. (1994). *Üniversite öğrencilerinde kişilerarası şemalar ve depresif belirtiler arası ilişki*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Boyacıoğlu, G. ve Savaşır (1995). Kişilerarası şemalar ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikologlar Dergisi*, 35, 40 – 58.
- Brennan, K. A., Clark, C. L. ve Shaver, P. R. (1998). Self- report measurement of adult Attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W.S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and close Relationship* (sf. 46-76). New York: Guilford Press.
- Carnelley, K. B., Pietromonaco, P., ve Jaffe, K. (1996). Attachment, caregiving, and relationship functioning in couples: Effects of self and partner. *Personal Relationship*, 3 (3), 257- 278.
- Carson, R. C. (1969). *Interaction concepts of personality*. Chicago, Aldine.

- Carson, R. C. (1982). Self-fulfilling prophecy, maladaptive behaviour and psychotherapy. In J.C. Anchin & D.J. Kiesler (Eds.), *Handbook of interpersonal psychotherapy*. New York: Pergamon Press.
- Chappell, K. D., ve Davis, K. E. (1998). Attachment, partner choice, and perception of romantic partners: An experimental test of the attachment-security hypothesis. *Personal Relationships*, 5 (3), 327-342.
- Cohan, C. L., ve Bradbury, T. N. (1994). Assessing responses to recurring problems in marriage: An evaluation of the Marital Coping Inventory. *Psychological Assessment*, 6(3), 191-200.
- Collins N. L., Ford, M. B., Guichard, A. C., ve Allard, L. M. (2006), Working Models of Attachment and Attribution Processes in Intimate Relationships. *Pers Soc Psychol Bull*, 32, 201-219.
- Collins, N. L., ve Feeney, B. C. (2000). A safe haven: An attachment theory perspective on support seeking and caregiving in intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(6), 1053-1073.
- Collins, N. L., ve Feeney, B. C. (2004). Working Models of Attachment Shape Perceptions of Social Support: Evidence From Experimental and Observational Studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87 (3), 363–383.
- Collins, N. L., ve Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644- 663.
- Collins. N. L, Cooper M. L., ve Allard, L. (2002). Psychosocial Vulnerability From Adolescence to Adulthood: A Prospective Study of Attachment Style Differences in Relationship Functioning and Partner Choice, *Journal of Personality*, 70 (6), 965- 1008.
- Corcoran, K. O., ve Mallinckrod, B. (2000). Adult Attachment, Self-Efficacy, Perspective Taking, and Conflict Resolution. *Journal of Counseling & Development*. 78 (4), 473-483.
- Crowell, J. A., ve Treboux, D. (1995). A review of adult attachment measures: Implication for theory and research. *Social Development*, 4, 294- 327.

- Crowley, A. K. (2006). *The Relationship of Adult Attachment Style and Interactive Conflict Style to Marital Satisfaction*. Doktora Tezi, Texas A&M University.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39), 13-23.
- Çakır, S. (2008). *Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana-babalarına bağlanma düzeyleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çavuşoğlu, Z. Ş. (2011). *Bağlanma Stilleri Evlilik Uyumu ve Aldatma Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Uzmanlık Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji, İstanbul.
- Çınar, L. (2008). *Evlilik doyumu: Cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Danziger, K. (1976). *Interpersonal Communication*. New York, Pergamon.
- Demir, A., ve Fışiloğlu, H. (1999). Loneliness and marital adjustment of Turkish couples. *The Journal of Psychology*, 133(2), 230-240.
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Derogatis, L. R. (1983). *SCL-90-R: Administration, scoring, and procedures manual-II for the revised version (2nd ed.)*. Towson, MD: Clinical Psychometric Research.
- Doğan, T. (2008). Psikolojik Belirtilerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek ve İyi Hali. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30), 30-44.
- Dush, C. M. K., Taylor, M. G., Rhiannon A., ve Kroeger, R. A. (2013). Marital Happiness and Psychological Well-Being Across the Life Course. *Family Relations*, 57, 211–226.
- Düzgün, G. (2009). *Evli kişilerde depresyon, ilişkiye ilişkin inanç, kendini ayarlama düzeyinin evlilik uyumu ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Dyer, E. D. (1983). *Courtship, Marriage and Family: American Style*. The Dorsey Press. Illinois, Home Hood.
- Efe, S. Y., ve Ayaz, S. (2010). Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11 (1), 23-29.
- Erbek, E., Bestepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., ve Alpkan, R. L. (2005^a). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1), 39-47.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Alpkan, L., ve Eradamlar, N. (2005^b). Cinsellik ve Çift Uyumu Arasındaki İlişki: Üç Grup Evli Çiftte Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Düşünen Adam*, 18(2), 72-81.
- Erdoğan, S. (2007). *Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Ertan, Ö. (2002). *Bağlanma stillerinin eş seçimi ile kritik ve kritik olmayan evlilik dönemlerindeki doyum üzerindeki rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Feeney, J. A. (1994). Attachment style, communication patterns and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*, 4, 333-348.
- Feeney, J. A. (2004). Transfer of attachment from parents to romantic partners: Effects of individual and relationship variables. *Journal of Family Studies*, 10, 220-238.
- Fışiloğlu, H. (1992). Lisansüstü Öğrencilerin Evlilik Uyumu. *Psikoloji Dergisi*, 7 (28), 16-22.
- Fışiloğlu, H., ve Demir, A. (2000). Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement of marital quality of Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 16 (3), 214-218.
- Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik Uyumu ile Eşlerin Somatizasyon Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Diğer Sosyodemografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Fincham, F. D., ve Bradbury, T. N. (1987). The assessment of marital quality: Areevaluation. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 797–809.
- Fraley, R. C., ve Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4(2), 132-154.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., ve Brennan, K. A. (2000). An item response Theory analysis of self-report measures of adult Attachment. *Journal of apaersonality and Social Psychology*, 78, 350 – 365.
- Franks, M. M., Stephens, M. A. P., Rook, K. S., Karen, S., Franklin, B. A., Keteyian, S. J., Artinian, N. T. (2006). Spouses' provision of health-related support and control to patients participating in cardiac rehabilitation. *Journal of Family Psychology*, 20 (2), 311-318.
- Frazier, P. A., Byer, A. L., Fischer, A. R., Wright, D. M., ve Debord, K. A. (1996). Adult attachment style and partner choice: Correlational and experimental findings. *Personal Relationships*, 3 (2), 117-136.
- Friedman, M., Rholes, W. S., Simpson, J., Bond, M., Diaz-Loving, R., ve Chan, C. (2010). Attachment avoidance and the cultural fit hypothesis: A cross-cultural Investigation. *Personal Relationships*, 17, 107 - 126.
- Gallo, L. C., ve Smith, T. W. (2001). Attachment Style in Marriage: Adjustment and Responses to Interaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18 (2), 263-289.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative Research on Marital Quality in the 1980s: A Critical Review Author(s): Norval D.: *Journal of Marriage and Family*, 52 (4), Family Research in the 1980s: The Decade in Review (Nov., 1990), sf. 818-831 Published by: National Council on Family Relations Stable.
- Glenn, N. D. (1998). The course of marital success and failure in five American 10-Year Marriage Cohorts. *Journal of Marriage and Family*, 60 (3), 569- 576.

- Gove, W. R., Hughes, M. ve Style, C. B. (1983). Does Marriage Have Positive Effect on the Psychological Wel-being of the Individual ?. *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 122-131.
- Göçener, D. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Güvenli Bağlanma Düzeyleri ile Kişilerarası İlişki Tarzları Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Gülsün, M. (2003). *Evlilik İlişkisinin Cinsel İşlev Bozukluğu Bağlamında İncelenmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, GATA Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Güven, N., ve Sevim, S. A. (2005). İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Algılanan Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumunu Yordama Gücü, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi*, 3 (28), 49-61.
- Halat, M. I., ve Hovardaoğlu, S. (2010). The relations between the attachment styles, causality and responsibility attributions and loneliness of the married couples in the context of the investment model. *Social and Behavioral Sciences*, 5, 2332–2337.
- Halford, W. K., Bouma, R., Kelly, A. ve Young, R. M. (1999). Individual Psychopathology and Marital Distres: Analyzing the Association and Implications for Turkey. *Behavior Modification*, 23, 179-216.
- Hamilton, G. V. (1929). A research in marriage. In H. J., Locke, & K. M., Wallace (1959). Short marital adjustment prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living*, 21, 251-255.
- Hawkins, D. N., ve Booth, A. (2005). Unhappily Ever After: Effects of Long-Term, Low-Quality Marriages on Well-Being. *Oxford Journals Social Sciences*, 84 (1), 451-471.
- Hazan, C. D., ve Diamond, L. M. (2000). The place of attachment in human mating. *Review of General Psychology*, 4(2), 186-204.
- Hazan, C. D., ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.

- Hazan, C. D., ve Shaver, P. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on close relationship. *Psychological Inquiry*, 5 (1), 1-22.
- Hazan, C. D., ve Shaver, P. (2000) Bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve (çev: Ali Dönmez). *Türk Psikoloji Bülteni*, 16 (7), 29-50.
- Heene, E., Buysse, A., ve Van Oost, P. (2007). An Interpersonal Perspective on Depression: The Role of Marital Adjustment, Conflict Communication, Attributions, and Attachment Within a Clinical Sample. *Oxford Journals Social Sciences*, 84 (1), 451-471.
- Hill, C. R. ve Safran, J. D. (1994). Assessing interpersonal Schemas: Anticipated responses of significant others. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 13, 366- 379.
- Holmes, B. M., ve Johnson, K. R. (2009). Adult attachment and romantic partner preference: A review. *Journal of Social and Personal Relationship*. 26 (6-7), 833-852.
- Holt-Lunstad, J., Birmingham, W., Brandon Q., ve Jones, B. Q. (2008). Is There Something Unique about Marriage? The Relative Impact of Marital Status, Relationship Quality, and Network Social Support on Ambulatory Blood Pressure and Mental Health. *Annals of Behavioral Medicine*, 35(2), 239-24.
- Horowitz, L. (1986). The interpersonal basis of psychiatric symptoms. *Clinical Psychological Review*, 6, 443-469.
- Hu, L., ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6 (1), 1-55.
- Hudson, W. W., ve Murphy, G. J. (1980). The Non-Linear Relationship between Marital Satisfaction and Stages of the Family Life Cycle: An Artifact of Type I Errors?. *Journal of Marriage and Family*, 42 (2), 263-267.
- Hünler, O. S. ve Gençöz, T. (2005). The Effect of Religiousness on Marital Satisfaction: Testing The Mediator Role of Marital Problem Solving Between

- Religiousness and Marital Satisfaction Relationship. *Contemporary Family Therapy*, 27 (1), 123-136.
- Jarnecke, A. M., ve South, S. C. (2013). Attachment Orientations as Mediators in the Intergenerational Transmission of Marital Satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 27 (4), 550–559.
- Kalantari, F., Asl, M. E., ve Bayat, M. R. (2012). The relationship between sexual issues & marriage satisfaction among married women. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 3, 2691-2694.
- Kammrath, L. K. (2011). What We Think We Do (to Each Other): How Personality Can Bias Behavior Schemas Through the Projection of If–Then Profiles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(4), 754-70.
- Keskingöz, B. (2002). *Üniversite Öğrencileri ile Anoreksiya Nervoza Tanısı Alan ve Almayan Bireylerde Bağlanma Biçimleri, Kişilerarası Şemalar ve Yeme Örüntüleri Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kiesler, D. (1983). The 1982 interpersonal circle: A taxonomy for complementarity in human transactions, *Psychological Review*, 90, 185-214.
- Kiesler, D. (1996). Contemporary Interpersonal Theory and Research: *Personality, Psychopathology and Psychotherapy*. New York, Wiley.
- Kim, H.W., Ruth, B., Adrian, K., Young, R. M. (1999). Individual psychopathology and marital distress. Analyzing the Association and Implications for Therapy. *Behavioral Modification*, 23(2), 179-216.
- Kimberly, C. L. (2009). *An Exploratory Study of Religious Conversion Motivated by Marriage: Adult Attachment Style and the Marital Relationship*. Yüksek Lisans Tezi, California School of Professional Psychology at Alliant International University, San Diego.
- Kirkpatrick, L. A., ve Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 502–512.

- Kobak, R. R. ve Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(6), 861-9.
- Kudiaki, Ç. (2002). *Cinsel Doyum ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lafontaine, M.F., ve Lussier, Y. (2005). Does anger towards the partner mediate and moderate the link between romantic attachment and intimate violence? *Journal of Family Violence*, 20, 349-361.
- Laurenceau, J. P., Barrett, L. F., ve Pietromonaco, P. R. (1998). Intimacy as an Interpersonal Process: The Importance of Self-Disclosure, Partner Disclosure, and Perceived Partner Responsiveness in Interpersonal Exchanges. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (5), 1238-1251.
- Leary, T. (1957). *Interpersonal diagnosis of personality*. New York: Ronald
- Levy-Shiff, R. (1994). Individual and contextual correlates of marital change across the transition to parenthood. *Developmental Psychology*, 30 (4), 591-601.
- Liotti, G. (1991). Patterns of Attachment of interpersonal schemata: understanding and changing difficult patient-therapist relationships in cognitive psychotherapy. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 5(2), 107 – 113.
- Locke, H. J., ve Wallace, K. M. (1959). Short marital-adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living*, 21, 251–255.
- Luecken, L. J., ve Lemery, K. S. (2004). Early caregiving and physiological stress responses. *Clinical Psychology Review*, 24, 171- 191.
- MacLean, A. P. (2001). *Attachment in Marriage: Predicting Marital Satisfaction From Partner Matching Using a Three- Group Typology of Adult Attachment Style*. Doktora Tezi, Purdue University, West Lafayette.
- Main, M., Kaplan, N., ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 66-104.

- Main, M., ve Solomon, J. (1990). Procedures for identifying disorganized / disoriented infants during the Ainsworth Strange Situation. In M. Greenberg, D. Cicchetti & M. Cummings (Eds), *Attachment in the preschool years*, 121-160. Chicago: University of Chicago Press.
- Main, M., ve Weston, D. (1981). The quality of the toddler's relationship to mother and father: Related to conflict behavior and the readiness to establish new relationships. *Child Development*, 52, 922-940.
- Markus, H. (1977). Self- schemata and information about the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35 (2), 63-78.
- Marsh, H. W., ve Hocevar, D. (1988). A new, more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: Application of second- order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73, 107- 117.
- Maruish, E. M. (2004). *The use of psychological testing for treatment planning and outcomes assessment*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- McEwen, B. S. (2003). Early life influences on life-long patterns of behavior and health. *Mental Retardation and Development Disabilities Research Reviews*, 9, 149-154.
- Menaghan, E. G., ve Parcel, T. L. (1991). Determining children's home environments: The impact of maternal characteristics and current occupational and family conditions. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 417-431.
- Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and affect regulation: Strategic variations in self- appraisals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 420-435.
- Mikulincer, M., Shaver, P. ve Avihou-Kanza, N. (2009). What's Inside the Minds of Securely and Insecurely Attached People? The Secure-Base Script and Its Associations With Attachment-Style Dimensions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(4), 615-633.
- Mikulincer, M., ve Shaver, P. (2007). *Attachment in Adulthood (Structure, Dynamics and Change)*. The Guilford Press.

- Mikulincer, M., ve Shaver, P. R. (2005). Attachment theory and emotions in close relationships: Exploring the attachment-related dynamics of emotional reactions to relational events. *Personal Relationships*, 12(2), 149-168.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Monin J. K., Feeney, B. C., ve Schulz, R. (2012). Attachment orientation and reactions to anxiety expression in close relationships. *Personal Relationships*, 19 (3), 535–550.
- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Algıladıkları Sosyal Destek ile Altı Yaş Çocuklarının Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 43-62.
- Özen, A. (2012). *Experince and Expression of Emotions in Marital Conflict: An Attachment Theory Perspective*, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Pearce, Z. J., ve Halford, W. K. (2008). Do attributions mediate the association between attachment and negative couple communication? *Personal Relationships*, 15, 155 – 170.
- Pienta, A. M., Hayward, M. D., ve Jenkins, K. R. (2000). Health Consequences of Marriage for the Retirement Years. *Journal of Family*, 21, 559 -589.
- Pierce, T., ve Lydon, J. (1998). Priming relational schemas: Effects of contextually activated and chronically accessible interpersonal expectations on responses to a stressful event. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(6), 1441-1448.
- Proulx, C. M., Helms, H. M., ve Buehler, C. (2007). Marital Quality and Personal Well-Being: A Meta-Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 69, 576–593.
- Repetti, R. L., Taylor, S. E. ve Seeman, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin*, 128, 330-366.

- Routh, D. K ve Waldron, H. (1981). The effect of the first child on the marital relationship. *Journal of Marriage and the Family*, 43(4), 785-788.
- Rowe, A., ve Carnelle, K. B. (2003). Attachment style differences in the processing of attachment-relevant information: Primed-style effects on recall, interpersonal expectations, and affect. *Personal Relationships*, 10(1), 59 -75.
- Ryder, R. G. (1973). Longitudinal Data Relating Marriage Satisfaction and Having a Child. *Journal of Marriage and Family*, 35 (4), 604-606
- Sabatelliu, R. M. (1988). Measurement Issues in Marital Research: A Review and Critique of Contemporary Survey Instruments. *Journal of Marriage and the Family*, 50 (4), 891-91.
- Safran, J. D., ve Segal, Z. V. (1987). An investigation of the processes mediating schematic effects on the acquisition of social knowledge. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 19(2), 137- 150.
- Safran, J., ve Segal, Z. (1990). *Interpersonal Process in Cognitive Therapy*. New York, Basic Books.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., ve Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 1-11.
- Scott, R. L., ve Cordova, J. V. (2002). The Influence of Adult Attachment Styles on the Association Between Marital Adjustment and Depressive Symptoms. *Journal of Family Psychology*, 16 (2), 199–208.
- Scorsolini-Comin, F., ve Dos-Santos, M.A. (2012). Correlations between subjective well-being, dyadic adjustment and marital satisfaction in Brazilian married people. *Spanish Journal of Psychology*, 15(1),166-176.
- Shaver, P. R., Collins, N., ve Clark, C. L. (1996). Attachment styles and internal working models of self and relationship partners. In G.J.O. Fletcher & J. Fitness (Eds.), *Knowledge structures in close relationships: A social psychological approach* (25-61). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum

- Simpson, J. A. (1990). Influence of Attachment Styles on Romantic Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 971-980.
- Soygüt, G. (2004). Bir Düzeltici Bağlanma ilişkisi Olarak Psikoterapi : Psikoterapi Süreçlerinde Bağlanma ve Terapötik İttifak. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7 (13), 63-77.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Spanier, G. B. (1979). The measurement of marital quality. *Journal of Sex & Marital Therapy*. 5 (3), 288-300.
- Strategic Advantage Inc. (SAI). (2000). *The Symptom Assessment-45 Questionnaire technical manual (SA-45)*. New York: Multi-Health System.
- Stutzer, A., ve Frey, B. S. (2006). Does marriage make people happy, or do happy people get married?. *The Journal of Socio-Economics*, 35, 326–347.
- Sullivan, H.S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York, Norton.
- Sümer, N., ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Culturally relevant parenting predictors of attachment security: Perspectives from Turkey*. In P. Erdman, and K-M.Ng (Eds.), *Attachment: Expanding the cultural connections* (157-180). New York: Routledge Press.
- Thimm, J. C. (2013). Early maladaptive schemas and interpersonal problems: A circumplex analysis of the YSQ-SF. *International Journal of Psychology & Psychological Therapy*, 13(1), 113-124.
- Tolan, Ç. Ö. (2002). *Üniversite Öğrencilerinde Kaygı Belirtileri ve Bağlanma Biçimleri Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tracey, T. J. (1994). An examination of the complementarity of interpersonal behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(5), 864- 878.
- Tucker, J.S., ve Anders, S. L. (1999). Attachment Style, Interpersonal Perception Accuracy and Relationship Satisfaction in Dating Couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 403-412.

- Turanlı, P. (2010). *Orta Yetişkinlikte Evlilik Uyumu ile Benlik Saygısı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Saptanması*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler, *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(9), 61-68.
- Tümer, A. B. (1998). *Evli çiftlerde gözlemlenen çatışma odakları ve iletişim sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tüzün, Z. (2006). *Çeşitli psikolojik sorunları olan ergenlerde bağlanma biçimleri ve algılanan aile ortamları ile kişilerarası şema örüntüleri arasındaki ilişkilerin objektif ve projektif temelli değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uluç, S. (2005). *Okul Öncesi Çocuklarda Benliğe İlişkin İnançlar, Kişilerarası Şemalar ve Bağlanma İlişkisinin Temsilleri Arasındaki İlişki: Ebeveynlerin Kişilerarası Şemalarının ve Bağlanma Modellerinin Etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Umberson, D., Williams, K., Daniel A., Powers, D.A., Liu, H., ve Needham, B. (2006). You Make Me Sick: Marital Quality and Health Over the Life Course. *Journal of Health and Social Behavior*, 47 (1), 1-16.
- Ünsaldı, R. (2002). *Evlilik Uyumunun ve Çeşitli Demografik Değişkenlerin Menopoza İlişkin Belirtilerle İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Waters, E. (1978). The reliability and stability of individual differences in infant-mother attachment. *Child Development*, 49, 483-494.
- Weishaus, S. ve Field, D. (1988). A Half Century of Marriage: Continuity or Change? *Journal of Marriage and the Family*, 50(3), 763-74.
- Whisman, M. A., ve Sbarra, D. A. (2012). Marital adjustment and interleukin-6 (IL-6). *Journal of Family Psychology*, 26(2), 290-295.

- Whisman, M. A., ve Baucom, D. H. (2012). Intimate Relationships and Psychopathology. *Child Family Psychological Review* 15, 4–13.
- Whisman, M. A., ve Uebelacker, L. A. (2012). A longitudinal investigation of marital adjustment as a risk factor for metabolic syndrome. *Health Psychology*, 31(1), 80-86.
- Whisman, M.A., Hyun Rhee, S., Hink, L., Boeldt, D. L., ve Johnson, D. P. (2014). Genetic and Environmental Influences on the Association Between Subjective Well-Being and Marital Adjustment. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 3 (1), 48–64.
- Wickrama K. A. S., Lorenz F.O., Conger R. D., ve Elder , G. H. (1997). Marital quality and physical illness: A latent growth curve analysis. *Journal of Marriage and Family*, 59, 143–155.
- Wiggins, J. S. (1979). A psychological taxonomy of trait-descriptive terms: The interpersonal domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 395-412.
- Wiggins, J. S., Phillips, N., ve Trapnell, P. (1989). Circular reasoning about interpersonal behavior: Evidence concerning some untested assumptions underlying diagnostic classification.. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 296-305.
- Williams, K. (2003). Has the Future of Marriage Arrived? A Contemporary Examination of Gender, Marriage, and Psychological Well-Being. *Journal of Health and Social Behavior*, 44, 470- 487
- Yeh, H., Lorenz, F. O., Wickrama, K. A. S., Conger, R. D., Elder J., ve Glen H. (2006). Relationships among sexual satisfaction, marital quality, and marital instability at midlife. *Journal of Family Psychology*, 20(2), 339-343.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Yıldız, Y. (2012). *İlişkiye ilişkin inançların evlilik uyumunu yordaması*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilimi Dalı, Muğla.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1 (4), 49-59.
- Yüksel, Ö. (2013). *Kadınlarda Evlilik Uyumu ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Baş Etme Biçimleri ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumlarının Aracı Rollerini*. Hacettepe Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Zelkowitz, P., ve Milet, T. H. (1996). Postpartum Psychiatric Disorders: Their Relationship to Psychological Adjustment and Marital Satisfaction in the Spouses. *Journal of Abnormal Psychology*, 105(2), 281-285.

EKLER

EK 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaşınız:

2. Cinsiyetiniz: Kadın ___ Erkek ___

3. Eğitim durumunuz:

___İlkokul mezunu ___Ortaokul mezunu ___Lise mezunu

___Yüksekokul mezunu ___Üniversite mezunu ___Yüksek lisans ve üstü

4. Doğduğunuz yer:

Köy () Kasaba () İlçe () Şehir merkezi () Büyükşehir ()

5. Bir işte çalışıyor musunuz? Evet () Hayır ()

6. Medeni durumunuz:

___Bekar ___Evli ___Dul ___Diğer (Lütfen belirtiniz:

7. Şu anki eşinizle evliliğinizi kaç yaşında yaptınız?

8. Şu anki eşinizle kaç yıldır evlisiniz?.....

9. Bu kaçınıcı evliliğiniz?.....

10. Eşinizle nasıl tanıştınız?

Görücü usulü () Tanışarak- Flört ederek ()

Diğer (belirtiniz):

11. Evlilik kararını nasıl verdiniz?

() Kendi kararım

() Kendimim ve ailemin kararıyla

() Anne ve babamın kararıyla

Diğer (belirtiniz):

12. Çocuğunuz var mı? : Var () Yok ()

a) Çocuğunuz var ise kaç tane? ()

b) Çocuğunuz kaç yaşında (lar)?

13. Eşinizin yaşı?

14. Eşinizin eğitim durumu:

___İlkokul mezunu ___Ortaokul mezunu ___Lise mezunu
 ___Yüksekokul mezunu ___Üniversite mezunu ___Yüksek lisans ve üstü

15. Ailenizin toplam aylık geliri:

1000 TL ve altı () 1000 – 2000 TL () 2000-3000 TL ()
 3000- 4000 TL () 4000 TL ve üstü ()

16. Evliliğinizden ne kadar doyum alıyorsunuz?

1 2 3 4 5
 Çok az Çok fazla

17. Eşinizle olan cinsel yaşamınızdan ne derece de memnunsunuz?

1 2 3 4 5
 Çok az Çok fazla

18. Eşinizle aynı dini inanca mı sahibsiniz? Evet () Hayır ()**19. Dindarlık düzeyiniz nedir?**

1 2 3 4 5
 Hiç inanmam Çok fazla

20. Eşinizin dindarlık düzeyi size göre nasıldır?

1 2 3 4 5
 Hiç inanmaz Çok fazla

EK 2

KİŞİLERARASI ŞEMALAR ÖLÇEĞİ

Bu anket, bireylerin belirli bir biçimde davrandıkları zaman karşısındaki kişilerden ne gibi tepkiler aldıklarını değerlendirmek için düzenlenmiştir. Sizden aşağıda yer alan her bir durumda bulunduğunuzu hayal etmenizi ve karşınızdaki kişinin böyle bir durumda nasıl tepkide bulunacağını bildirmenizi istiyoruz. Her sayfanın üstünde olası tepkilerin bir listesi bulunmaktadır. Lütfen bu listeye bakarak, her bir durum için karşınızdaki kişinin o durumda vereceği tepkiler arasında sizin tahminize en yakın gelen tepkiyi gösteren harfi daire içine alınız. (Her bir tepki iki ya da daha fazla tanımlama içermektedir; tepkilerini değerlendirdiğiniz kişinin bu tanımların HEPSİNE birden uyması gerekli değildir. Örneğin, bu kişi “güvenini kaybetmiş” olabilir ama “gücenmiş” olmayabilir, yine de yanıtınızı B tepkisi olarak verebilirsiniz).

Daha sonra, işaretlediğiniz tepkinin sizin açınızdan İSTENİRLİK derecesini (1...2...3...4...5...6...7) şeklinde düzenlenmiş ölçek üzerinde gösteriniz. Bunun için, aşağıda belirtilen hoşnutluk derecelerine göre uygun rakamı daire içine alınız:

Hiç	orta	biraz	nötr	biraz	orta	çok
1	2	3	4	5	6	7
Hoşuma gitmez				Hoşuma gider		

Eğer karşınızdaki kişiyi bu tepkisi karşısında, kendinizi çok iyi hissederseniz 7; orta düzeyde iyi hissederseniz 6; biraz iyi hissederseniz 5 rakamını yuvarlak içine alınız. Eğer bu tepki karşısında kendinizi çok mutsuz hissederseniz 1; orta düzeyde mutsuz hissederseniz 2; biraz mutsuz hissederseniz 3 rakamını yuvarlak içine alınız. Eğer bu tepki karşısında kendinizi tamamen nötr hissediyorsanız ölçeğin ortasında yer alan 4 sayısını yuvarlak içine alınız.

A Sorumluluğu üstlenir ya da beni etkilemeye çalışır

B Güvenini kaybeder ya da gücenir

C Sabırsızlık gösterir ya da kavga çıkarır

D Uzak durur ya da kayıtsız kalır

E Bana katılır ya da itiraz etmez

F Bana saygı gösterir ya da bana güvenir

G Yakın ya da dostça davranır

H İlgi gösterir ya da düşüncelerini açıkça söyler.

Aşağıdaki durumlarda EŞİNİZLE birlikte olduğunuzu düşünerek her bir durum için yukarıdaki tepkiler

arasında sizin beklentinize en yakın gelen tepkinin başındaki harfi daire içine alınız.

1) Önemli bir konuda, eşinizle birlikte karar verme aşamasındasınız. Bu konuda daha bilgili ve yeterli olduğunuzu düşündüğünüz için kararı yönlendirmek istiyorsunuz.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok hoşuma gider

2) Eşinize kızdığınızı ve onunla tartışmak istediğinizi farzedin.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

3) Kendinizi güçsüz ve pasif hissettiğinizi ve eşinizden meseleye el koymasını istediğiniz bir durum düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki : 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

4)Eşinize karşı samimi davrandığınızı ve ona yardımcı olduğunuzu düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

5) Eşinizle bir oyun oynadığınızı (tavla, iskambil, stranç vb) düşünün. Siz onu yenip oyunu kazanmak için çok çaba gösteriyorsunuz.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

6) Düşüncelerinize aşırı derecede daldığınız için kendinizi eşinizden uzaklaşmış bir durumda hayal edin.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

7) Kendinizi isteksiz, kapıp koyuvermiş hissettiğiniz ve eşinizin yaptığı her şeye itirarsız uyacağınız bir durumda düşünün

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

8) Eşinize, onunla ilgilendiğinizi ve ona önem verdiğinizi belli ettiğinizi düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

9) Eşinizi sizden hiç beklemediği bir biçimde hayal kırıklığına uğrattığınız bir durumu düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

10) Eşinizle birlikte olduğunuz ama onunla konuşmayı istemediğiniz bir ruh halinde bulunduğunuzu farzedin

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

11) Sizin için önemli olan bir konuda eşinize güvenip açıldığınızı düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

12) Eşinize karşı içinizden geldiği gibi, doğal davrandığınızı düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

13) Berbat bir gün geçirdiğinizi ve bütün dünyaya küstüğünüzü düşünün; hiç kimseye karşı sevgi ya da yakınlık hissetmiyorsunuz.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

14) Kendinize pek güvenmediğinizi ve sırtınızı eşinize dayamak istediğinizi düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

15) Eşinize karşı yakınlık ve sevgi gösterdiğinizi düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

16) Daha önce hiç yapmadığınız bir işi tek başınıza, kendinize güvenerek yürüttüğünüzü ve eşinize onun yardımına gerek duymadığınızı söylediğinizi düşünün.

Eşiniz buna nasıl bir tepki gösterir?

A B C D E F G H

Bu tepki: 1..... 2.....3.....4.....5.....6.....7

Hoşuma gitmez

Çok Hoşuma gider

EK 3**Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)**

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkiden kastedilen romantik ilişkilerdir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını 1 (hiç katılmıyorum)'den 7 (Tamamen katılıyorum)'ye kadar rakamlar verilen 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz. Her ifade için ölçekteki rakamlardan yalnızca bir tanesini işaretleyiniz.

	1	2	3	4	5	6	7
1. Birlikte olduğum kişiyi kaybetmekten korkarım.							
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.							
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.							
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.							
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği duygusuna kapılırım.							
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.							
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsemiş kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.							
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.							
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.							
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem							
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.							
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.							
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korusuna kapılırım.							
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım							
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.							
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.							
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.							

	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.							
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendime olan güvenimi sarsar.							
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.							
21. Terk edilmekten pek korkmam.							
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.							
23. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.							
24. Romantik ilişkide olduğum kişilere bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.							
25. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.							
26. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.							
27. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.							
28. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça, benden hoşlanmayacağından korkarım.							
29. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.							
30. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görmemek beni öfkelenendirir.							
31. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.							
32. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım.							
33. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.							
34. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda fark eder.							
35. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.							

EK 4**Çiftler Uyum Ölçeği (ÇUÖ)**

Aşağıda Çiftler Uyum Ölçeğinden bazı örnek maddelere yer verilmiştir.

Örnek Maddeler	Her zaman	Hemen hemen her zaman	Zaman Zaman	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
16. Ne sıklıkla boşanmayı, ayrılmayı ya da ilişkinizi bitirmeyi düşünür ya da tartışırsınız?						
17. Ne sıklıkla siz ve ya eşiniz kavgadan sonra evi terk edersiniz?						
18. Ne sıklıkla eşinizle olan ilişkinizin genelde iyi gittiğini düşünürsünüz?						
20. Evlendiğiniz için hiç pişmanlık duymadınız mı?						

Ölçeğin tamamı için fishil@metu.edu.tr adresiyle irtibata geçilmelidir

EK 5

SA-45 Formu

Zaman zaman karşılaşılabileceğiniz problemlerin bir listesi aşağıda verilmiştir. Dikkatle okuduktan sonra bugün dahil son 7 gün boyunca bu problemlerin sizde yarattığı rahatsızlık veya gerginliğin derecesini en iyi tanımlayan sayıyı işaretleyin . Her sorun için sadece bir işaretleme yapın ve herhangi bir seçeneği atlamamaya özen gösterin. Teşekkürler		Hiç	Az	Orta	Çok	Aşırı
1	Kendimi yalnız hissediyorum	1	2	3	4	5
2	Hüzünlüyüm	1	2	3	4	5
3	Hiçbir şey ilgimi çekmiyor	1	2	3	4	5
4	Korkuyorum	1	2	3	4	5
5	Başkalarının düşüncelerimi kontrol edebileceğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
6	Sorunlarımın bir çoğu için başkalarını suçluyorum	1	2	3	4	5
7	Açık alanda veya sokakta korkuyorum	1	2	3	4	5
8	Başkalarının duymadığı sesler duyuyorum	1	2	3	4	5
9	Çoğu insanın güvenilmez olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
10	Sebepsiz yere birdenbire korkuya kapılıyorum	1	2	3	4	5
11	Kontrol edemediğim öfke patlamaları yaşıyorum	1	2	3	4	5
12	Tek başıma evden çıkmaya korkuyorum	1	2	3	4	5
13	Diğer insanların kafamdaki düşüncelerin farkında olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
14	İnsanların beni anlamadığını ve hislerimi paylaşmadığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
15	İnsanların bana dostça yaklaşmadığını ve benden hoşlanmadığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
16	Düzenliliğimden ve doğruluğundan emin olmak için işleri çok yavaş yapmak zorundayım	1	2	3	4	5
17	Kendimi diğerlerine göre daha aşağı hissediyorum	1	2	3	4	5
18	Adale ağrılarım var	1	2	3	4	5
19	Başkalarının beni gözetlediğini veya benim hakkımda konuştuğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
20	Yaptığımı tekrar tekrar kontrol ediyorum	1	2	3	4	5
21	Karar vermekte zorlanıyorum	1	2	3	4	5
22	Otobüs metro veya trenle yolculuk yapmaktan korkuyorum	1	2	3	4	5

23	Sıcak basıyor veya soğuk soğuk terliyorum	1	2	3	4	5
24	Beni korkuttukları için belli şeyler yerler ya da faaliyetlerden kaçınıyorum	1	2	3	4	5
25	Zihnim birden boşalıyor	1	2	3	4	5
26	Vücüdümün bazı kısımları uyuşuyor veya karıncalanıyor	1	2	3	4	5
27	Gelecek hakkında umutsuzum	1	2	3	4	5
28	Konsantre olmakta güçlük çekiyorum	1	2	3	4	5
29	Vücüdümün bazı kısımlarında güçsüzlük hissediyorum	1	2	3	4	5
30	Kendimi gergin ya da tedirgin hissediyorum	1	2	3	4	5
31	Kollarımda veya bacaklarımda ağırlık hissediyorum	1	2	3	4	5
32	İnsanlar bana baktıklarında veya benim hakkımda konuştuklarında kendimi rahatsız hissediyorum	1	2	3	4	5
33	Kendime ait olmayan düşüncelerim var	1	2	3	4	5
34	Birine vurma, incitme veya zarar verme isteği geliyor	1	2	3	4	5
35	Bir şeyleri kırma veya ezme isteği geliyor	1	2	3	4	5
36	İnsanlarla beraberken beni nasıl algılayacaklar diye tedirgin oluyorum	1	2	3	4	5
37	Alışveriş yerleri veya sinema gibi kalabalık yerlerde kendimi rahatsız hissediyorum	1	2	3	4	5
38	Korku veya panik nöbetleri yaşıyorum	1	2	3	4	5
39	İnsanlarla sık sık tartışıyorum	1	2	3	4	5
40	İnsanlar başarılarımı yeteri kadar takdir etmiyor	1	2	3	4	5
41	O kadar huzursuzum ki bir türlü yerimde duramıyorum	1	2	3	4	5
42	Kendimi değersiz hissediyorum	1	2	3	4	5
43	Bağırıyorum veya bir şeyler fırlatıyorum	1	2	3	4	5
44	İzin verirsem insanların benden yararlanmak isteyeceklerini düşünüyorum	1	2	3	4	5
45	İşlediğim günahlar için cezalandırılmam gerektiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5

EK 6**ONAM FORMU**

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Doç. Dr. Sait Uluç danışmanlığında Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı öğrencisi Fatma Mahperi Uluyol tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır. Bu çalışmada, yetişkin bağlanma örüntüleri, eşe yönelik kişilerarası beklentiler ve eşin evliliğin yarattığı stresle baş edebilme düzeyi arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katıldığınız takdirde araştırmanın herhangi bir aşamasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırmada kimlik bilgileri tamamıyla gizli tutulacaktır. Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler grup halinde değerlendirileceğinden, sizden kimlik belirleyici bilgiler istenmeyecektir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Bu anlamda, araştırma sonuçlarından sağlıklı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması ve boş bırakılmaması oldukça önemlidir. Ölçekler genel olarak kişisel rahatsızlık teşkil edecek soruları içermemektedir. Ancak araştırma sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz, katılımınızı sonlandırabilirsiniz.

Çalışma sırasında sizden istenen, verilen ölçeği boş madde bırakmamaya özen göstererek samimi bir şekilde doldurmanızdır. Çalışmaya katılım yaklaşık 15 dakika sürecektir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için F. Mahperi Uluyol'a (E-posta: fatmauluyol@yahoo.com ; Tel: 0506 579 66 02) ulaşabilirsiniz.

Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı kullanımını kabul ediyorum.

Katılımcının İmzası:

Tarih

EK 7

Tablo 3. 5. Evlilik Uyumu Toplam Puan ve Alt Boyutları ile Sosyo- Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi Sonuçları

		Yaş	Evlilik Yaşı	Evlilik Süresi	Eşin Yaşı	Çocuk Sayısı
ERKEK	EUTP	-.12	-.05	-.14	-.13	-.13
	ÇD	-.05	-.12	-.09	-.07	-.03
	ÇB	-.32**	.00	-.24**	-.27**	-.16
	ÇFB	.11	-.01	.07	.08	-.07
	Dİ	-.10	-.02	-.14	-.20*	.02
	SA45	-.01	.00	-.03	-.13	.07
KADIN	EUTP	-.14	.12	-.12	-.22*	-.18*
	ÇD	-.05	.17	-.06	-.14	-.11
	ÇB	-.27**	.08	-.20*	-.29**	-.24**
	ÇFB	-.02	.06	-.03	-.09	-.06
	Dİ	.06	.05	.07	.05	-.03
	SA45	-.17	-.25**	-.08	-.13	-.03

EK 8

Tablo 3. 6. Sosyo-demografik Değişkenlerin Sıklık ve Yüzde Tablosu

	Gelir Düzeyi	N	%
KADIN	1000 ve altı	7	5,4
	1000-2000	27	20,8
	2000-3000	28	21,5
	3000-4000	17	13,1
	4000 ve üstü	50	38,5
	TOPLAM	129	99,2
ERKEK	1000 ve altı	0	0
	1000-2000	11	8,5
	2000-3000	29	22,3
	3000-4000	16	12,3
	4000 ve üstü	73	56,2
	TOPLAM	129	99,2
	Eğitim Seviyesi	N	%
ERKEK	İlkokul	6	4,6
	Ortaokul	4	3,1
	Lise	25	19,2
	Yüksekokul	17	13,1
	Lisans	55	42,3
	Lisans ve üstü	23	17,7
	TOPLAM	130	100
	KADIN	İlkokul	2
Ortaokul		2	1,5
Lise		13	10,0
Yüksekokul		12	9,2
Lisans		60	46,2
Lisans ve üstü		41	31,5
TOPLAM		130	100
		Cinsel Doyum	N
ERKEK	1	3	2,3
	2	10	7,7
	3	24	18,5
	4	37	28,5
	5	50	38,5
	TOPLAM	124	95,4
KADIN	1	8	6,2
	2	9	6,9
	3	19	14,6
	4	47	36,2

	5	42	32,3
	TOPLAM	125	96,2
	Dindarlık Düzeyi	N	%
ERKEK	1	12	9,2
	1	18	13,8
	3	33	25,4
	4	45	34,6
	5	19	14,6
	TOPLAM	127	97,7
KADIN	1	8	6,2
	2	14	10,8
	3	48	36,9
	4	41	31,5
	5	18	13,8
	TOPLAM	129	99,2
	Çalışma Durumu	N	%
ERKEK	Evet	122	93,8
	Hayır	7	5,4
	TOPLAM	129	99,2
KADIN	Evet	104	80,0
	Hayır	26	20,0
	TOPLAM	130	100,0
	Çocuk Sahibi Olma Durumu	X	Ss
ERKEK	Yok	61	46,9
	Var	69	53,1
	TOPLAM	130	100,0
KADIN	Yok	54	41,5
	Var	76	58,5
	TOPLAM	130	100,0

EK 9

Tablo 3.7. Evlilik Uyumu ve Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		X	Ss
Erkek	EUTP	112,3411	19,26469
Kadın	EUTP	110,3862	20,70359
Erkek	ÇD	31,3244	5,74051
Kadın	ÇD	30,1714	6,43733
Erkek	ÇB	18,9873	5,36504
Kadın	ÇB	19,8251	4,82784
Erkek	ÇFB	22,8429	5,11199
Kadın	ÇFB	22,0000	4,87995
Erkek	Dİ	1,3918	,69700
Kadın	Dİ	1,3052	,73793

ÇD: Çiftler Doyum; ÇB: Çiftler Bağlılık; ÇFB: Çiftler Fikir Birliği; Dİ: Duygusal İfade; ÇUTP: Çift Uyumu Toplam Puanı

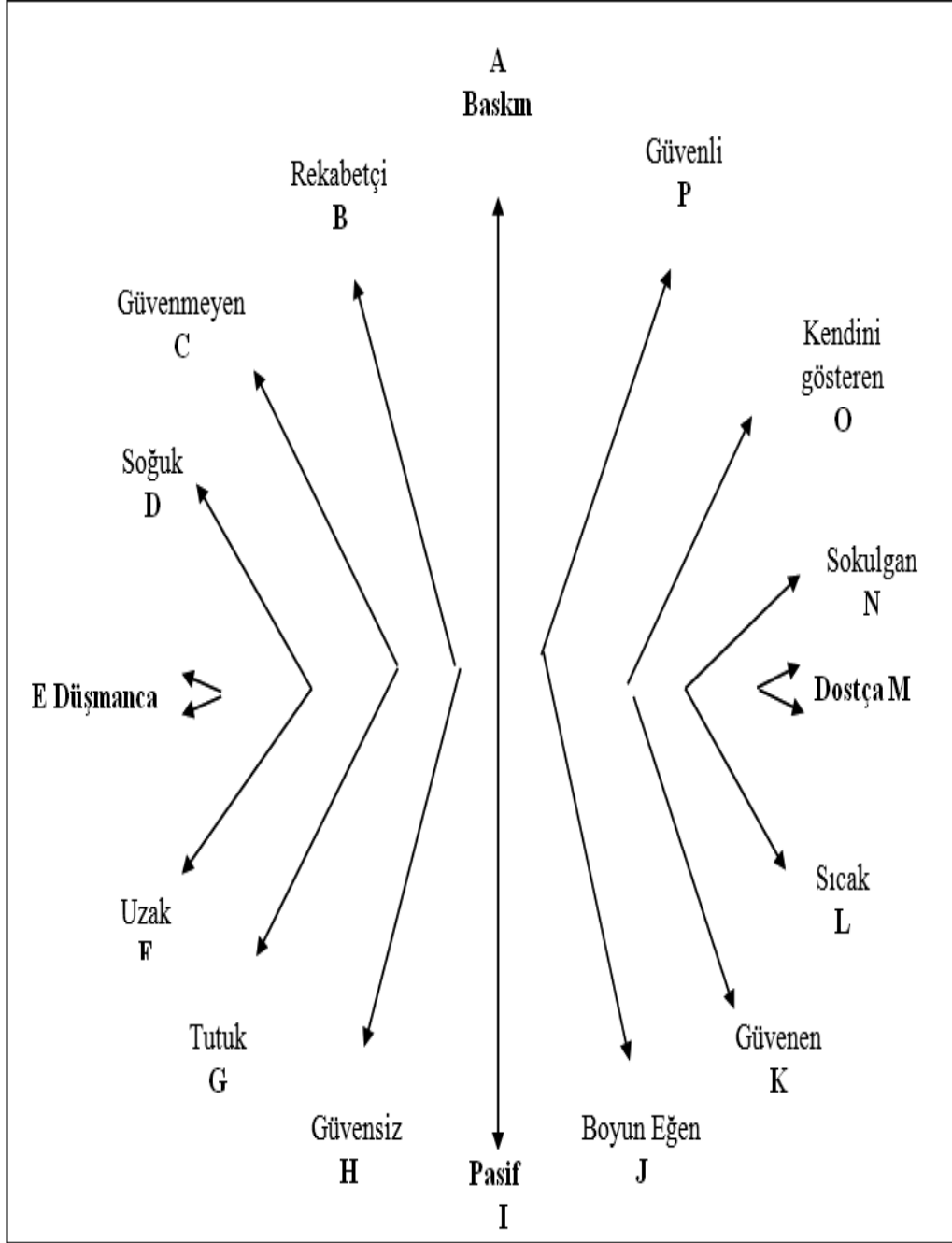
Tablo 3.8. Bağlanma Boyutlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		X	Ss
KAYGI	Erkek	3,3871	,96167
	Kadın	3,2436	,86561
KAÇINMA	Erkek	2,8867	1,01273
	Kadın	2,6312	,92322

Tablo 3.9. Kişilerarası Şemalara İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		X	Ss
Erkek	PASİFLİK	,2607	1,23630
Kadın	PASİFLİK	,1033	1,19184
Erkek	BASKINLIK	,3205	1,20248
Kadın	BASKINLIK	,7231	1,05268
Erkek	DOSTLUK	1,7273	,90600
Kadın	DOSTLUK	1,6870	,94451
Erkek	DÜŞMANLIK	,2393	1,35602
Kadın	DÜŞMANLIK	,2149	1,46746
Erkek	DÜŞMANLIK	,2393	1,35602
Kadın	DÜŞMANLIK	,2149	1,46746

EK 10. Şekil 2.1. 1982 Kutuplu Döngü

EK 11. Şekil 3.1 Kontrol Sistemleri Modeli

